

Jaarverslag

2017

STICHTING PENSIOENFONDS HOOGOVENS

Jaarverslag 2017

Vastgesteld door het bestuur van
Stichting Pensioenfonds Hoogovens
op 29 mei 2018

Inhoud

Bestuursverslag

• Voorwoord	6
• Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen	8
• Profiel	9
• Beleidsontwikkelingen	11
• Financiële positie	16
• Pensioenen	19
• Beleggingen	26
• Uitvoeringskosten	33
• Integraal risicomanagement	36
• Bestuursaangelegenheden	41
• Toekomstparagraaf	45
• Verantwoording Raad van Toezicht	46
- Reactie bestuur	48
• Verslag van Verantwoordingsorgaan	49
- Reactie bestuur	51

Jaarrekening 2017

• Balans per 31 december	54
• Staat van baten en lasten	55
• Bestemming van het saldo van baten en lasten	55
• Kasstroomoverzicht	56
• Toelichting op de jaarrekening	57
• Toelichting op de balans	62
• Toelichting op de staat van baten en lasten	68
• Risicoparagraaf	72

Overige gegevens

• Actuariële verklaring	82
• Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	84

Bijlagen

• Bijlage 1: Personalia	90
• Bijlage 2: Overige functies	92
• Bijlage 3: Begrippenlijst	93

Bestuursverslag

Voorwoord

Inleiding

Voor Stichting Pensioenfonds Hoogovens was 2017 een intensief jaar.

Op 24 augustus 2017 overleed na een kort ziekbed de heer ir. Hub Littmann. Hij was sinds 2014 lid van het bestuur namens de pensioengerechtigden, lid van het dagelijks bestuur en van de Audit- en risicocommissie. Wij missen zijn persoon, kennis en ervaring.

Financiële positie de goede kant op

De financiële positie van ons pensioenfonds is in 2017 fors verbeterd. De dekkingsgraad is gestegen van 106,5% naar 115,3%. Deze stijging komt vooral door goede beleggingsresultaten. Het rendement kwam uit op 7,1%, ruim boven het relevante gemiddelde in de markt van 5,9%. De kosten liggen bovendien lager dan bij vergelijkbare pensioenfondsen.

De beleidsdekkingsgraad steeg in 2017 van 101,3% naar 113,2%. Hierdoor konden voor het eerst sinds 2014 (en daarvoor sinds 2007) de pensioenen weer wat worden verhoogd. Voor actieve deelnemers is tevens indexatie uit het toeslagendepot verleend.

Mijlpalen op alle beleidsterreinen

Op alle beleidsterreinen zijn in 2017 veel vorderingen gemaakt. In de pensioenregeling is het Generatiepact verwerkt en de pensioenleeftijd verhoogd naar 68 jaar. De eerder vastgestelde beleggingsstrategie is verder geïmplementeerd (met name vastgoed), een aantal nieuwe managers is aangesteld en de beleggingsbeginselen zijn opnieuw vastgesteld (inclusief maatschappelijk verantwoord beleggen). Op het terrein van integraal risicomanagement (IRM) werkt het bestuur aan de hand van een IRM-dashboard, inclusief niet-financiële risico's (waaronder ICT). Bij de Gedragscode en de Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) ligt de nadruk niet alleen op opzet en bestaan maar vooral ook op de werking daarvan.

Continuïteit governance geborgd

In 2017 is onverwacht een drietal vacatures in het bestuur ontstaan, deze zijn inmiddels ingevuld. Met de voordragende partijen is afgesproken dat, in geval dat er geen kandidaten vanuit de geledingen beschikbaar zijn die aan de profielschets voldoen, vacatures met kandidaten die niet tot de deelnemers behoren worden ingevuld. Het bestuur bestaat nu voor de helft uit bestuursleden die niet tot de deelnemers behoren. Voor wijzigingen in het bestuursmodel of de juridische structuur is goedkeuring van het Verantwoordingsorgaan (VO) vereist. Er is in januari 2018 een zelfevaluatie door het bestuur uitgevoerd. De hieruit voortvloeiende acties zijn vastgelegd in een plan van aanpak. Het bestuursmodel is met deze aanpassingen actueel en de continuïteit geborgd.

Op weg naar de toekomst

Verdere verbetering van de financiële positie is in grote mate afhankelijk van de situatie op de financiële markten. Stichting Pensioenfonds Hoogovens heeft hierbij een zo goed mogelijke positie gekozen. De toeslagambitie is voorwaardelijk.

Het bestuur heeft in het afgelopen jaar regelmatig gesproken over het thema 'strategie en toekomstvisie'. Conclusie hieruit is dat wij voldoende verandervermogen hebben en toekomstbestendig zijn. Met een eenvoudige pensioenregeling zonder ingewikkelde overgangsregelingen is Stichting Pensioenfonds Hoogovens wendbaar en voorbereid op de toekomst. Het draagvlak bij de achterbannen voor een ondernemingspensioenfonds met een eigen uitvoeringsorganisatie is groot. Niet verrassend is dat verder de verschillende aspecten van een evenwichtige afweging van belangen en het aandragen van deskundige bestuursleden vanuit de pariteit als aandachtspunten naar voren zijn gekomen. Daarnaast worden de ontwikkelingen bij de werkgever gevolgd.

Het bestuur monitort de landelijke ontwikkelingen inzake de herziening van het pensioenstelsel nauwlettend. In 2017 is op landelijk niveau een uitvoerige discussie gevoerd over het pensioenstelsel en modernisering van het huidige pensioencontract. Het bestuur heeft zich in 2017 meerdere malen gebogen over de verschillende varianten die in dat kader in beeld zijn gebracht. Helder is geworden dat deze varianten nog niet voldragen / in de praktijk bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens toepasbaar zijn.

Afronding

Voor het pensioenfonds was 2017 een jaar met grote uitdagingen die veel van het bestuur, de Raad van Toezicht (RvT), het VO en de uitvoeringsorganisatie hebben gevraagd. Er is door alle betrokkenen veel werk verzet en door deze inspanningen staat Stichting Pensioenfonds Hoogovens er nu beter voor dan een jaar geleden. Het bestuur is alle betrokkenen erkentelijk voor hun bijdrage.

De focus voor 2018 is een verder herstel van de financiële positie, met als doel een goed pensioen voor alle pensioengerechtigden, nu en in de toekomst.

IJmuiden, 29 mei 2017

Jack Buckens, voorzitter

Jaap Borst, secretaris

Meerjarenoverzicht van kerncijfers en kengetallen (bedragen in mln. €)

	2017	2016	2015	2014	2013
Aantal verzekerden					
Deelnemers	9.439	9.206	9.228	9.198	9.605
Gewezen deelnemers	3.872	3.980	4.032	4.076	4.069
Pensioengerechtigden ¹	<u>14.968</u>	<u>15.011</u>	<u>15.147</u>	<u>15.273</u>	<u>15.498</u>
Totaal	28.279	28.197	28.407	28.547	29.172
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds					
Deelnemers	3.483	3.624	3.354	3.151	2.490
Gewezen deelnemers	501	537	508	459	252
Pensioengerechtigden	<u>3.461</u>	<u>3.472</u>	<u>3.267</u>	<u>3.259</u>	<u>3.021</u>
Totaal	7.445	7.633	7.129	6.869	5.763
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van de deelnemers					
	2	1	1		
Kenmerken voorziening pensioenverplichtingen					
Rijpingsgraad (in %)	46	45	46	47	52
Duration	17	18	18	17	16
Gemiddeld gewogen rentevoet o.b.v. UFR (in %)	1,5	1,3	1,7	1,8	2,7
Beleggingen voor risico van het pensioenfonds²					
	8.593	8.155	7.685	7.624	6.771
Beleggingen voor risico van de deelnemers²					
	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>1</u>		
Totaal	8.595	8.156	7.686	7.624	6.771
Solvabiliteit en dekkingsgraad					
Aanwezig eigen vermogen excl. bestemmingsreserve	1.137	497	545	745	998
Beleidsdekkingsgraad (in %)	113,2	101,3	108,2	116,2	
Feitelijke dekkingsgraad (in %)	115,3	106,5	107,6	110,9	117,3
Reële dekkingsgraad (in %)	90,6	82,2	87,2		
Minimaal vereiste dekkingsgraad (in %)	104,2	104,2	104,2	104,2	104,3
Vereiste dekkingsgraad op basis van feitelijke mix (in %)	123,5	121,5	120,0	115,3	117,1
Vereiste dekkingsgraad op basis van strategische mix (in %)	122,0	121,1	118,3	112,2	112,4
Premie en uitkeringen					
Feitelijke premie basisregeling	113	112	105	102	108
Kostendeckende premie	160	143	119	114	145
Uitkeringen	248	244	243	244	248
Toeslagen in %					
Ambitie deelnemers	2,00	2,36	1,90	3,02	1,25
Toegekend deelnemers (inclusief inhaal)	0,21	0,00	0,00	1,94	0,00
Toegekend deelnemers uit depot	0,97	0,00	1,21	0,62	0,00
Achterstand cumulatief deelnemers	14,37	13,51	10,90	10,14	9,63
Ambitie pensioengerechtigden ³	1,33	0,42	0,66	1,05	1,56
Toegekend pensioengerechtigden ³ (inclusief inhaal)	0,14	0,00	0,00	1,33	0,00
Achterstand cumulatief pensioengerechtigden ³	14,95	13,61	13,14	12,39	12,71
Rendement in %					
Beleggingen	7,1	8,0	2,6	14,9	3,5
Groeivoet van de verplichtingen	-1,5	8,4	5,3	19,7	-2,4
Vijfjaarsgemiddelde beleggingen	7,1	8,6	9,3	10,1	10,2
Vijfjaarsgemiddelde verplichtingen	5,8	8,3	9,0	9,7	6,0
Kostenratio's					
Pensioenuitvoeringskosten (€ per deelnemer)	200	187	181	167	165
Vermogensbeheerkosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,27	0,26	0,28	0,31	0,38
Transactiekosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,10	0,08	0,08	0,07	0,08
Totale uitvoeringskosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,43	0,39	0,42	0,44	0,52

¹ Exclusief ingegane arbeidsongeschiktheidspensioen, ² Inclusief derivaten met een negatieve waarde, ³ En gewezen deelnemers

Profiel

Stichting Pensioenfonds Hoogovens voert de pensioenregelingen uit voor de (ex-) werknemers van de Sociale Eenheid IJmuiden en van Daniëli Corus Technical Services B.V. Deze uitvoering omvat het administreren en uitbetalen van pensioenen en het op prudente wijze beleggen en beheren van het pensioenvermogen.

De bestuursstructuur van het pensioenfonds ligt vast in de statuten van het pensioenfonds. De pensioenregeling zoals deze geldt in het verslagjaar is vastgelegd in het pensioenreglement 2015. De statuten en het pensioenreglement zijn op aanvraag beschikbaar voor belangstellenden en staan op de website van het pensioenfonds: www.pfhoogovens.nl.

Missie

De missie van het pensioenfonds is het effectief en efficiënt uitvoeren van de pensioenregeling van de Sociale Eenheid IJmuiden. Deze pensioenregeling is overeengekomen tussen vertegenwoordigers van de werkgever en de werknemers (hierna genoemd: sociale partners) als belangrijk onderdeel van de collectieve arbeidsvoorwaarden en is vastgelegd in de Pensioenovereenkomst en het Pensioenreglement. De pensioenregeling is onderscheidend in de zin dat deze past bij de door sociale partners beoogde duurzame arbeidsrelaties. Om deze reden willen de stakeholders zelf besturen en controle houden over de uitvoering van de pensioenregeling.

Visie

In de visie van het bestuur van het pensioenfonds levert het collectieve karakter van het pensioenfonds voordelen op. Naast de voordelen van het delen van verzekeringstechnische- en beleggingsrisico's binnen het pensioenfonds zorgt het collectieve karakter voor (kosten-)efficiëntie bij het beheer van pensioengelden. Het bestuur van het pensioenfonds realiseert zich dat een evenwichtige verdeling van baten en lasten tussen de generaties een belangrijke voorwaarde is voor het handhaven van de (intergenerationele) solidariteit binnen het pensioenfonds. Het vertrouwen van de stakeholders in het pensioenfonds staat in de visie van het bestuur van het pensioenfonds centraal. Daartoe dient het bestuur van het pensioenfonds te allen tijde integer te handelen (minimaal) conform de geldende wet- en regelgeving en het toezichtkader. Transparantie in communicatie en klantgerichtheid spelen daarbij een grote rol. Tenslotte vormt een efficiënte en effectieve uitvoering de basis voor een goed pensioenresultaat.

De beleggingsfilosofie van het pensioenfonds bestaat uit de overtuiging dat voor het realiseren van een goed pensioenproduct het noodzakelijk is dat het beleggingsbeleid wordt afgestemd op de ten doel gestelde uitkeringen. Inzicht en beheer van de toekomstige pensioenuitkeringen vormen daarmee het vertrekpunt voor het beleggingsbeleid van het pensioenfonds. Er wordt bewust beleggingsrisico genomen, evenwel de omvang daarvan is direct gekoppeld aan het benodigd rendement vanuit de pensioendoelstelling, rekening houdend met de collectieve risicohouding van de verzekerden van het pensioenfonds.

De kernwaarden van het pensioenfonds kunnen als volgt worden omschreven:

- collectiviteit en solidariteit (intergenerationele risicodeling) binnen de Tata Steel Nederland gemeenschap;
- zelfstandigheid als ondernemingspensioenfonds;
- betrouwbaar, integer en compliant;
- kwalitatief hoogstaande en (kosten-)efficiënte uitvoering (operationele excellentie);
- transparant, klantgericht en servicegericht richting alle stakeholders;
- verandervermogen.

Strategie

Het pensioenfonds streeft naar een betaalbaar en waardevast pensioen waarbij de kans op korten en de omvang van eventuele kortingen beperkt is. Hierbij geldt dat:

- het beleid van het pensioenfonds evenwichtig en zorgvuldig vormgegeven dient te zijn;
- risico's zorgvuldig worden afgewogen en adequaat worden gemanaged;
- processen goed en adequaat ingericht worden en op beheerste wijze worden uitgevoerd en vastgelegd;
- voorlichting en informatie begrijpelijk en de communicatie duidelijk dienen te zijn.

De belangrijkste risico's komen voor bij het toekennen en de administratie van pensioenaanspraken en -rechten, bij het beleggen van de beschikbare middelen en bij de informatie naar de deelnemers. Om een kostenefficiënte organisatie te bewerkstelligen kan het pensioenfonds besluiten om werkzaamheden uit te besteden, mits de hiermee gepaard gaande risico's beheersbaar blijven. Dit laatste wordt bevorderd door het toepassen van het uitbestedingsbeleid van het pensioenfonds en het maken van duidelijke afspraken over uitvoering, rapportering en controlemaatregelen met partijen waaraan werkzaamheden uitbesteed worden (onder andere Service Level Agreements).

Voor het beleggen is een beleid ontwikkeld dat (mede) gebaseerd is op de doelstelling en uitgangspunten, waaronder de risicohouding en (mede) is vormgegeven met behulp van ALM-studies en de daarop gebaseerde strategische keuze van de beleggingsmix. Voor de uitbesteding van vermogensbeheer wordt een schriftelijk mandaat opgesteld, inclusief rapportering en controlemaatregelen.

Het bestuur van het pensioenfonds streeft naar duidelijke en begrijpelijke communicatie richting verzekerden. Het bestuur van het pensioenfonds heeft zich hierbij ten doel gesteld om de communicatie met verzekerden zoveel mogelijk af te stemmen op hun persoonlijke situatie en waar nodig op individuele basis te communiceren. Deze doelstelling is uitgewerkt in het Beleidsplan Communicatie.

Beleidsontwikkelingen

In dit onderdeel van het Jaarverslag 2017 wordt op hoofdlijnen ingegaan op de onderwerpen die in 2017 een belangrijke plaats op de agenda van het bestuur hebben gehad. In de hoofdstukken hierna worden deze onderwerpen meer in detail behandeld.

Algemeen

Stichting Pensioenfonds Hoogovens stond er ultimo 2017 beter voor dan aan het begin van het jaar. Voor het pensioenfonds was 2017 een intensief jaar, met grote uitdagingen die veel van het bestuur, de Raad van Toezicht (RvT), het Verantwoordingsorgaan (VO) en de uitvoeringsorganisatie hebben gevraagd. Er is door alle betrokkenen veel werk verzet.

De financiële positie is in 2017 substantieel verbeterd. Hierdoor ontvangen de actieven en pensioengerechtigden een partiële toeslagverlening. De verbetering van de dekkingsgraad is vooral veroorzaakt door het goede beleggingsresultaat van 7,1% en de gedaalde waarde van de pensioenverplichtingen als gevolg van de gestegen rente. Opvallend daarbij is dat de beleggingen van het pensioenfonds beter rendeerden dan het relevante gemiddelde in de markt (5,9%). De kosten liggen bovendien lager dan bij vergelijkbare pensioenfondsen.

Op alle beleidsterreinen zijn in 2017 substantiële vorderingen gemaakt. In de pensioenregeling van Stichting Pensioenfonds Hoogovens is het Generatiepact verwerkt en de pensioenleeftijd is verhoogd naar 68 jaar. De eerder vastgestelde beleggingsstrategie is verder geïmplementeerd (met name vastgoed), een aantal nieuwe managers is aangesteld en de beleggingsbeginselen zijn opnieuw vastgesteld (inclusief maatschappelijk verantwoord beleggen). Op het terrein van integraal risicomanagement (IRM) werkt het bestuur aan de hand van een IRM-dashboard, inclusief niet-financiële risico's (waaronder ICT). Voor de commissies en het managementteam (MT) van de uitvoeringsorganisatie zijn meer gedetailleerde rapportages beschikbaar. Het pensioenfonds implementeert de uitkomsten van het onderzoek van De Nederlandsche Bank (DNB) inzake belangenverstremeling en integriteit. In dit onderzoek zijn diverse aanbevelingen gedaan gericht op een verbetering van de waarborging voor wat betreft de identificatie en mitigatie van het risico op belangenverstremeling binnen Stichting Pensioenfonds Hoogovens. Bij de Gedragscode Stichting Pensioenfonds Hoogovens en de Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) ligt de nadruk niet alleen op opzet en bestaan maar vooral ook op de werking daarvan.

Er is in het verslagjaar onverwacht een drietal vacatures in het bestuur ontstaan, die eind 2017 en in 2018 zijn ingevuld. In de tussentijd is een bestuurslid verschoven naar de geleding pensioengerechtigden (inclusief aanpassing van de statuten) waardoor een bestuurlijk vacuüm is voorkomen. Met de drie voordragende partijen is afgesproken dat, in geval geen kandidaten vanuit de geleidingen beschikbaar zijn die aan de profielschets voldoen, vacatures met kandidaten die deelnemer noch pensioengerechtigde zijn worden ingevuld. De helft van het bestuur bestaat nu uit personen die (gewezen) deelnemer noch gepensioneerde zijn, waarbij de voorzitter sinds 2018 stemrecht heeft. Voor wijzigingen van het bestuursmodel of de juridische structuur is goedkeuring van het VO vereist. Er is een zelfevaluatie door het bestuur uitgevoerd. De concrete maatregelen zijn vastgelegd in een plan van aanpak. Het bestuursmodel is met deze wijzigingen actueel en de continuïteit geborgd. Deze wijzigingen hebben plaatsgevonden in regelmatig overleg met DNB en de RvT.

Het bestuur heeft de interne werkwijze aangepast. In overleg met het MT van de uitvoeringsorganisatie en met externe ondersteuning, zijn de taken van bestuur, commissies en de uitvoeringsorganisatie herijkt. De bestuursondersteuning en de informatievoorziening is hierop aangepast. Met deze delegatie van taken en bevoegdheden heeft het bestuur ruimte gecreëerd om zich te richten op hoofdlijnen, de strategische oriëntatie en prioriteiten op langere termijn. Bijna alle fondsdocumenten zijn in 2017 en begin 2018 geactualiseerd en opnieuw vastgesteld.

Financiële positie

Ontwikkeling dekkingsgraad en toeslagverlening

Voor Stichting Pensioenfonds Hoogovens is 2017 een goed jaar geweest. De dekkingsgraad is gestegen van 106,5% naar 115,3%. Deze stijging komt vooral voor rekening van goede beleggingsresultaten op zakelijke waarden en de waardedaling van de pensioenverplichtingen door de gestegen rente. Het beleid van het bestuur is om het renterisico voor 35% af te dekken.

De beleidsdekkingsgraad steeg in 2017 van 101,3% naar 113,2%. Hierdoor konden voor het eerst sinds 2014 (en daarvoor sinds 2007) de pensioenen weer worden verhoogd, zij het dat het een beperkte en gedeeltelijke indexatie betrof. Omdat de beleidsdekkingsdekkingsgraad boven het niveau van de minimaal vereiste dekkingsgraad is gestegen kon dit jaar, in tegenstelling tot vorig jaar, voor actieve deelnemers tevens indexatie uit het toeslagendepot worden verleend.

Herstelplan en haalbaarheidstoets

Het pensioenfonds heeft in 2017 een herstelplan ingediend bij DNB. Dit omdat de beleidsdekkingsgraad ultimo 2016 onder het vereiste niveau van 121% lag. Conform het Herstelplan 2017 zijn geen nadere maatregelen nodig. DNB heeft ingestemd met het ingediende herstelplan. Eind maart 2018 is een geactualiseerd herstelplan ingediend.

Het doel van de jaarlijkse haalbaarheidstoets is om vast te stellen of het pensioenfonds over de lange termijn haar doelstellingen en ambities ten aanzien van toeslagverlening kan waarmaken, gegeven de lange termijn risicohouding en het premie- en beleggingsbeleid. De uitkomsten van de haalbaarheidstoets die in 2017 is uitgevoerd bevestigen de haalbaarheid hiervan. Tevens blijkt dat het premiebeleid voldoende realistisch is en er voldoende herstelcapaciteit van de dekkingsgraad is.

Pensioenen

Premie

Voor 2017 is een premieniveau van 28% afgesproken. Dit is inclusief een opslag van 3,3 procentpunt bovenop de kostendekkende premie van 24,7%. De opslag is gebruikt voor het toeslagendepot. In 2017 is € 13 miljoen gedoteerd aan het toeslagendepot.

Werknemers betalen een deelnemersbijdrage van 30% van de totale premie, de overige 70% betaalt de werkgever.

De kostendekkende premie is met ingang van 1 januari 2018 vastgesteld op 23,4% van de pensioengrondslagen. De kostendekkende premie komt lager uit vanwege de verhoging van de pensioenrichtleeftijd van 67 naar 68 jaar. Op basis van de uitvoeringsovereenkomst draagt de onderneming in 2018 29% van de grondslagen af aan het pensioenfonds. Het verschil van 5,6 procentpunt wordt toegevoegd aan het toeslagendepot dat is bedoeld voor het toekennen van toeslagen aan actieve deelnemers.

De premie voor de WGA-hiaatverzekering bedroeg in 2017 0,15% en is voor 2018 vastgesteld op 0,10% van de pensioengrondslagen. Deze premie betalen de werknemers, volgens de daartoe opgestelde premiesystematiek.

Toeslagverlening

Het bestuur baseert de toeslagverlening op de beleidsdekkingsgraad per eind oktober en weegt de verschillende belangen daarbij evenwichtig af. Ultimo oktober 2017 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 111,6%. Tussen een dekkingsgraad van 110% en 125% wordt er een pro rata toeslag toegekend. Dit resulteert erin dat per 1 januari 2018 10,7% van de ambitie wordt toegekend. Voor deelnemers is in 2017 een deel van de ontstane achterstand gecompenseerd door een toeslag die gefinancierd is uit het toeslagendepot. In 2017 zijn:

- De pensioenuitkeringen en de pensioenaanspraken van gewezen deelnemers per 1 januari 2018 met 0,14% verhoogd. De ontwikkeling van de consumentenprijsindex in de periode tussen oktober 2016 en oktober 2017 bedroeg 1,33%. De achterstand neemt hierdoor toe met 1,19%;
- De pensioenaanspraken van deelnemers met 1,18% verhoogd, van deze verhoging komt 0,21% voort uit de compensatie van de looninflatie van 2% en 0,97% uit het toeslagendepot. De achterstand neemt hierdoor toe met 0,82%.

Pensioenregeling

Op 1 januari 2018 is de pensioenrichtleeftijd in Nederland verhoogd van 67 naar 68 jaar. Het opgebouwde pensioen is omgerekend naar een pensioen dat ingaat op 68 jaar. De pensioenregeling is in 2017 aangepast op basis van het in de CAO afgesloten Generatiepact. Toegespitst op pensioenen behelst het Generatiepact dat deeltijdpensioen kan worden gecombineerd met een volledige pensioenopbouw en dat deeltijdpensioen kan worden ingezet om de inkomensachteruitgang als gevolg van deeltijdwerken in combinatie met volledige pensioenopbouw te compenseren. Begin 2018 is overeengekomen dat de beperking van de voortzetting van de pensioenopbouw bij arbeidsongeschiktheid met ingang van 1 december 2017 komt te vervallen. Dit betekent dat per 1 december 2017 de voortzetting niet meer afhankelijk is van de hoogte van het opgebouwde pensioen (ook wel het referentiepensioen genoemd).

Deelnemerscommunicatie

Het pensioenfonds informeert deelnemers en gepensioneerden via diverse communicatiemiddelen. Op individueel niveau ontvangen deelnemers en pensioengerechtigden jaarlijks het Uniform Pensioenoverzicht (UPO). Ongeveer 97% van de actieve deelnemers ontvangt het UPO in digitale vorm. Via de online pensioenplanner hebben (oud)werknemers de mogelijkheid om het effect van individuele keuzes zichtbaar te maken. De planner is in 2017 ruim 7.000 keer geraadpleegd. Daarnaast zijn er in 2017 meer dan 400 individuele gesprekken met deelnemers gevoerd. Deze gesprekken vonden vooral in het licht van de naderende pensioendatum plaats.

De hoofdpunten uit het jaarverslag worden voor deelnemers / pensioengerechtigden toegankelijk gemaakt in het Publieksjaarverslag. Uit de in 2017 uitgevoerde evaluatie is gebleken dat het publieksjaarverslag goed wordt gelezen en een positieve beoordeling krijgt, gemiddeld een 7,8. In januari 2017 en 2018 ontvingen de deelnemers een nieuwsbrief met informatie over de toeslagverlening en overige highlights.

Het pensioenfonds heeft in 2017 zo'n 20 collectieve voorlichtingsbijeenkomsten verzorgd en ondersteuning verleend bij de communicatie over het Generatiepact.

Beleggingen

Beleggingsbeleid en performance

Belangrijkste doelstelling voor het beleggingsbeleid is dat, in ieder geval op lange termijn, het beleggingsrendement ruim 2% hoger is dan de groeivoet van de pensioenverplichtingen. In 2017 is deze doelstelling meer dan gerealiseerd, het beleggingsrendement kwam uit op 7,1%, versus een groeivoet van de verplichtingen van -1,5%. Door het nemen van beleggingsrisico's zullen er van jaar op jaar overigens verschillen ontstaan tussen de groeivoet van de verplichtingen en het rendement op de beleggingen. Dit mismatchrisico is een belangrijke factor bij veranderingen van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. In onze beleggingsaanpak wordt rekening gehouden met het beheersen van dit risico.

Het beleggingsrendement van 7,1% ligt 1,2 procentpunt hoger dan de benchmark van 5,9%. De meeste beleggingscategorieën leverden in 2017 een betere performance op dan de benchmark. Positief is dat vooral de resultaten bij vastrentende waarden (2,2 procentpunt), de intern beheerde aandelenportefeuille (1,3 procentpunt) alsmede vastgoed en infrastructuur (6,0 procentpunt) boven de benchmark zijn uitgekomen.

Portefeuille

In 2017 is veel aandacht besteed aan de invulling van de portefeuille aan de beleggingsstrategie. Dit betreft vooral de invulling van de vastgoedportefeuille / selectie van vastgoedmanagers. Bij de managers in de creditportefeuille is een drietal mutaties doorgevoerd. In 2017 is de interne aandelenportefeuille extern geëvalueerd, dat resulteerde in een positief oordeel met betrekking tot de performance, strategie en de onderbouwing daarvan. Ook heeft een interne evaluatie van een aantal externe managers en van het valutabeleid plaatsgevonden. De rebalancingmethodiek is in 2017 aangepast.

Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB)

De Balans- en beleggingscommissie (BBC) en het bestuur hebben zich in 2017 diverse malen gebogen over het MVB-beleid. De kern van dit beleid is dat het pensioenfonds zich bij MVB beperkt tot hetgeen het bestuur kan begrijpen en de uitvoeringsorganisatie kan beheersen alsmede dat MVB passend moet zijn bij de doelstellingen van het pensioenfonds.

Deze discussie heeft geresulteerd in de volgende benadering:

- Het onafhankelijk meten van de aandelenbeleggingen op ESG-scores en factoren, door middel van ESG-ratings. Hierdoor ontstaat een beeld van de ESG-scores van de ondernemingen in de aandelenportefeuille;
- Indien uit de ESG-scores blijkt dat bepaalde ondernemingen (eventueel op onderdelen) een slechte rating behalen, kan het bestuur op dat moment besluiten tot uitsluiting of het aangaan van engagement met de betreffende onderneming over verbeteringen;
- Het stemgedrag bij de aandeelhoudersvergaderingen van een onderneming met een slechte rating krijgt specifieke aandacht, met name op punten die verbonden zijn met de slechte ESG-rating;
- Het explicieter maken van de ESG-beoordeling bij selecties en monitoring, periodieke actualisatie van de informatie op de website van het pensioenfonds en een periodieke presentatie aan achterbannen (gestart op 21 november 2017).

Deze lijn betekent een meer gestructureerd beleid en een gelaagde benadering van dit onderwerp, vanuit een positieve grondhouding. Later zullen vervolgstappen worden gezien. Dit staat voor 2018 op de agenda van het bestuur.

In 2017 was er een actieve betrokkenheid bij het merendeel van de ondernemingen waarvan het pensioenfonds aandelen in de portefeuille heeft. Er is bij 98,3% van de voorstellen op aandeelhoudersvergaderingen gestemd. Hierbij wordt het pensioenfonds ondersteund door stemrapporten van internationaal opererende dienstverleners, zoals ISS. Mede aan de hand hiervan wordt gestemd over de voorstellen vanuit het management van de ondernemingen.

Uitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn in 2017 gestegen naar € 200 (2016: € 187) per deelnemer. Factoren bij deze ophoop zijn de reguliere loon- en prijsontwikkeling, stijging van ICT-kosten alsmede stijgende toezichtkosten. De vermogensbeheerkosten zijn gestegen naar 0,27% van het gemiddeld belegd vermogen. Uit een over 2016 uitgevoerde benchmarkstudie blijkt dat het serviceniveau hoger ligt dan bij vergelijkbare pensioenfondsden terwijl de pensioenuitvoeringskosten bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens bijna 20% lager liggen. Deelnemers ontvangen een hoog serviceniveau in combinatie met lagere pensioenuitvoeringskosten. De vermogensbeheerkosten liggen meer dan een kwart lager dan bij vergelijkbare pensioenfondsden.

Integraal risicomanagement

Integraal risicomanagement is een belangrijke prioriteit van het pensioenfonds. Het bestuur heeft in 2017 op dit terrein diverse activiteiten verricht, vooral risk-assessments en de introductie van nieuwe rapportages, onder andere op het gebied van niet-financiële risico's. Om de bestuurlijke effectiviteit (besturen op hoofdlijnen) te verbeteren, zijn de rapportages aan bestuur en commissies aangepast, waardoor beter onderscheid wordt gemaakt tussen hoofdlijnen en details. Het nieuwe IRM-dashboard sluit hierop aan. Dit geeft in een dashboard-format op hoofdlijnen inzicht in alle risico's van het pensioenfonds. Risico-evaluaties zijn gehouden met betrekking tot de integriteitsrisico's (SIRA) en de strategische risico's.

Bestuursaangelegenheden

Governance

De bestuurlijke uitdaging voor 2017 is geweest het laten werken van de nieuwe bestuursstructuur met een kleiner bestuur, een onafhankelijke voorzitter en een RvT. Een aantal punten springt in het oog. In het eerste verslag van bevindingen van de RvT over 2016 is een aantal aanbevelingen opgenomen. Het bestuur heeft deze nagenoeg geheel opgevolgd en de voortgang periodiek met de RvT besproken. De RvT is (na het ontstaan van de drie vacatures in het bestuur) betrokken geweest bij de gang van zaken binnen het bestuur, bij het opvolgingsbeleid en de zelfevaluatie van het functioneren van het bestuur. Deze zelfevaluatie is begin 2018 met ondersteuning van een externe partij uitgevoerd en afgerond. De evaluatie heeft, in combinatie met eerder door het bestuur geïnventariseerde punten, geleid tot een plan van aanpak voor het verbeteren van het functioneren van het bestuur. Dit wordt inmiddels geïmplementeerd. Begin 2018 is besloten om de voorzitter stemrecht te geven. Bij de vacaturevervulling is gebleken dat in geval van onverwachte mutaties in het bestuur niet direct gekwalificeerde kandidaten vanuit de pariteit beschikbaar zijn. De drie voordragende partijen hebben inmiddels passende maatregelen aangekondigd om zo'n situatie in de toekomst te voorkomen. Gezien de actuele beschikbaarheid van geschikte kandidaten voor het bestuur vanuit de pariteit is het mogelijk gemaakt dat een geleiding in het bestuur geheel uit functionarissen bestaat die deelnemer noch pensioenge-rechtigde zijn.

Het bestuur heeft in 2017 veel aandacht besteed aan het aanbrengen van focus, in nauw overleg met de uitvoeringsorganisatie (besturen op hoofdlijnen). Dit heeft geresulteerd in een nieuwe taakverdeling en een gelaagdheid in de informatievoorziening voor het bestuur, de commissies en het MT van de uitvoeringsorganisatie.

De invulling van de bestuursondersteuning is hierop afgestemd en afgerond. In 2018 wordt de vormgeving en inrichting van de bestuursondersteuning binnen het pensioenfonds geëvalueerd.

Code Pensioenfondsden

Het bestuur betreft de Code pensioenfondsden bij het beleid op de betreffende onderwerpen. Periodiek buigt het bestuur zich over de naleving van alle bepalingen in de Code. Hieruit blijkt dat Stichting Pensioenfonds Hoogovens aan het merendeel van de bepalingen voldoet. Van een (gering) aantal bepalingen wordt afgeweken, zie pagina 44 van dit jaarverslag. Deze stand van zaken is met de RvT besproken.

Toekomstbestendigheid en verandervermogen

Het bestuur heeft in 2017 en 2018 verschillende sessies gewijd aan het thema 'strategie en toekomstvisie'. Het beeld is dat Stichting Pensioenfonds Hoogovens voldoende verandervermogen bezit en toekomstbestendig is. In de financiële opzet is er wel sprake van een spanning met de toelagambitie omdat deze voorwaardelijk is. Uit de contacten met de achterbannen blijkt dat er een groot draagvlak is voor een ondernemingspensioenfonds met een eigen uitvoeringsorganisatie. Aandachtspunten zijn onder meer een evenwichtige afweging van belangen in het kader van de premiesystematiek en het tijdig aandragen van voldoende en deskundige bestuursleden vanuit de pariteit. Daarnaast worden de ontwikkelingen bij de werkgever gevolgd. Tot slot houdt het bestuur ontwikkelingen in de herziening van het pensioenstelsel bij om na te gaan wat de impact is op de strategie en toekomstvisie en of deze hierop aangepast moet worden.

Discussie over nieuw pensioencontract

Het bestuur monitort de landelijke ontwikkelingen inzake de herziening van het pensioenstelsel nauwlettend. In 2017 is op landelijk niveau een uitvoerige discussie gevoerd over het pensioenstelsel en modernisering van het huidige pensioencontract. Het bestuur heeft zich in 2017 meerdere malen gebogen over de verschillende varianten die in dat kader in beeld zijn gebracht. Helder is geworden dat deze varianten nog niet voldragen / in de praktijk bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens toepasbaar zijn.

Financiële positie

Eigen vermogen en dekkingsgraad

In 2017 steeg het eigen vermogen van € 497 miljoen tot € 1.137 miljoen. De dekkingsgraad steeg daardoor van 106,5% naar 115,3%. De beleidsdekkingsgraad steeg mee van 101,3% naar 113,2%.

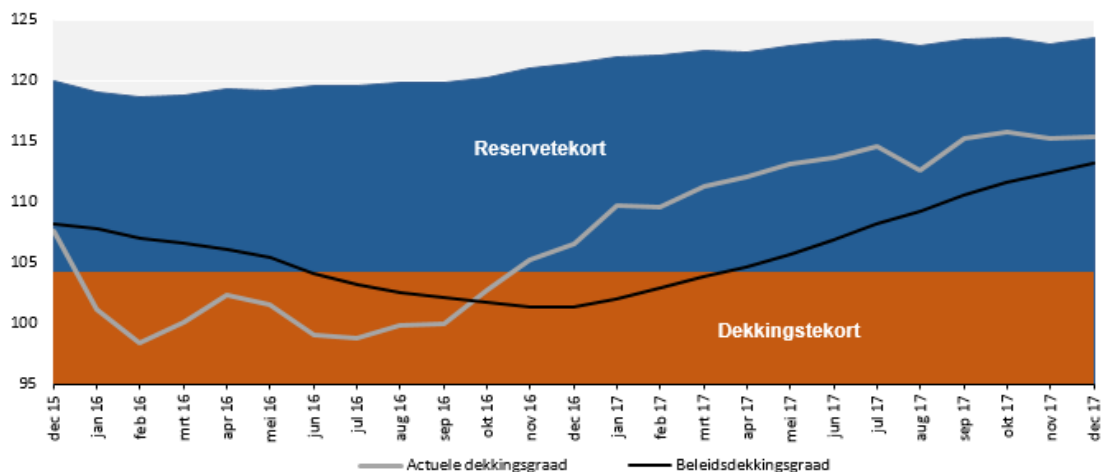
Onderstaande tabel toont de ontwikkeling in 2017 van het eigen vermogen naar oorzaken.

Ontwikkeling eigen vermogen ten behoeve van de dekkingsgraad (in mln. €)

	2017	2016	
Stand eigen vermogen per 1 januari	497		545
Beleggingen en rente pensioenverplichtingen			
Beleggingsresultaten	577	607	
Wijziging rente pensioenverplichtingen	96	-609	
Rentetoevoeging pensioenverplichtingen	17	4	
Toevoeging beleggingsresultaat aan toeslagendepot	-	-1	
Renteresultaat op pensioenverplichtingen en rente pensioenverplichtingen	690		1
Ontvangen premie pensioenopbouw			
Ontvangen premie	100	99	
Pensioenopbouw voor risico van het pensioenfonds	-132	-118	
Resultaat op premie	-32		-19
Ontvangen premie toeslagendepot			
Ontvangen premie	13	13	
Beleggingsresultaat	-	1	
Toeslagendepot	13		14
Toeslagverlening			
Voorwaardelijke toeslagen	-13	-	
Toeslagen uit toeslagendepot	-36	-	
Toeslagen	-49		-
Overige resultaten			
Overige actuariële resultaten	4	-31	
Resultaat op pensioenuitvoeringskosten	-	1	
Overige resultaten	4		-30
Saldo van baten en lasten	626		-34
Stand eigen vermogen per 31 december	1.123		511
Mutatie bestemmingsreserve	14		-14
Stand eigen vermogen 31 december t.b.v. dekkingsgraad	1.137		497

Onderstaande grafiek toont de ontwikkeling van de (minimaal) vereiste dekkingsgraad, de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad in 2016 en 2017 per maand.

Ontwikkeling dekkingsgraad (in %)

De dekkingsgraad steeg in 2017 van 106,5% naar 115,3%. Deze stijging komt met vertraging tot uitdrukking in de beleidsdekkingsgraad omdat deze wordt berekend als het gemiddelde van de dekkingsgraden over de afgelopen 12 maanden.

Resultaat op beleggingen en rente pensioenverplichtingen

In 2017 behaalde het pensioenfonds een beleggingsresultaat van € 577 miljoen. Dit betekent een netto beleggingsrendement van 7,1%. Vooral de zakelijke waarden (aandelen, credits en vastgoed & infrastructuur) hebben met € 576 miljoen bijgedragen aan dit positieve rendement. Het resultaat op de matching beleggingen is, ondanks de gestegen rente, uitgekomen op een positief resultaat van € 1 miljoen. Het pensioenfonds waardeert de pensioenverplichtingen met de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur (RTS). De hieruit voortvloeiende gemiddelde rente (rekenrente) is in 2017 gestegen van 1,30% naar 1,47%. De waarde van de pensioenverplichtingen daalde daardoor met € 96 miljoen. Door het beleggingsbeleid, met een rente-afdekkingspercentage van 35%, profiteert de dekkingsgraad van een rentestijging. Dit beleid heeft in 2017 positief uitgewerkt.

Resultaat op premie

In 2017 bedroeg de benodigde premie voor de inkoop van nieuwe pensioenopbouw € 132 miljoen. De daarvoor ontvangen premie kwam uit op € 100 miljoen. De rekenrente voor de inkoop van nieuwe pensioenopbouw is gebaseerd op de verwachte toekomstige kasstromen van actieve deelnemers en de RTS en is voor 2017 berekend op 1,54%. De ontvangen premie voor nieuwe pensioenopbouw is een gedempte kostendekkende premie op basis van een verwacht rendement van 5,05%. Rekening houdend met een opslag voor toeslagverlening van 2,35% leidt dit tot een rekenrente van 2,7%. Het verschil in rekenrente, 1,54% versus 2,7%, verklaart waarom de kosten van de inkoop van de nieuwe pensioenopbouw, ten bedrage van € 132 miljoen, hoger zijn dan de ontvangen premie van € 100 miljoen.

Sociale partners hebben voor 2017 besloten de pensioenpremie vast te stellen op 28% van de pensioengrondslag op jaarbasis. In 2017 is op basis daarvan € 113 miljoen aan premie ontvangen. De kostendekkende premie voor de opbouw van pensioen in 2017 bedroeg 24,7% en komt overeen met een bedrag van € 100 miljoen. Het verschil met de ontvangen premie van € 13 miljoen is gedoteerd aan het toeslagendepot.

Toeslagendepot

In 2016 daalde de beleidsdekkingsgraad tot onder het minimaal vereiste niveau en kon de in dat jaar ontvangen premie, bestemd voor het toeslagendepot, niet worden aangewend voor toeslagverlening. Dat bedrag, inclusief daaraan toegerekend beleggingsresultaat, is eind 2016 gestort in een bestemmingsreserve. In 2017 is de beleidsdekkingsgraad voldoende gestegen tot boven de minimaal vereiste dekkingsgraad waardoor toeslagen uit het toeslagendepot weer zijn toegestaan. Het bedrag van € 27 miljoen dat in 2017 beschikbaar is gekomen voor toeslagverlening aan actieve deelnemers bestaat uit de in het verslagjaar vrijgevallen bestemmingsreserve van € 14 miljoen uit 2016 en de voor het toeslagendepot ontvangen premie in 2017 van € 13 miljoen.

Toeslagen

Pensioenfondsen mogen toeslagen verlenen vanaf een beleidsdekkingsgraad van 110%. De beleidsdekkingsgraad is in 2017 gestegen tot 111,6% per eind oktober, dit is de peildatum die het pensioenfonds hanteert voor het toekennen van toeslagen. Het bestuur heeft daarom een toeslag van 0,21% kunnen verlenen aan deelnemers en 0,14% aan

pensioengerechtigden en gewezen deelnemers. Het bedrag in het toeslagendepot is gebruikt voor toeslagverlening aan actieve deelnemers van 0,97%.

Overige resultaten

Het positieve actuair resultaat van € 4 miljoen is vooral veroorzaakt door een positief sterfteresultaat. De feitelijke pensioenuitvoeringskosten kwamen uit op € 5 miljoen terwijl eenzelfde bedrag is vrijgevallen uit de voorziening pensioenverplichtingen.

Herstelplan

Het pensioenfonds heeft in 2017 een herstelplan ingediend bij DNB omdat de beleidsdekkingsgraad ultimo 2016 onder het vereiste niveau van 121% lag. In dit herstelplan staan de maatregelen genoemd om de beleidsdekkingsgraad binnen de termijn van tien jaar weer op het niveau van de vereiste dekkingsgraad te brengen. De maatregelen die in het herstelplan zijn opgenomen betreffen het niet verhogen van de pensioenen bij een beleidsdekkingsgraad lager dan 110% en een gedeeltelijke verhoging van de pensioenen bij een beleidsdekkingsgraad tussen 110% en 125%. Eind maart 2018 is een geactualiseerd herstelplan ingediend met daarin dezelfde maatregelen als het in 2017 ingediende herstelplan. DNB heeft ingestemd met beide herstelplannen.

Haalbaarheidstoets

Het toetsen van de risicohouding gebeurt met de 'haalbaarheidstoets'. Met de voorgeschreven scenario's moet het pensioenfonds aantonen dat over een periode van 60 jaar de premie-inleg en het rendement op beleggingen samen voldoende zijn om de pensioenen te kunnen uitbetalen inclusief de beoogde toeslagen.

De haalbaarheidstoets die in 2017 is uitgevoerd leidt tot de conclusie dat op basis van de veronderstellingen die aan deze toets ten grondslag liggen, het pensioenfonds over de lange termijn de ambitie met betrekking tot toeslagen kan waarmaken. Met de dekkingsgraad als uitgangspunt wordt een pensioenresultaat verwacht van 102,6%. Het pensioenresultaat is de verwachte uitkering ten opzichte van de maximaal te bereiken uitkering op basis van prijsindexatie. Met dit resultaat wordt voldaan aan de toeslagambitie van het pensioenfonds. In een slechtweersscenario komt het pensioenresultaat 28,2% lager uit. Dit is minder dan de door het bestuur vastgestelde maximale afwijking van 35%. Genoemde uitkomsten zijn gunstiger dan de haalbaarheidstoets van 2016.

Ten aanzien van de premie blijkt dat deze gemiddeld onder de maximum premie van 28% van de pensioengrondslag uitkomt en dat het gemiddelde opbouwpercentage van 1,875% kan worden gerealiseerd. Daardoor is de premie die is afgesproken realistisch. Tenslotte laat de toets zien dat uitgaande van de minimaal vereiste dekkingsgraad van 104,2% deze ruim binnen de hersteltermijn stijgt tot de vereiste dekkingsgraad. Er is dus voldoende herstelcapaciteit.

Pensioenen

Doelstelling

Het pensioenbeleid is erop gericht om de pensioenovereenkomst zoals vastgelegd in het pensioenreglement uit te voeren onder de voorwaarden van de uitvoeringsovereenkomst. Bij het toekennen van nieuwe pensioenaanspraken in de verplichte collectieve uitkeringsovereenkomst wordt een premie in rekening gebracht op basis van een gedempte kostendekkende premie. Voor de vrijwillige premieovereenkomst in de vorm van een nettopensioenregeling vindt inleg plaats op basis van een leeftijdsafhankelijke staffel en het vaste jaarsalaris boven het grensbedrag (€ 103.317 in 2017) van de collectieve uitkeringsovereenkomst. De aangesloten werkgevers hebben geen andere financiële verplichtingen dan het betalen van de overeengekomen premie. Er bestaat geen verplichting om eventuele tekorten aan te vullen.

In de pensioenregeling is overeengekomen dat de opgebouwde en ingegane pensioenen welvaartsvast respectievelijk waardevast worden gehouden onder de voorwaarde dat de financiële positie dit toelaat. Voor deelnemers streeft het pensioenfonds naar aanpassing van de pensioenaanspraken aan de cao-verhogingen bij Tata Steel IJmuiden en voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden naar aanpassing volgens de Nederlandse consumentenprijsindex. De financiering van deze voorwaardelijke aanpassingen in de collectieve uitkeringsovereenkomst moet komen uit het beleggingsrendement; er is geen reserve voor gevormd en er wordt geen premie voor betaald. In de vrijwillige premieregeling wordt het nettopensioenkapitaal belegd conform de beleggingsmix van het pensioenfonds. Bij beëindiging van het deelnemerschap wordt het nettopensioenkapitaal van de deelnemer omgezet in een pensioen in de verplichte collectieve regeling. Vanaf 58 jaar wordt jaarlijks een deel van het kapitaal tegen het in dat jaar geldende tarief omgezet in nettopensioen. Dit is de standaard, maar men heeft de keuze om hier vanaf te wijken.

De pensioenregeling en de uitvoeringsovereenkomst bieden de mogelijkheid tot het toekennen van toeslagen aan deelnemers voor zover die niet gefinancierd kunnen worden uit het beleggingsrendement (toeslagendepot). De werkgever kan hiervoor in enig kalenderjaar een bedrag betalen bovenop de kostendekkende premie.

Waarde opgebouwde pensioenkasstromen

Om de opgebouwde pensioenen zeker te stellen dient het pensioenfonds op ieder moment een vermogen te bezitten dat gelijk is aan de waarde van de kasstromen van de opgebouwde pensioenen plus een wettelijk vereiste vermogensopslag van 4,2%. Dit wettelijke minimum komt overeen met een beleidsdekkingsgraad van 104,2%. Onder deze grens is er sprake van een dekkingstekort. Een dekkingstekort kan ertoe leiden dat het pensioenfonds de opgebouwde pensioenen moet korten. Bij een beleidsdekkingsgraad van ongeveer 85% (kritische dekkingsgraad) of lager is de verwachting dat het pensioenfonds niet binnen de wettelijke termijn kan herstellen en zullen de pensioenaanspraken en pensioenrechten moeten worden verlaagd.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de karakteristieken van de kasstromen per het einde van het boekjaar.

Kasstromen en waarde einde boekjaar (in mln. €)

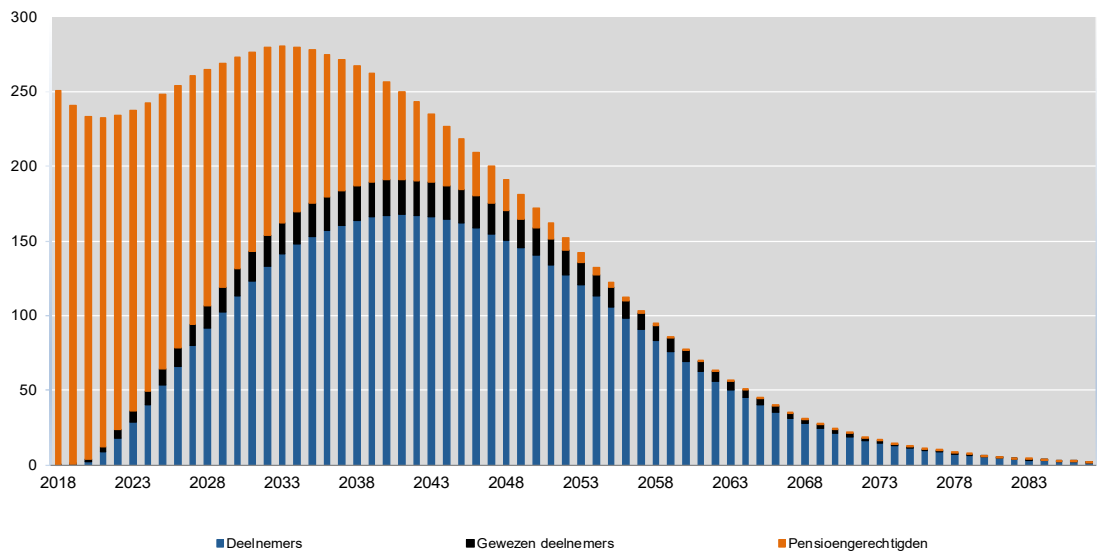
	2017			2016		
	Kasstroom	Contante waarde	VPV (in %)	Kasstroom	Contante waarde	VPV (in %)
Deelnemers	5.256	3.483	47	5.234	3.624	47
Gewezen deelnemers	727	501	7	745	537	7
Pensioengerechtigden	3.894	3.461	46	3.831	3.472	46
Totaal pensioenverplichtingen	9.877	7.445	100	9.810	7.633	100
Kenmerken	Gemiddelde rentevoet in %	Duration		Gemiddelde rentevoet in %	Duration	
Deelnemers	1,6	26		1,4	26	
Gewezen deelnemers	1,6	24		1,4	24	
Pensioengerechtigden	1,1	10		0,9	10	
Totaal pensioenverplichtingen	1,5	17		1,3	18	

De contante waarde is berekend door de kasstromen contant te maken met de rentetermijnstructuur van DNB per ultimo 2016 en 2017. De contante waarde van de kasstromen van de opgebouwde pensioenen is gelijk aan de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds.

Opgebouwde pensioenen

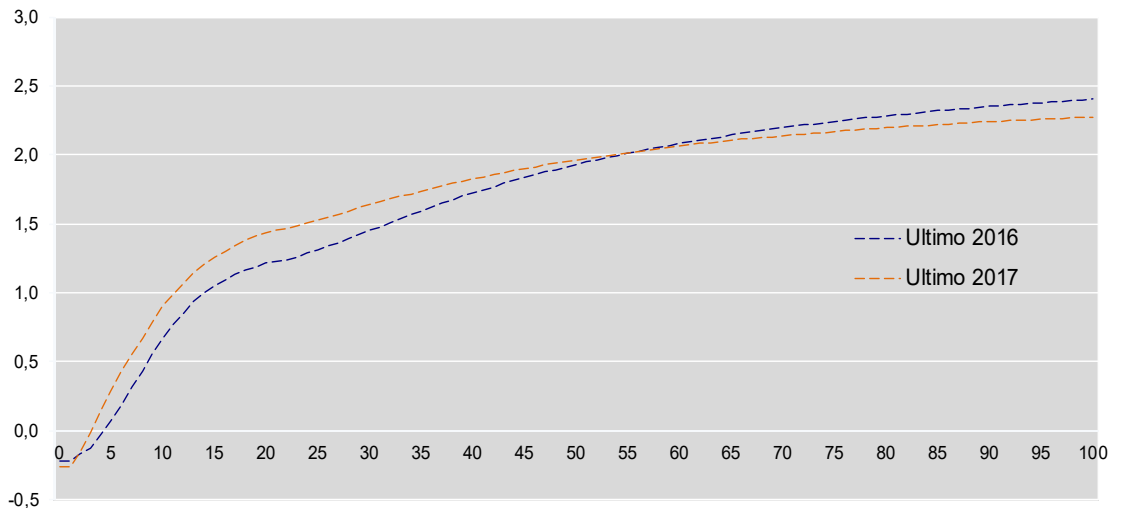
De opgebouwde nominale pensioenkasstromen van € 9.877 miljoen (zie onderstaande grafiek) worden gedekt door een belegd vermogen van € 8.593 miljoen. Gedurende de looptijd van de pensioenkasstromen dient een bedrag van € 1.280 miljoen aan beleggingsresultaten te worden gerealiseerd om de toegezegde nominale uitkeringen te kunnen betalen. Uitgedrukt in een beleggingsrendement moet er 0,7% per jaar worden verdiend. Dit is aanzienlijk lager dan de verwachte rendementen waar het pensioenfonds van uitgaat bij de beleidsontwikkeling. Voor de komende 15 jaar bedraagt het verwacht rendement op basis van het strategisch beleggingsbeleid bijna 5% per jaar.

Verwachte jaarkasstromen per einde boekjaar (in mln. €)

De contante waarde van de pensioenverplichtingen is berekend met de DNB-rentetermijnstructuur (zie onderstaande grafiek). Hieruit volgt een gemiddeld gewogen rentevoet van 1,47% per jaar waarbij in de eerste vier jaar is gerekend met negatieve rentes.

Rentetermijnstructuur (RTS) per boekjaar (in %)

De dekkingsgraad steeg in 2017 van 106,5% naar 115,3%. De stijging van de dekkingsgraad komt enerzijds door het positieve beleggingsrendement van 7,1%. Anderzijds daalde de rente op de pensioenverplichtingen. De dekkingsgraad is vergeleken met voorgaand jaar 8,8 procentpunt gestegen.

Beleggingsrendement versus groeivoet van de verplichtingen (in %)

	Gemiddeld per jaar over de afgelopen 5 jaar	2017	2016	2015	2014	2013
Groei beleggingen						
Beleggingsrendement	7,1	7,1	8,0	2,6	14,9	3,5
Groeivoet verplichtingen						
Renteontwikkeling	5,6	-1,5	8,4	5,3	19,7	-2,4
Stijgende levensverwachting	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,9
	5,8	-1,5	8,4	5,3	19,8	-1,5
Verschil	1,3	8,6	-0,4	-2,7	-4,9	5,0

Bovenstaande tabel laat zien dat in de afgelopen vijf jaar de beleggingsrendementen voldoende waren om de groei van de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van de renteontwikkeling en de kosten van de stijgende levensverwachting te compenseren. De langetermijndoelstelling van het pensioenfonds, een beleggingsrendement realiseren dat ruim 2% hoger ligt dan de groeivoet van de verplichtingen is voor het eerst sinds drie jaar weer gerealiseerd. In de afgelopen vijf jaar werd in 2017 en 2013 een beleggingsrendement hoger dan de groeivoet van de verplichtingen behaald.

Premie en deelnemersbijdrage

Jaarlijks stelt het bestuur de hoogte van de kostendekkende premie vast en weegt daarbij de belangen evenwichtig af. In de uitvoeringsovereenkomst is met de werkgever overeengekomen dat het pensioenfonds de kostendekkende premie vaststelt op basis van het verwachte rendement. Daarbij is overeengekomen dat het pensioenfonds bij de vaststelling van de kostendekkende premie geen rekening houdt met haar financiële positie.

Bij de opdrachtaanvaarding is vastgesteld dat als gevolg van de gekozen systematiek de premiedekkingsgraad veelal lager dan 100% zal zijn. Onderkend is dat voor de premieberekening het verwachte reële rendement recht doet aan de wensen van de opdrachtgevers inzake evenwichtigheid. Het verwachte reële rendement wordt gezien als een betere en stabielere indicator voor een pensioenfonds dan een risicovrije rente met daarboven nog een solvabiliteitsopslag.

Met het VO is besproken dat de werkelijke reële rendementen over een langere periode worden afgezet tegen verwachte reële rendementen waarmee de kostendekkende premie is vastgesteld. Vanaf 2006 tot en met 2017 is het gemiddelde verwachte reële rendement voor de premie uitgekomen op 3,5% per jaar en het gerealiseerde reële rendement op 5,1% gemiddeld per jaar. Deze vergelijking laat zien dat de premie-inleg in de genoemde periode voldoende dekkend is geweest om aangroei van aanspraken te financieren. Voor 2018 is de kostendekkende premie conform het premiebeleid berekend met een verwacht reëel rendement van 2,7%. Het bestuur heeft het niet nodig geacht om het verwachte rendement bij te stellen.

In de uitvoeringsovereenkomst is een maximaal aan de werkgever in rekening te brengen premie vastgelegd. Deze betaalt voor elke werknemer een premie aan het pensioenfonds. Een deel hiervan verhaalt de werkgever bij de werknemer. De werknemers betalen een deelnemersbijdrage van 30% van de totale premie, de overige 70% betaalt de werkgever.

Voor 2017 is een premieniveau van 28% van de pensioengrondslagen afgesproken. Dit is inclusief een opslag van 3,3 procentpunt bovenop de kostendekkende premie van 24,7%. Deze opslag is gebruikt voor de dotatie aan het toeslagendepot. In 2017 is daardoor een bedrag van € 13 miljoen gedoteerd aan het toeslagendepot dat is bedoeld voor het toekennen van toeslagen aan deelnemers.

De kostendekkende premie is met ingang van 1 januari 2018 vastgesteld op 23,4% van de pensioengrondslagen. De daling ten opzichte van 2017 is het gevolg van de verhoging van de pensioenrichtleeftijd van 67

naar 68 jaar. Op basis van de uitvoeringsovereenkomst draagt de onderneming 29% van de grondslagen af aan het pensioenfonds. Het verschil van 5,6 procentpunt wordt toegevoegd aan het toeslagendepot. De premie voor de WGA-hiaatverzekering is voor 2018 vastgesteld op 0,1% van de pensioengrondslagen. Deze premie betalen de werknemers volgens de daartoe opgestelde premiesystematiek.

Toeslagen

Het pensioenfonds streeft ernaar aanspraken van de actieve deelnemers aan te passen overeenkomstig de CAO- verhogingen. Voor de ingegane pensioenen en de aanspraken van gewezen deelnemers streeft het pensioenfonds naar een toeslagverlening overeenkomstig de ontwikkeling van de consumentenprijzen. Het pensioenfonds houdt geen specifieke reserves aan om toekomstige toeslagen te kunnen financieren, wel is met sociale partners afgesproken om een extra premie boven de gedempte kostendekkende premie in rekening te brengen en te storten in een toeslagendepot. Dit toeslagendepot wordt aangewend om achterstanden in de toeslagverlening van deelnemers in te halen. De toekenning van toeslagen uit het depot vindt plaats op voorwaarde dat de beleidsdekkingsgraad gedurende drie maanden minstens 105% bedraagt. Indien de beleidsdekkingsgraad per 1 januari niet voldoet aan het hiervoor gestelde dan vindt toekenning uit het depot plaats op het eerste moment dat de beleidsdekkingsgraad gedurende drie aaneengesloten maanden minimaal 105% heeft bedragen. Eind 2016 was de beleidsdekkingsgraad onvoldoende om het toeslagendepot aan te wenden. Per 1 augustus 2017 was de beleidsdekkingsgraad gedurende drie aaneengesloten maanden minstens 105%, per die datum is daarom een toeslag toegekend. Per 1 januari 2018 is wederom een toeslag ten laste van het toeslagendepot toegekend.

De beslissing over het verlenen van toeslagen baseert het bestuur op de beleidsdekkingsgraad per eind oktober. U-ltimo oktober 2017 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 111,6%. Tussen een dekkingsgraad van 110% en 125% wordt er een pro rata toeslag van de geambieerde toeslag toegekend. Dit resulteerde er in dat per 1 januari 2018 een toeslag van 10,7% van de ambitie is toegekend. De resterende 89,3% wordt bijgeschreven als in te halen achterstand. Voor deelnemers is in 2017 een deel van de ontstane achterstand gecompenseerd door een toeslag die gefinancierd is uit het toeslagendepot. Samenvattend is in 2017 het volgende besloten:

- De pensioenuitkeringen en de pensioenaanspraken van gewezen deelnemers per 1 januari 2018 met 0,14% te verhogen, de ontwikkeling van de consumentenprijsindex in de periode tussen oktober 2016 en oktober 2017 bedroeg 1,33%. De achterstand neemt hierdoor toe met 1,19%;
- De pensioenaanspraken van deelnemers met 1,18% te verhogen, 0,21% hiervan is een reguliere verhoging gefinancierd uit overrendement en 0,97% uit het toeslagendepot. De CAO-verhogingen in 2017 bedroegen 2%. De achterstand neemt hierdoor toe met 0,82%.

Achterstand toeslagverlening

Periode	Toeslagverlening per	Achterstand pensioenge- rechtigden en gewezen deelnemers	Achterstand deelnemers	
Toeslagverlening				
	2008	1 januari 2009	2,78%	2,51%
	2009	1 januari 2010	0,71%	0,50%
	2010	1 januari 2011	1,57%	1,25%
	2011	1 januari 2012	2,61%	1,76%
	2012	1 januari 2013	2,87%	2,01%
	2013	1 januari 2014	1,56%	1,25%
	inhaal uit rendement	1 juli 2014	-1,00%	-1,00%
	2014	1 januari 2015	0,72%	2,08%
	2015	1 januari 2016	0,66%	1,90%
	2016	1 januari 2017	0,42%	2,36%
	2017	1 januari 2018	1,19%	1,79%
Toeslagverlening uit toeslagendepot				
	2014	1 januari 2015		-0,62%
	2015	1 januari 2016		-1,21%
	2016 en 2017	1 augustus 2017		-0,77%
	2017	1 januari 2018		-0,20%
Totaal cumulatief			14,95%	14,37%

Per 1 januari 2018 bedraagt de cumulatieve achterstand ten opzichte van de ambitie voor actieve deelnemers 14,37% en voor pensioengerechtigden en gewezen deelnemers 14,95%. Het pensioenfonds verwacht met betrekking tot toe-

slagverlening voor de komende jaren dat er onvoldoende financiële ruimte is om de pensioenen (volledig) te verhogen met de prijs- en loonontwikkeling. De verwachting is dat er slechts een geringe kans bestaat dat de achterstanden kunnen worden ingehaald gegeven de huidige regelgeving. Pas indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan het niveau waarbij volledige toeslagen kunnen worden toegekend (TBI-dekkingsgraad) is een vijfde van het meerdere per jaar beschikbaar voor het inhalen van toeslagen. TBI staat voor 'toekomstbestendige indexatie (toeslagverlening)'.

Onderstaande tabel geeft de ontwikkeling van het aantal verzekerden in 2017 weer.

Ontwikkeling aantal verzekerden in 2017

	Deelnemers	Gewezen deelnemers	Ouderdomspensioen*	Partnerpensioen	Wezenpensioen
Stand einde vorig boekjaar	9.206	3.980	9.421	5.512	78
Toetredingen	681				
Einde deelnemerschap	-200	200			-18
Waardeoverdracht		-34			
Ingang pensioen	-232	-203	435	315	17
Overlijden	-15	-19	-407	-326	
Afkoop en andere oorzaken	<u>-1</u>	<u>-52</u>	<u>-31</u>	<u>-28</u>	<u> </u>
Saldo mutaties	233	-108	-3	-39	-1
Stand einde boekjaar	9.439	3.872	9.418	5.473	77

*Exclusief 1 deeltijdgepensioneerde.

Door de hoge instroom van jonge deelnemers daalde voor het eerst sinds jaren de gemiddelde leeftijd van 47,6 per eind 2016 naar 47,1 jaar ultimo 2017. Door de verhoging van de AOW-leeftijd neemt het percentage deelnemers dat ouder is dan 62 jaar nog steeds toe. De gemiddelde leeftijd waarop men het ouderdomspensioen laat ingaan blijft gelijk aan 2016 (64,5 jaar). De verwachting is echter dat door de stijgende AOW-leeftijd de gemiddelde pensioenleeftijd in de komende jaren verder gaat stijgen.

Verdeling deelnemers naar leeftijdscategorie

Leeftijdscategorie in jaren	2017		2016	
	Aantal	%	Aantal	%
20-29	1.224	13,0	1.031	11,2
30-39	1.454	15,4	1.336	14,5
40-49	1.851	19,6	1.910	20,7
50-59	3.420	36,2	3.525	38,3
60-61	666	7,1	612	6,7
62-67	<u>824</u>	<u>8,7</u>	<u>792</u>	<u>8,6</u>
	9.439	100,0	9.206	100,0
Gemiddelde leeftijd		47,1		47,6
Gemiddelde pensioenleeftijd*		64,5		64,5

*De gemiddelde leeftijd waarop deelnemers het ouderdomspensioen laten ingaan.

Communicatie

Het pensioenfonds informeert deelnemers en gepensioneerden actief over hun pensioen en over ontwikkelingen bij het pensioenfonds. Tevens worden gewezen deelnemers periodiek geïnformeerd.

Publieksjaarverslag en nieuwsbrief

De deelnemers en de pensioengerechtigden ontvingen het publieksjaarverslag met informatie over de gang van zaken bij het pensioenfonds alsmede over de belangrijkste feiten en cijfers. In januari 2018 heeft het pensioenfonds een nieuwsbrief uitgebracht met een uitgebreide toelichting op het besluit gedeeltelijke toeslagen over 2017 te verlenen. In de nieuwsbrief is extra aandacht besteed aan de kans op toeslagverlening en de omvang daarvan en is duidelijk aangegeven wat de kans op korten is. Daarbij is een horizon van vijf jaar als uitgangspunt genomen. Daarnaast is aandacht besteed aan de financiële situatie van het pensioenfonds en de nieuwe pensioenrichtleeftijd van 68 jaar.

Pensioenoverzicht

De deelnemers en pensioengerechtigden van het pensioenfonds ontvangen jaarlijks een pensioenoverzicht. Dit is het wettelijk voorgeschreven Uniform Pensioenoverzicht (UPO). De gewezen deelnemers ontvangen eens per vijf jaar een UPO.

Pensioen 1-2-3

Pensioen 1-2-3 is eenvoudig van opzet en bestaat uit drie lagen van communicatie. De deelnemer krijgt in de eerste laag globale informatie over zijn pensioen. In vijf minuten weet men wat de pensioenregeling in essentie biedt en waar men handlingsruimte danwel keuzemogelijkheden heeft. In de tweede laag wordt de deelnemer dieper geïnformeerd en in de derde laag vindt men meer gedetailleerde informatie. Laag 1 van Pensioen 1-2-3 is tevens de startbrief.

Steeds meer digitale communicatie

Met behulp van digitale communicatie wordt beoogd de deelnemer effectiever te bereiken. Mede daarom is gekozen om in te zetten op digitale communicatie, tenzij de deelnemer daar bezwaar tegen maakt. Voor pensioengerechtigden geldt nog standaard schriftelijke informatieverstrekking, tenzij specifiek is aangegeven informatie digitaal te willen ontvangen. In navolging op het digitaal aanbieden van het UPO aan deelnemers sinds 2016, werd in 2017 het UPO voor pensioengerechtigden zowel digitaal als schriftelijk aangeboden. Pensioengerechtigden hebben de mogelijkheid in het vervolg alleen de digitale versie te ontvangen. Deze voorkeur kan worden aangegeven binnen 'Mijn pensioen', de persoonlijke omgeving binnen de website. De overgang naar digitale communicatie is tevens verder uitgebreid door de jaaropgave en pensioenspecificaties van pensioengerechtigden in het digitale dossier op te nemen.

Het bestuur realiseert zich dat er aandacht moet zijn voor deelnemers die geen toegang hebben tot digitale middelen of dit niet wensen. Deze deelnemers blijven op de traditionele manier schriftelijke communicatie ontvangen. Telefonisch contact en andere vormen van persoonlijk contact blijven tevens belangrijk. Het bestuur vindt op het individu toespitste dienstverlening van groot belang. Deelnemers verwachten informatie die op hun persoonlijke situatie van toepassing is. Die informatie moet begrijpelijk zijn, juist gedoseerd (niet te veel, niet te weinig) en aansluiten op hun beleving en kennis. Deelnemers moeten in staat zijn om persoonlijke keuzes te maken. Digitale communicatie maakt het eenvoudiger om inzicht te geven in de persoonlijke keuzes en mensen persoonlijk te benaderen.

Website

Het pensioenfonds zorgt dat de website (www.pfhoogovens.nl) actueel blijft. De website geeft elke maand informatie over de financiële positie van het pensioenfonds. Informatie over het stemgedrag van het pensioenfonds tijdens aandeelhoudersvergaderingen wordt per kwartaal gegeven. Door in te loggen met DigiD komt de deelnemer op de persoonlijke mijnomgeving. Hierin vindt men persoonlijke gegevens en documenten zoals het UPO en hebben deelnemers toegang tot de pensioenplanner.

Pensioenplanner

Werknemers en oud-werknemers hebben de mogelijkheid om met behulp van een online pensioenplanner de gevolgen van individuele keuzes zoals het eerder met pensioen gaan of deeltijdpensioenering zichtbaar te maken. De pensioenplanner geeft de mogelijkheid om ook de netto maandbedragen te berekenen inclusief de AOW. Hierdoor ontstaat inzicht in de netto bestedingsmogelijkheden na pensioenering.

Brochures

Het pensioenfonds beschikt over een pakket brochures voor belangrijke gebeurtenissen. De brochures, het pensioenreglement en de statuten zijn tevens digitaal beschikbaar via de website van het pensioenfonds.

In contact met de doelgroep

Pensioenfonds Hoogovens zoekt waar mogelijk de dialoog met verzekerden op in persoonlijke contacten, tijdens voorlichtingsbijeenkomsten en in evaluaties.

Persoonlijke contacten

De medewerkers van de informatiebalie in het kantoor van het pensioenfonds en de telefonische helpdesk onderhouden de persoonlijke contacten met (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Het pensioenfonds hecht veel waarde aan deze persoonlijke benadering.

Iedere deelnemer heeft voor de pensioendatum de mogelijkheid om een gesprek met het pensioenfonds aan te gaan over zijn of haar individuele pensioensituatie. Tijdens dit gesprek wordt met de deelnemer onder andere de keuzes doorgenomen die bij pensionering kunnen of moeten worden gemaakt. Hierdoor draagt het pensioenfonds eraan bij dat deelnemers weloverwogen keuzes kunnen maken. In 2017 zijn er in totaal 265 pensioneringsgesprekken geweest. Dit betekent dat met tweederde van de personen die in 2017 met pensioen gingen een pensioneringsgesprek is gevoerd voorafgaand aan de pensioeningang. Naast de gesprekken over de pensioenkeuze en -ingang worden er ook (algemene) informatiegesprekken gevoerd. In 2017 vonden 170 informatiegesprekken plaats.

Voorlichtingsbijeenkomsten

Het pensioenfonds geeft op verzoek voorlichting over pensioenaangelegenheden tijdens het werkoverleg van afdelingen van Tata Steel in IJmuiden. Vanuit het medewerkersplatform van Tata Steel in IJmuiden wordt tevens maandelijks een pensioenvoorlichting georganiseerd. In 2017 heeft het pensioenfonds 20 keer een pensioenvoorlichting aan groepen werknemers gegeven. De bijeenkomsten duren gemiddeld 1,5 uur.

Evaluatie

Evaluatie is van belang om vast te kunnen stellen of doelstellingen worden bereikt en waar de verbeterpunten liggen. Maandelijks wordt het gebruik van onder andere de website en pensioenplanner in kaart gebracht, evenals de communicatie en dienstverlening rondom het proces van pensionering. Hieruit blijkt dat de combinatie van de pensioenplanner en persoonlijk contact erg gewaardeerd wordt. De algemene service van het pensioenfonds rondom dit proces wordt beoordeeld met een 8,2 op een schaal van 0 tot 10.

Tevens meet het pensioenfonds periodiek de communicatie-uitingen. In 2017 is het publieksjaarverslag onderzocht. Hiervoor is de mening van zowel actieve deelnemers als pensioengerechtigden uitgevraagd. Belangrijkste uitkomsten zijn dat het Publieksjaarverslag goed wordt gelezen en een positieve beoordeling krijgt.

Communicatie over kans op kortingen

Het pensioenfonds heeft deelnemers en pensioengerechtigden gewezen op de kans op pensioenkortingen in de toekomst. In de nieuwsbrief zijn de uitgangspunten voor het toekennen van pensioenverhogingen en -verlagingen weergegeven. Hiernaast is in april 2017 een nieuwsbericht op de website geplaatst over de financiële situatie van het pensioenfonds. In dit bericht is ingegaan op de financiële situatie en het herstelplan. Kortingen waren toen niet aan de orde. Men is geïnformeerd over dat er een kleine kans bestaat dat de pensioenen in de komende vijf jaar moeten worden verlaagd.

Generatiepact

In 2017 introduceerde Tata Steel het Generatiepact. Vanaf 1 januari 2018 kunnen mensen die in aanmerking komen hiervan gebruik maken: het Generatiepact biedt medewerkers vanaf 60 jaar de mogelijkheid om voorafgaand aan hun pensionering in deeltijd te werken met een beperkt inkomensverlies en volledige pensioenopbouw. Het inkomensverlies kan men opvangen met een deeltijdpensioen van het pensioenfonds. Hierbij wordt een deel van het ouderdomspensioen omgezet in deeltijdpensioen. In de tweede helft van 2017 heeft het pensioenfonds bijgedragen aan de communicatie over het Generatiepact in combinatie met deeltijdpensioen. Het pensioenfonds heeft meegeholpen met het opstellen van de informatie over deelname aan het Generatiepact in combinatie met deeltijdpensioen voor de brochure van Tata Steel over het Generatiepact. De pensioenplanner is uitgebreid zodat de gevolgen van deeltijdpensioen in combinatie met het Generatiepact inzichtelijk zijn. Voor deelnemers die daar behoefte aan hebben biedt het pensioenfonds de mogelijkheid om tijdens pensionerings- en/of informatiegesprekken de combinatie van deeltijdpensioen met het Generatiepact te bespreken.

Beleggingen

Doelstelling en strategie

Pensioengericht beleggen is kenmerkend voor het pensioenfonds. De belangrijkste doelstelling is, in ieder geval op lange termijn, dat het beleggingsrendement ruim 2% hoger is dan de groeiwoet van de pensioenverplichtingen. Door het nemen van beleggingsrisico's kunnen er van jaar op jaar verschillen ontstaan tussen de groeiwoet van de verplichtingen en het rendement op de beleggingen. Dit mismatchrisico is een belangrijke factor bij veranderingen van de dekkingsgraad van het pensioenfonds. Onze beleggingsaanpak is afgestemd op het beheersen van dit risico.

Beleggingsstrategie

Na raadpleging van de achterbannen in 2014 heeft het bestuur op grond van de uitkomsten de risicohouding van het pensioenfonds vastgesteld. In 2015 is onderzocht hoeveel en op welke manier het pensioenfonds bewust beleggingsrisico moet nemen, uitgaande van de door het bestuur vastgestelde risicohouding. Met het nemen van beleggingsrisico wordt rendement nagestreefd waarmee de ambities en de verplichtingen van het pensioenfonds (mede)gefinancierd kunnen worden. Over de lange termijn moet dit beleggingsrisico na aftrek van kosten meer opleveren dan de groeiwoet van de verplichtingen, om invulling te kunnen geven aan de ambities ten aanzien van het premieniveau, de toeslagverlening en om onvoorziene kosten (bijvoorbeeld een onvoorziene toename van de levensverwachting) te financieren. Het onderzoek, mede gebaseerd op ALM-analyses, heeft geresulteerd in een strategisch beleggingsbeleid bestaande uit een lange termijn strategische beleggingsmix plus een dynamische renteaafdekking (matching). Binnen de strategische beleggingsmix is het belegde kapitaal als volgt verdeeld:

- vastrentende waarden (matching beleggingen) 40%;
- aandelen 40%;
- credits 10%, en
- vastgoed en infrastructuur 10%.

De renteaafdekking moet er voor zorgen dat fluctuaties in de dekkingsgraad als gevolg van renteontwikkelingen gedempt worden en is tevens belangrijk voor het beheersen van het eerder genoemde mismatchrisico. De mate van de nominale renteaafdekking is in de strategie afhankelijk van het renteniveau in de markt en varieert van 35% afdekking van de rentegevoeligheid van de verplichtingen bij een laag renteniveau tot 60% afdekking bij hogere renteniveaus. In 2017 lag het strategisch afdekkingsniveau, vanwege de lage rente gedurende het hele jaar, op 35% van de rentegevoeligheid van de nominale verplichtingen. Deze afdekking wordt vormgegeven binnen de vastrentende waardenportefeuille door middel van zowel fysieke beleggingen met een hoge kredietwaardigheid zoals staatsobligaties en hypotheke, als door middel van rentederivaten (renteswaps).

De strategische beleggingsmix brengt valutarisico met zich mee. Strategisch wordt binnen aandelen 50% van het valutarisico van Amerikaanse aandelen afgedekt en 100% van het valutarisico binnen de andere beleggingscategorieën.

De beleggingsmix van het pensioenfonds dient binnen de vooraf vastgelegde bandbreedtes rond de eerder genoemde strategische beleggingsmix te blijven. Hiertoe is begin 2017 de 'rebalancingmethodiek' herijkt.

De gewichten van vastrentende waarden, aandelen en credits lagen dicht bij het gewenste niveau. Het gewicht voor vastgoed & infrastructuur lag aan de onderkant van de betreffende bandbreedte. Dit hangt samen met het illiquide karakter van deze beleggingscategorie, waardoor het op een verantwoorde manier implementeren van de uitbreiding twee tot drie jaar in beslag zal nemen. Overigens lagen de gewichten van alle beleggingscategorieën, ook van vastgoed & infrastructuur, binnen de toegestane strategische bandbreedtes.

Vastrentende waarden portefeuille

De vastrentende waarden portefeuille kent drie belangrijke functies:

- gedeeltelijke afdekking van het renterisico (matching);
- zorgdragen voor een liquiditeitsbuffer, en
- diversificatie met de rest van de beleggingsmix.

Hiertoe wordt belegd in:

- Europese staatsleningen;
- covered bonds;
- Nederlandse woninghypotheken;
- kasgeld (beperkt).

De eerste drie kenmerken zich door een hoge rentegevoeligheid, een laag kredietrisico en spelen een belangrijke rol in de renteaftdekking. Kasgeld vervult vooral een rol als liquiditeitsbuffer. Covered bonds zijn door banken uitgegeven leningen die door onderpandsvoorwaarden een laag kredietrisico kennen. Om de aftdekking in grootte en precisie op het gewenste niveau te krijgen wordt in aanvulling op bovenstaande beleggingen gebruikgemaakt van rentederivaten.

De implementatie van de strategische renteaftdekking van 35% van de totale verplichtingen werd in 2017, net als in 2016, vormgegeven door een renteaftdekking die zich beperkt tot de verplichtingen over de eerstkomende 25 jaren. Dit kwam in 2017 neer op een aftdekking van ongeveer 60% over de eerste 25 jaren. Redenen voor deze wijze van implementatie zijn onder andere de beperkte liquiditeit en asymmetrische vraag-aanbod verhoudingen voor rente-instrumenten met een looptijd boven de 25 jaar, alsmede het feit dat de af te dekken verplichtingen minder precies zijn in te schatten naarmate ze verder in de toekomst liggen.

In 2017 continueerde de Europese Centrale Bank (ECB) het in 2016 uitgebreide opkoopprogramma van Europese staatsobligaties en covered bonds. De ECB kreeg hierdoor de rol van een eenzijdige en zeer grote koper in de markt. Dit heeft forse marktverstoringen effecten op met name staatsobligaties en in iets mindere mate op covered bonds tot gevolg. Om het potentieel negatieve effect op de waarderingen te beperken, als deze marktverstoring in de toekomst verdwijnt, heeft het bestuur in de loop van het derde kwartaal 2016 besloten zich meer te richten op staatsobligaties met korte tot zeer korte looptijd en iets meer in covered bonds en hypotheekleningen te beleggen, ten koste van staatsobligaties met een langere termijn. Dit had tot gevolg dat een groter gedeelte van de renteaftdekking vorm moet krijgen door het gebruik van renteswaps. Ook in 2017 is deze benadering aangehouden.

Aandelenportefeuille

De aandelenportefeuille van Stichting Pensioenfonds Hoogovens kent een wereldwijde spreiding. De strategische regioverdeling is hierbij als volgt:

- Europa 35%
- Verenigde Staten 30%
- Opkomende markten 25%
- Pacific (inclusief Japan) 10%.

Verder wordt de aandelenportefeuille gekarakteriseerd door een combinatie van twee benaderingen. Enerzijds wordt belegd in passieve indexfondsen, anderzijds bestaat de portefeuille uit een aantal actieve mandaten. De passieve indexfondsen richten zich op het efficiënt en tegen lage kosten nabootsen van de regiobenchmarks van de aandelenportefeuille. De actieve mandaten bestaan uit op lange termijn georiënteerde managers met portefeuilles die zich veelal kenmerken door een beperkt aantal bedrijven en door weinig transacties (lage turnover). Hierdoor hebben deze portefeuilles individueel een hoog actief gehalte, dat wil zeggen dat ze in samenstelling behoorlijk kunnen verschillen van de benchmark. Op totaal portefeuilleniveau zorgt de mix van passief management en een combinatie van laag-gecorrleerde actieve managers er desondanks voor dat de aandelenportefeuille zich ontwikkelt in lijn met de benchmark: de zogenaamde 'tracking error' blijft beperkt tot minder dan 2%. Eén van de actieve mandaten betreft een Europese aandelenportefeuille die sinds 2009 succesvol intern beheerd wordt. Er is in 2017 aan een externe partij gevraagd het beheer van de interne beheerde aandelenportefeuille te beoordelen. Dit heeft over het geheel geresulteerd in een positief oordeel. Enige aandachtspunten die naar voren kwamen worden geadresseerd.

In 2017 is één externe actieve manager vervangen door een nieuw geselecteerde actieve manager.

Creditportefeuille

Sinds de strategie voor de creditportefeuille in 2016 is aangepast, richt deze zich primair op het genereren van rendement door het krijgen van een vergoeding voor het bewust nemen van kredietrisico. Andere soorten van risico mogen slechts een zeer secundaire rol spelen. Dit betekent onder andere dat er voor obligaties en leningen met een hoge kredietwaardigheid geen plaats meer is in de creditportefeuille, omdat bij deze instrumenten de nominale renterisico-component te groot is in vergelijking met de kredietrisico-component. De focus ligt bij de creditportefeuille dus precies omgekeerd dan bij de vastrentende waarden portefeuille die zich richt op hoge gevoeligheid naar nominale rente en een zeer beperkt kredietrisico. Voor de creditportefeuille wordt een benchmark gehanteerd die bestaat uit 50% high yield bonds en 50% bank loans, met een regionale verdeling van 60% Verenigde Staten en 40% Europa. High yield bestaat uit obligaties die rechtstreeks door (zeer grote) bedrijven worden uitgegeven en die publiek verhandelbaar zijn. High yield bonds kennen wel een nominale rentecomponent, maar de kredietrisico-component is veel hoger vanwege de lagere kredietwaardigheid van de uitgevende bedrijven. Bank loans zijn leningen die door banken gestructureerd worden voor bedrijven die te klein zijn om zelf rechtstreeks naar de markt te gaan. Aantrekkelijk is dat de vergoeding gestructureerd is als een variabele korte nominale rente plus een kredietopslag. Hierdoor is de nominale rentecomponent praktisch nul, geheel in lijn met de strategische doelstelling van de creditportefeuille.

Naast high yield en bank loans kunnen andere (sub-investment grade) creditbeleggingen deel uit maken van de daadwerkelijke creditportefeuille, zolang dit past binnen de strategie van de creditportefeuille en het bestuur daar expliciet goedkeuring voor heeft verleend. Zo wordt in de creditportefeuille in toenemende mate belegd in portefeuilles van directe leningen (direct lending) aan zogenaamde small en mid sized enterprises (SME's) in Europa.

Ook wordt beperkt belegd in distressed debt: leningen aan bedrijven die in grote problemen verkeren, maar waarop zeer aantrekkelijke vergoedingen zijn te verkrijgen omdat de markt het risico overschat en/of omdat niet alle marktpartijen hierin mogen of willen beleggen.

De creditportefeuille bestaat geheel uit extern beheerde mandaten. In 2017 is een extern mandaat beëindigd waarin ook belegd werd in obligaties met een hoge kredietwaardigheid. Dit vanwege de focus op puur kredietrisico in de aangescherpte strategie voor de creditportefeuille.

Er zijn in 2017 twee nieuwe mandaten verleend voor het beleggen in Amerikaanse bank loans en er is een nieuw fonds toegevoegd voor direct lending aan Europese SME's.

Vastgoed en infrastructuur portefeuille

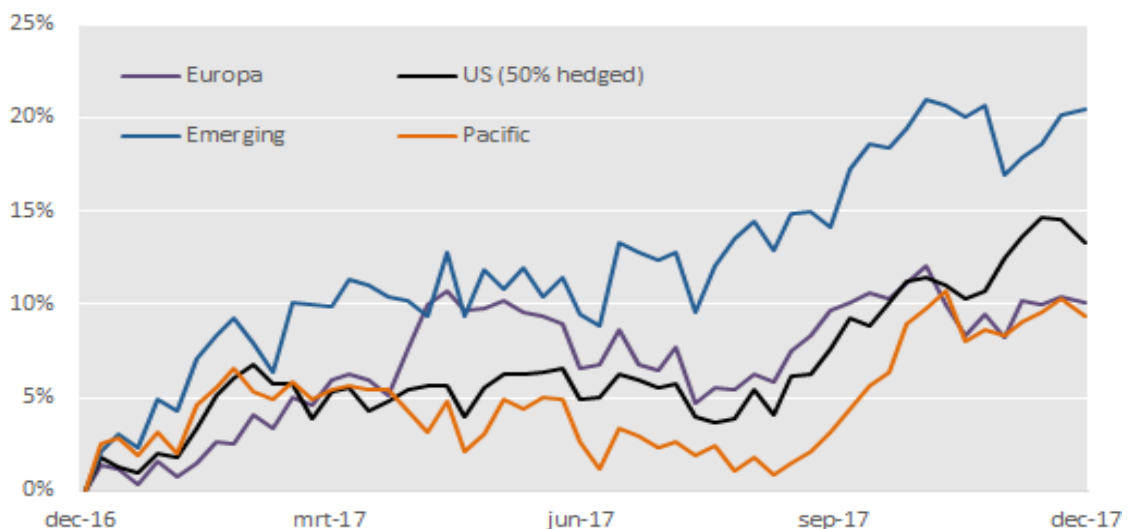
Deze portefeuille bestaat op dit moment uit extern beheerde vastgoedportefeuilles van Nederlandse woningen, Nederlandse winkels en Nederlandse bedrijfsruimten, gecombineerd met een tweetal infrastructuur mandaten. De laatste betreffen zogenaamde closed end funds, die naar verwachting de komende twee jaar volledig zullen aflopen. Met de vastgoedportefeuille wordt een strategisch risicoprofiel nagestreefd dat tussen vastrentende waarden en aandelen ligt, waarbij het rendement voornamelijk uit (stabiele) inkomstenstromen voortkomend uit (tastbare) objecten bestaat. De vastgoedbeleggingen van Stichting Pensioenfonds Hoogovens worden de komende jaren verder uitgebreid. In het kader van de uitbreiding is eind 2017 een eerste mandaat voor pan-Europees vastgoed verleend.

Beleggingsomgeving 2017

In 2017 was het rendement van zakelijke waarden positief. Vooral in het eerste en laatste kwartaal deden aandelen het goed gedreven door een hoge economische groei in alle regio's en het beleid van deregulering, belastingverlaging en toename aan overheidsinvesteringen in infrastructuur en defensiesector in de VS. De verkiezingen in Nederland, Frankrijk en Duitsland hebben niet geleid tot machtsvorming door partijen met een anti-euro of anti-EU agenda. De winst van Emmanuel Macron en zijn partij "En Marche!" in Frankrijk gaven een nieuw impuls aan de Europese Unie na de klap van de Brexit in 2016.

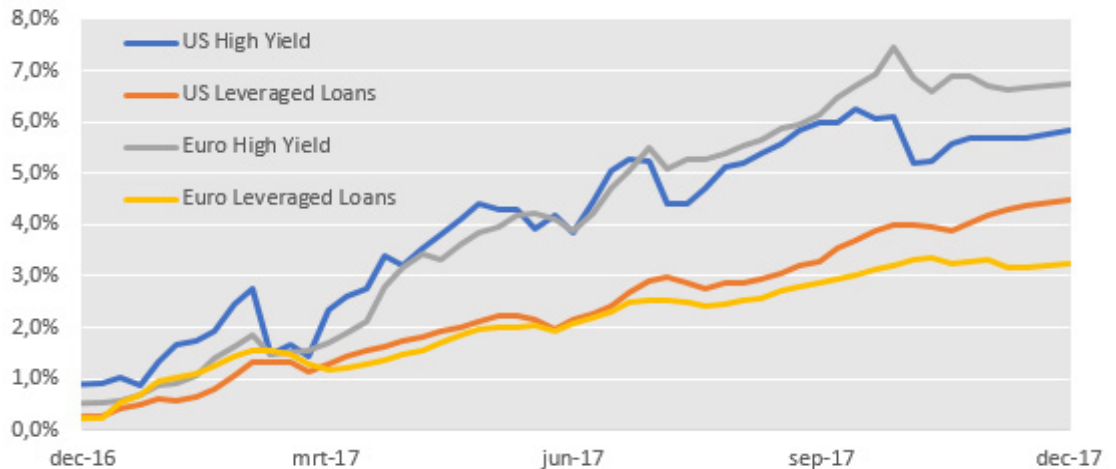
Geopolitieke spanningen, zoals de raketproeven van Noord Korea en de voortdurende burgeroorlogen in Syrië en Oost Oekraïne hebben nauwelijks invloed gehad op het sentiment van de beurzen.

Ontwikkeling MSCI aandelenindices (in EUR in %)

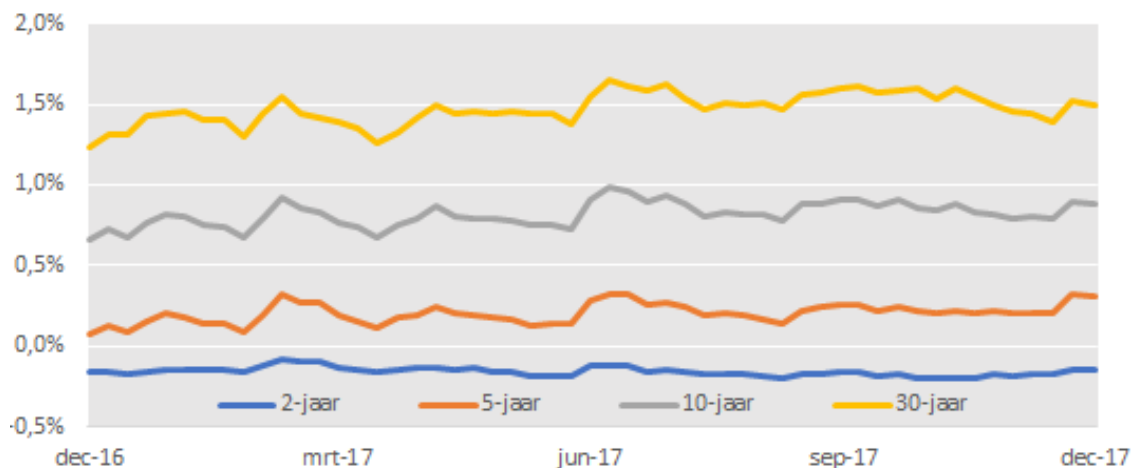
Voor aandelen was 2017 uiteindelijk een goed jaar (benchmarkrendement van 13,7%). Ook vastgoed en infrastructuur (benchmarkrendement 9,6%) presteerde goed. Credits (benchmarkrendement 4,3%) liet ondanks de lage spreads en renteverhogingen van de Federal Reserve een positief rendement zien.

Ontwikkeling credits Europa en US (cumulatief rendement in EUR in %)

De belangrijke factor in de eurorentemarkt was in 2017 het voortdurende opkoopprogramma van de ECB. In de tweede helft van het jaar werd – zoals verwacht – bekend gemaakt dat de omvang wordt gehalveerd en dat in 2019 het programma zeer waarschijnlijk eindigt. De inflatie bleef onder de doelstelling van dichtbij 2% en de ECB verwacht ook niet dat dit niveau de komende twee jaar zal worden bereikt. De negatieve korte rentes bleven hierdoor vast verankerd en ook de lange rentes lieten slechts een zeer bescheiden stijging zien. Ook na het beëindigen van het opkoopprogramma zullen renteverhogingen door de ECB waarschijnlijk zeer gradueel zijn en het kan nog lange tijd duren voordat de rente naar een 'normaal' niveau terugkeert. Desalniettemin bleek in 2017 dat een bescheiden stijging van de Europese swaprente bij het huidige renteafdeckingsbeleid al resulteert in een substantiële stijging van de dekkingsgraad.

Europese swaprente (in %)

Beleggingsopbrengsten

Over het jaar 2017 behaalde het pensioenfonds een beleggingsopbrengst van € 577 miljoen. Dat komt overeen met een beleggingsrendement van 7,1%. Dit ligt ruim boven de groeivoet van de pensioenverplichtingen die in 2017 -1,5% bedroeg.

Relatieve performance: nettorendement vs. benchmark (in %)

	2017		2016	
	Rendement	Benchmark	Rendement	Benchmark
Vastrentende waarden (excl. swaps)			4,7	3,4
Vastrentende waarden (incl. Swaps)	0,8	-1,4		
Vastgoed en infrastructuur	15,6	9,6	5,6	7,9
Aandelen	13,3	13,7	9,3	8,9
Credits	5,4	4,3	12,9	12,4
Overige beleggingen	-	-	-	-
Totaal returnportefeuille				
Totaal pensioenfonds excl. swaps			7,0	6,6
Totaal pensioenfonds incl. swaps	7,1	5,9	8,0	
Groeivoet van de verplichtingen	-1,5		8,4	

In 2017 is de swapoverlay ondergebracht bij vastrentende waarden en is er door het invoeren van een benchmark voor swaps wel een benchmarkrendement op fondsniveau inclusief swaps

Vastrentende waarden

In 2017 is de swapoverlay integraal onderdeel van de vastrentende waardenportefeuille gemaakt. De benchmark voor de portefeuille is samengesteld door zogenaamde iBoxx indices voor het fysieke gedeelte van de portefeuille en een specifieke uitvoeringsbenchmark voor de renteswaps in de portefeuille. Uit bovenstaande tabel blijkt dat de vastrentende waardenportefeuille een outperformance van 2,2 procentpunt heeft behaald ten opzichte van deze samengestelde benchmark. Staatsobligaties en covered bonds lieten een outperformance zien van 0,4 procentpunt. Nederlandse woninghypotheken deden het 4,8 procentpunt beter dan de benchmark. Renteswaps leverden € 5,3 miljoen meer op dan volgens de benchmark verwacht kon worden.

De rendementscijfers voor de matchingportefeuille van 2015 zijn inclusief rente- en inflatieswaps terwijl de benchmark werd berekend op basis van de groeivoet van de pensioenverplichtingen voor de jaren die toen werden afgedekt door de matchingportefeuille. In die zin zijn de rendements- en benchmarkcijfers voor de vastrentende waardenportefeuille in 2016 en 2017 niet één op één te vergelijken met die van 2015.

Aandelen

De aandelenportefeuille als geheel presteerde 0,4 procentpunt onder de benchmark, die samengesteld is uit regionale marktindices. Europa en Pacific lieten een outperformance zien van respectievelijk 0,8 procentpunt, en 0,3 procentpunt. De aandelenbeleggingen in de Verenigde Staten en in opkomende markten leverden een rendement op dat respectievelijk 0,7 en 1,6 procentpunt lager lag dan de benchmark. In de VS en de opkomende markten was sprake van een omgeving waarin de groei karakteristieken van bedrijven werden beloond. De intern beheerde aandelenportefeuille liet een outperformance van 1,3% zien en behoorde daarmee wederom tot één van de best presterende mandaten binnen de aandelenportefeuille.

Credits

De creditportefeuille presteerde in 2017 1,1 procentpunt beter dan de benchmark. Met uitzondering van één manager, een Europese bank loan manager, lieten alle geselecteerde managers een rendement boven de benchmark zien. Het nieuw toegevoegde fonds voor direct lending is goed van start gegaan.

Vastgoed en infrastructuur

Gezien het illiquide karakter van deze portefeuille is het belangrijk te memoreren dat het hier niet mogelijk is om benchmarks nauw te volgen. Bovendien zijn beschikbare benchmarks minder representatief voor de daadwerkelijke portefeuille. Jaar op jaar zullen er daarom in het algemeen grotere afwijkingen met de benchmark zijn in vergelijking met meer liquide beleggingscategorieën. In totaal lag het rendement van de vastgoed- en infrastructuurportefeuille 6,0 procentpunt boven de benchmark. Het vastgoedgedeelte van de portefeuille kende een rendement dat 2,5 procentpunt lager was dan de benchmark. Dit is grotendeels toe te schrijven aan het feit dat de gehanteerde benchmark een veel hoger gewicht in Nederlandse woningen kent dan de portefeuille van het pensioenfonds. Nederlandse woningen deden het in 2017 beter dan andere vastgoedsectoren (kantoren, logistiek, winkels). De infrastructuurbeleggingen van het pensioenfonds leverden in 2017 een rendement van 27,2% op, hetgeen 23,9 procentpunt boven de benchmark ligt. De infrastructuurportefeuille van het pensioenfonds bevindt zich in de zogenaamde exit-fase, waarin het rendement gerealiseerd wordt door de projecten in de portefeuille te verkopen.

Verantwoording kosten vermogensbeheer

Het pensioenfonds is zich bewust van de noodzaak om het pensioenvermogen zo kostenefficiënt als mogelijk te beheren. Het intern beheer bij de matchingportefeuille en binnen aandelen draagt bij aan lage kosten. Hiernaast helpt het feit dat ongeveer de helft van de aandelenportefeuille belegd wordt in passieve indexfondsen, met zeer lage beheervergoedingen. Beoordeling van de door externe partijen verlangde beheervergoeding vormt een wezenlijk onderdeel van het selectieproces. De beloning van een externe partij bestaat uit een vaste vergoeding of een vaste vergoeding in combinatie met een rendementsgerelateerde vergoeding. Vaste vergoedingen genieten doorgaans de voorkeur omdat deze niet aanmoedigen tot het nemen van onverantwoorde risico's. Echter, onder de juiste voorwaarden en juiste omstandigheden kunnen met externe partijen rendementsgerelateerde vergoedingen worden overeengekomen als dat leidt tot een kostenefficiëntere uitvoering door de betreffende partij. Gespreide betaling van de rendementsgerelateerde vergoedingen, het instellen van een high water mark⁴ of het beperken van de maximaal te bereiken vergoeding zijn voorbeelden van kostenbeperkende voorwaarden die worden opgenomen in contracten met externe partijen. Kostenniveaus worden periodiek geëvalueerd op marktconformiteit. Te hoge beheervergoedingen kunnen een reden zijn om het contract met een externe partij te beëindigen.

De samenstelling van de beleggingsportefeuille is van invloed op het kostenniveau. Binnen vastrentende waarden leidt de groei van beleggingen in hypotheek tot een stijging van de beheerkosten. Tot slot kenmerken de gehanteerde actieve beleggingsstrategieën binnen de beleggingsportefeuille zich voor het overgrote deel door een lange termijn benadering met relatief weinig transacties. Dit houdt de transactiekosten laag.

De kosten van het vermogensbeheer waren 0,27% van het gemiddeld belegd vermogen over 2017. Transactiekosten kwamen op een totaal van 0,10% van het gemiddeld belegd vermogen.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

Bij de taakuitoefening geeft het pensioenfonds zich rekenschap van maatschappelijke gevolgen. Het gaat hierbij om de ecologische, sociale en governance factoren (ESG). De United Nations Principles for Responsible Investment (UNPRI) zijn bij de invulling van het beleid richtinggevend. De genoemde Principles bestaan uit een zestal onderdelen en beschrijven 35 criteria.

De verklaring beleggingsbeginselen van het pensioenfonds kent de volgende overtuigingen met betrekking tot verantwoord beleggen:

- Maatschappelijk verantwoord beleggen moet passend zijn bij de doelstellingen van het pensioenfonds.
- Het pensioenfonds is zich er van bewust dat eigenaarschap maatschappelijke verantwoordelijkheid met zich meebrengt en handelt hiernaar.

Deze twee uitgangspunten zijn nauw verbonden met vooral de eerste twee principes van UNPRI.

Concreet resulteert dit in de volgende acties:

- Stemrecht wordt in principe altijd uitgeoefend. Hierbij wordt het pensioenfonds geadviseerd door een externe specialist, die onder andere alle moties bijhoudt en van een stemadvies voorziet. Over het stemgedrag wordt per kwartaal gerapporteerd op de website.
- In de interne aandelenportefeuille worden potentiële ondernemingen ook beoordeeld op diverse ESG-aspecten, zoals de bestuurlijke structuur en de hoogte van beloning alsmede mogelijke betrokkenheid bij milieuvuiling en

⁴Een high water mark zorgt ervoor dat er alleen een rendement gerelateerde vergoeding wordt uitbetaald bij additionele netto cumulatieve meerwaarde door de externe partij.

veiligheidsissues. Deze informatie wordt meegenomen bij de vraag of vanuit een langere termijn perspectief in deze onderneming kan worden belegd. Dit vanuit de gedachte dat het niet voldoen aan ESG-criteria op lange termijn geen houdbaar ondernemingsmodel oplevert.

- Eens per jaar wordt in een notitie aan het Bestuur gerapporteerd over de belangrijkste ESG-issues bij bedrijven die onderdeel uitmaken van de intern beheerde aandelenportefeuille.
- Door ESG gemotiveerde acties in de intern beheerde aandelenportefeuille kunnen bestaan uit stemgedrag en (de) selectie van bedrijven. Een zogenaamde 'best in class' benadering is niet geschikt voor een sterk geconcentreerde portefeuille als de intern beheerde aandelenportefeuille, en wordt dus ook niet gevolgd.
- Er wordt een lijst met a-priori uitsluitingen gehanteerd, met in elk geval bedrijven die actief zijn in de productie van clustermunten en bedrijven die onderwerp zijn van internationale sanctiewetgeving. Het is zowel interne als externe actieve beheerders verboden in bedrijven op de uitsluitingslijst te beleggen. De uitsluitingslijst wordt gepubliceerd op de website van het pensioenfonds.
- Bij selectie en evaluatie van externe aandelenvermogensbeheerders wordt expliciet gevraagd naar het verantwoord beleggen beleid, het meenemen van ESG factoren, stembeleid en de onderbouwing hiervan. Er wordt hier verplicht expliciet verslag van gedaan in de selectie- en evaluatierapporten. Het telt mee in de totale afweging.
- Het pensioenfonds belegt in niet-beursgenoteerd vastgoed. Dat maakt de relatie met specifieke objecten vrij direct, ook al worden de beleggingen uitgevoerd door externe partijen. Bij vastgoed is ook het verband tussen ESG-factoren en risico & rendement relatief duidelijk en de integratie ervan dus van groot belang. Investerings in verbetering van de duurzaamheid van gebouwen kunnen vaak door hogere huren meer dan gecompenseerd worden, terwijl ze zorgen voor verlaging van risico's en (energie)kosten.
- De Global Real Estate Sustainability Benchmark (GRESB) wordt ondersteund.

In aanvulling op bovenstaande kan verder gemeld worden dat het hanteren van *geconcentreerd bottom-up* als dominante beleggingsstijl binnen met name de aandelenportefeuille ervoor zorgt dat maatschappelijk controversiële bedrijven in veel gevallen nooit door de selectie komen, omdat men zich richt op het selecteren van bedrijven met gunstige lange termijn eigenschappen. Als er twijfels zijn of een bedrijf wel op een verstandige manier omgaat met de lange termijn ESG risico's, komt het niet door de selectie heen. Verder is het zo dat de relatief eenvoudige beleggingsmix van het pensioenfonds werkt als een filter.

Het bestuur heeft besloten vanaf 2018 het ESG-profiel van de Stichting Pensioenfonds Hoogovens portefeuille expliciet te analyseren aan de hand van extern bepaalde ESG-scores voor bedrijven. Op basis van deze analyse kunnen dan desgewenst nog gerichte additionele acties ondernomen worden om het ESG-profiel waar nodig verder te verbeteren.

Corporate governance

Er is bij beursvennootschappen veel aandacht voor evenwichtige vertegenwoordiging van alle betrokkenen en de wijze waarop aandeelhouders met hun rechten omgaan. Nederlandse pensioenfondsen hebben daarbij een wettelijke verplichting om hierover jaarlijks verslag uit te brengen.

In 2017 was er een actieve betrokkenheid bij het merendeel van de ondernemingen waarvan het pensioenfonds aandelen in de portefeuille heeft. Er is bij 98,3% van de voorstellen op aandeelhoudersvergaderingen gestemd. Hierbij wordt het pensioenfonds ondersteund door stemrapporten van internationaal opererende dienstverleners. Mede aan de hand hiervan wordt gestemd over de voorstellen vanuit het management van de ondernemingen. In 51% van de vergaderingen was ons stemgedrag conform de aanbevelingen van het management, in 49% van de vergaderingen werd er op één of meerdere onderdelen hiervan afgeweken. Bij ongeveer 10% van de voorstellen is tegengestemd. De onderwerpen waarbij tegengestemd is betroffen onder andere: benoemingen (198x), politiek (12x), milieu (5x), beloningen (93x), statuten (11x), mensenrechten (10x) en aandelen (38x).

Het pensioenfonds is lid van Eumedion, dat zich richt op het onderhouden en doorontwikkelen van het corporate governance beleid van in Nederland gevestigde institutionele beleggers.

Uitvoeringskosten

Het pensioenfonds publiceert sinds 2012 de uitvoeringskosten in het jaarverslag en verantwoordt deze in de jaarrekening conform de meest recente aanbevelingen van de Pensioenfederatie inzake uitvoeringskosten. In onderstaande tabel staan de uitvoeringskosten vermeld.

Uitvoeringskosten (in € en %)

	2017	2016
Pensioenuitvoeringskosten (€ per deelnemer)	200	187
Vermogensbeheerkosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,27	0,26
Transactiekosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,10	0,08
Totale uitvoeringskosten (% gemiddeld belegd vermogen)	0,43	0,39
Aantal deelnemers (actieve deelnemers en pensioengerechtigden)	24.407	24.217
Gemiddeld belegd vermogen	8.393	7.936

De pensioenuitvoeringskosten bestaan uit kosten van de pensioenadministratie, de communicatie aan verzekerden, controle- en advieskosten alsmede bestuurs- en toezichtkosten. De vermogensbeheerkosten bestaan uit de kosten voor het in- en extern beheren van beleggingsportefeuilles en de kosten voor het bewaren en administreren van het belegde vermogen. Transactiekosten worden gemaakt om beleggingstransacties tot stand te brengen en uit te voeren. De pensioenuitvoeringskosten worden uitgedrukt in een bedrag per deelnemer waarbij het aantal deelnemers bestaat uit het totaal aantal actieven en pensioengerechtigden. De vermogensbeheer- en transactiekosten worden uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen in enig jaar.

Kosten worden zoveel als mogelijk direct toegerekend aan pensioenbeheer respectievelijk vermogensbeheer. Indien geen directe toerekening mogelijk is vindt toerekening plaats op basis van een pro rata schatting. Dit geldt voor de zogenoemde algemene kosten die betrekking hebben op de kosten van het bestuur, toezicht en overige algemene kosten. Deze bedroegen in 2017 € 3,2 miljoen (2016: € 3,2 miljoen) Hiervan is € 2,0 miljoen (2016: € 2,2 miljoen) toegerekend aan (intern) vermogensbeheer.

Pensioenuitvoeringskosten

In onderstaande tabel worden de pensioenuitvoeringskosten weergegeven (in mln. €):

	2017	2016
Pensioenadministratie	3,1	2,9
Pensioencommunicatie	0,4	0,4
Controle en advies	0,2	0,2
Algemene kosten: bestuur, toezicht en overige (na toerekening)	1,2	1,0
Totaal	4,9	4,5

Ten aanzien van het pensioenbeheer wordt gestreefd naar het uitvoeren van één pensioenregeling. Dit omdat het naast elkaar bestaan van meerdere pensioen- en overgangsregelingen de complexiteit van de uitvoering en daarmee de pensioenuitvoeringskosten verhoogt. Minder complexiteit betekent ook dat de administratie beter is te automatiseren. De communicatiekosten worden beïnvloed door het streven van het pensioenfonds naar duidelijke en begrijpelijke communicatie richting de verzekerden waarbij deze zoveel mogelijk wordt afgestemd op hun persoonlijke situatie.

De laatste jaren zijn de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer gestegen. Hiervoor is een aantal oorzaken aan te wijzen. De personeelskosten zijn toegenomen door een verdere versterking van de uitvoeringsorganisatie waardoor het aantal fte's is toegenomen. Dit wordt veroorzaakt door de hogere eisen die worden gesteld en de toename van wet- en regelgeving waaraan het pensioenfonds moet voldoen. De personeelskosten stijgen door de loonontwikkeling van de afgelopen jaren. De medewerkers van het pensioenfonds zijn in dienst van Tata Steel Nederland Services B.V. Het bestuur heeft geen invloed op deze ontwikkelingen. Voorts is er een toename van de ICT-kosten door het aanbieden van meer keuzemogelijkheden in de pensioenregeling en verdergaande digitalisering. De verwachting is dat verdergaande digitalisering leidt tot kostenbesparingen (minder schriftelijke communicatie).

Vermogensbeheer- en transactiekosten

In onderstaande tabel worden de vermogensbeheerkosten weergegeven (in mln. €):

	2017	2016
Extern vermogensbeheer	14	14
Intern vermogensbeheer	5	5
Prestatieafhankelijke vergoedingen extern beheer	3	1
Bewaarloon en overige kosten	1	1
Transactiekosten	8	6
Totaal	31	27

Het pensioenfonds is zich bewust van de noodzaak om het belegd vermogen zo kostenefficiënt als mogelijk te beheren. Zo beschikt het pensioenfonds over een eigen uitvoeringsorganisatie. De keuze voor intern beheer is afhankelijk van de binnen de uitvoeringsorganisatie aanwezige beleggingsexpertise en de kwaliteit van het risicobeheer. Het intern beheer bij de matching beleggingen en binnen aandelen draagt bij aan lage kosten. Ongeveer de helft van de aandelenportefeuille wordt belegd in extern beheerde indexfondsen, met zeer lage beheervergoedingen. Tenslotte heeft het pensioenfonds de beleggingen in complexe of illiquide beleggingen beperkt.

Ten opzichte van 2016 zijn de vermogensbeheerkosten gestegen naar 0,27%. Dit wordt veroorzaakt door hogere prestatieafhankelijke vergoedingen van externe managers.

De gehanteerde beleggingsstrategieën kenmerken zich veelal door een lange termijn benadering met relatief weinig transacties. Dit houdt de transactiekosten laag. De transactiekosten zijn gestegen van € 6 miljoen in 2016 naar € 8 miljoen in 2017. Als percentage van het belegd vermogen bedragen de transactiekosten 0,10%. Deze stijging wordt veroorzaakt door een aantal mutaties in de portefeuille in verband met het toegroeien naar de strategische asset mix en aanpassing van de berekeningssystematiek voor beleggingsfondsen (look-through).

In de jaarrekening, onder de toelichting van de staat van baten en lasten, worden de vermogensbeheer- en transactiekosten uitgesplitst naar beleggingscategorieën.

Vergelijking kostenniveau 2016 met andere pensioenfondsen

Over het verslagjaar 2016 heeft het pensioenfonds meegedaan aan een externe benchmarkservice. Hiermee is beoogd om onafhankelijk te laten vaststellen hoe de uitvoeringskosten van het pensioenfonds zich verhouden tot vergelijkbare fondsen. Het benchmarkonderzoek is verricht in overeenstemming met de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. Er deden 35 pensioenfondsen mee waarvan 12 bedrijfstakpensioenfondsen en 23 ondernemingspensioenfondsen. De peergroep van het pensioenfonds voor pensioenbeheer bestaat uit 12 ondernemingspensioenfondsen van vergelijkbare samenstelling. Voor vermogensbeheer bestond de peergroep uit 13 fondsen van vergelijkbare omvang.

De uitkomsten zijn samengevat in onderstaande tabel:

Uitvoeringskosten 2016	SPH	Peergroep	Universum
Aantal deelnemers (actieven en pensioengerechtigden)	24.597	29.218	38.093
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer	€ 187	€ 244	€ 285
Vermogensbeheerkosten in basispunten van gem. belegd vermogen	26	35	40
Transactiekosten in basispunten van gem. belegd vermogen	8,0	8,2	9,0
Totale uitvoeringskosten in basispunten van gem. belegd vermogen	39	61	63

De pensioenuitvoeringskosten per deelnemer van het pensioenfonds zijn lager ondanks dat de aantallen deelnemers in de peergroep en het universum hoger zijn. Uit de benchmarkstudie blijkt dat gekeken naar kostendrijvers de automatiseringsgraad van het pensioenfonds relatief hoog is en dat drukt de kosten. Het serviceniveau van het pensioenfonds is iets hoger dan dat van de peergroep en het universum. Qua complexiteit van de regeling scoort het pensioenfonds vergelijkbaar met de peergroep en minder complex dan het universum. De advieskosten zijn lager dan de peergroep en het universum. Het feit dat het pensioenfonds zelfadministrerend is met veel deskundigheid in huis draagt hier aan bij.

De vermogensbeheerkosten zijn aanzienlijk lager dan de peergroep en het universum. Dit wordt veroorzaakt door relatief veel intern beheer en passief extern beheer via indexfondsen (aandelen).

De externe benchmarkservice heeft de benchmarkkosten voor het pensioenfonds berekend. Dit zijn de kosten die het pensioenfonds gemaakt zou hebben indien de portefeuille van het pensioenfonds zou zijn gemanaged tegen de

gemiddelde kosten van de peergroep. De benchmarkkosten bedragen 33 basispunten ten opzichte van de 26 basispunten werkelijke vermogensbeheerkosten van het pensioenfonds.

In de tabel is een alternatief kengetal opgenomen, de totale uitvoeringskosten (pensioen- en vermogensbeheer) in basispunten van het gemiddeld belegd vermogen. De totale uitvoeringskosten volgens dit kengetal zijn voor het pensioenfonds fors lager dan de peergroep en het universum.

Dit kengetal kan dienen als aanvullende informatie om een relevanter beeld te krijgen van het kostenniveau van pensioenfondsen. Vooral aan de pensioenuitvoeringskosten per deelnemer kleeft het nadeel dat deze in hoge mate wordt bepaald door het aantal deelnemers. De uitgangspositie van een pensioenfonds is vaak een (historisch) gegeven. Pensioenfondsen hebben geen invloed op de schaalgrootte omdat zij geen invloed hebben op het aantal deelnemers. Een ander voorbeeld is dat de complexiteit van een pensioenregeling toeneemt als sociale partners overgangsregelingen hebben afgesproken voor oude rechten. Pensioenfondsen hebben ook geen invloed op het aantal deelnemersmutaties. Deze kunnen in sommige sectoren hoger liggen dan in andere sectoren. Daarnaast zet een pensioenfonds in op een bepaald serviceniveau gebaseerd op de karakteristieken en wensen van het deelnemersbestand. Deze factoren tezamen bepalen in belangrijke mate het kostenniveau van een pensioenfonds.

Conclusie is dat het pensioenfonds een goed pensioen met een hoog serviceniveau aanbiedt tegen een prijs die lager ligt dan veel andere pensioenfondsen.

Integraal risicomanagement

Algemeen

Het risicomanagement van het pensioenfonds heeft als doelstelling om het bestuur in staat te stellen de risico's van het pensioenfonds te identificeren en te beheersen. Goed risicomanagement is noodzakelijk om de doelstellingen te realiseren. Het bestuur en de uitvoeringsorganisatie hebben in 2017 samen het risicomanagement verder verbeterd.

Elk pensioenfonds loopt risico's. Daarbij is het van belang dat de kosten van risicobeheersing onevenredig toenemen als alle risico's worden aangepakt, dit geldt zowel voor de financiële risico's als voor de niet-financiële risico's. Stichting Pensioenfonds Hoogovens maakt daarom een duidelijke afweging tussen kosten van beheersing van risico's en de impact van risico's. Het pensioenfonds kan de financiële risico's die inherent zijn aan het pensioenbedrijf niet beïnvloeden, dit zijn vooral de rente, de rendementen op de financiële markten en de levensverwachting.

Risicobereidheid

Risicobereidheid geeft aan in welke mate het bestuur de kans wil lopen dat een bepaald risico zich kan voordoen en bereid is dit risico te accepteren. De risicobereidheid is ofwel een kwalitatief oordeel of een bedrag dat het pensioenfonds over een periode (gemiddeld) bereid is te verliezen. Het kwalitatieve oordeel wordt hierna vermeld bij acht strategische risico's die het bestuur in 2017 heeft beoordeeld.

De risicobereidheid is gebaseerd op de doelstelling en ambitie van het pensioenfonds. Het bestuur bepaalt periodiek, in afstemming met vertegenwoordigers van werkgevers, werknemers en pensioengerechtigden (de achterbannen), de risicobereidheid inzake de financiële risico's. Bij het bepalen van de risicobereidheid van het pensioenfonds weegt de overtuiging mee dat op de langere termijn de (reële) rendementen tenderen naar lange termijn evenwichtsniveaus. Tevens weegt mee dat het pensioenfonds in solidariteit onevenwichtigheden tussen (pech en geluk) generaties kan mitigeren. Dit gebeurt door buffervorming, spreiding van kortingen en demping van premievolatiliteit door het hanteren van een gedempte kostendekkende premie. Voorts is voor de risicobereidheid van belang dat de deelnemers van het pensioenfonds relatief lange dienstverbanden hebben en relatief hoge pensioenen.

Om de financiële doelstellingen binnen de risicobereid te kunnen realiseren is een strategisch beleggingsbeleid vastgesteld waarbij 40% wordt belegd in vastrentende waarden en 60% in zakelijke waarden, gecombineerd met een dynamische renteafdekking. Dit beleid is tot stand gekomen door het volgen van een gedegen proces waarbij tevens gebruik is gemaakt van ALM-studies. De ALM-uitkomsten kunnen als volgt worden samengevat:

- Pensioenresultaat van circa 100%;
- Kans op korten: 2,6%, omvang korting: 1,3%;
- Herstelkracht: dekkingsgraad op lange termijn loopt op tot minimaal 130%.
- De premie sluit aan op de gewenste stabiliteit en betaalbaarheid en het geambieerde opbouwpercentage van de pensioenen.

Met de achterbannen is geconcludeerd dat, gegeven deze uitkomsten, dit strategisch beleggingsbeleid aansluit op de risicobereidheid.

Voor de jaarlijks uit te voeren haalbaarheidstoets leidt dit tot de volgende ondergrenzen:

- Ondergrens 1: Vanuit de situatie waarbij de dekkingsgraad gelijk is aan het vereist eigen vermogen dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 103%.
- Ondergrens 2: Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 96%.
- Ondergrens 3: Vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de maximale afwijking ten opzichte van de mediaan in het geval van een 'slechtweer scenario' 35% te bedragen.

De uitkomsten van de haalbaarheidstoets zijn in het verslagjaar gedeeld met de achterbannen. Vastgesteld is dat de risicobereidheid ongewijzigd is en dat de uitkomsten voldoen aan de genoemde ondergrenzen waarbij is geconstateerd dat het premiebeleid voldoende realistisch is en de herstelkracht van de dekkingsgraad ruim voldoende is. Wel is stilgestaan bij de haalbaarheid van de ambitie omdat de achterstanden nog steeds oplopen. Daarbij is geconcludeerd dat op de korte termijn eerst voldoende buffers moeten worden opgebouwd om te herstellen waardoor pas op middellange termijn een evenwichtssituatie kan worden bereikt. Door de wettelijk verplicht opgelegde systematiek van indexerende heeft het bestuur niet de vrijheid om sneller tot invulling van de ambitie te komen al is dat wel een wens van de achterbannen. Het bestuur deelt met de achterbannen de visie dat het FTK hier knelt.

Het bestuur heeft de (korte termijn) risicohouding uitgedrukt in een bandbreedte van de feitelijke vereiste dekkingsgraad van 3,5 procentpunt rondom de strategisch vereiste dekkingsgraad. De op het strategisch beleggingsbeleid gebaseerde strategische vereiste dekkingsgraad bedroeg 122% per eind 2017.

Belangrijk onderdeel van het integrale risicomanagement is de halfjaarlijkse evaluatie met het VO waarin het bestuur inzichten en visies afstemt met het VO om gezamenlijk te bepalen of het pensioenfonds op koers ligt met betrekking tot de lange termijndoelstellingen, de actuele stand van de financiële markten en de risicobereidheid. In het verslag jaar is geconcludeerd dat er geen wijzigingen nodig zijn in het vigerende beleid.

Ten aanzien van de niet-financiële risico's houdt de risicobereidheid in dat het pensioenfonds wil voorkomen dat onverwachte kosten (verliezen) naar aanleiding van operationele fouten een materiële impact hebben op de dekkingsgraad of de reputatie van het pensioenfonds. Vooral bij de beheersing van de niet-financiële risico's geldt dat de kosten van risicobeheersing onevenredig toenemen als alle risico's worden aangepakt.

Doelstelling en organisatie van het integraal risicomanagement

Het risicomanagement heeft tot doel om op gestructureerde wijze er voor te zorgen dat het pensioenfonds bewuste keuzes maakt voor een integere en beheerste bedrijfsvoering om binnen het gewenste risicoprofiel te blijven. De governance van het risicomanagement moet daarnaast effectief en transparant zijn zodat duidelijk is wie in dit kader welke taken en verantwoordelijkheden heeft. De opzet van het risicobeleid wordt jaarlijks geactualiseerd.

IRM is het proces van het opstellen van de strategie met daaraan gekoppeld het risicoprofiel en de risicobereidheid, het identificeren van de risico's, het opstellen en implementeren van het beleid voor risicobeheersing, tot de uitvoering, monitoring en terugkoppeling over risico's en beheersmaatregelen.

Integraal benadrukt dat het gaat om het managen van alle verschillende risicogebieden in onderlinge samenhang.

De organisatie van het risicomanagement is gebaseerd op het model met drie verdedigingslijnen (three lines of defense). Dit model bevordert adequate functiescheidingen door middel van 'checks and balances' en 'countervailing power'.

De eerste verdedigingslijn is primair verantwoordelijk voor beheersing van de risico's.

De tweede verdedigingslijn stelt risico-analyses op bij beleggingsvoorstellen, voert periodieke evaluaties van beleggingscategorieën uit en doet operational due diligence onderzoeken bij externe vermogensbeheerders. Riskmanagement heeft een onafhankelijke rol en heeft een directe lijn naar de directie en een escalatielijn naar het bestuur. De afdeling Finance & Control heeft een controlerende rol op het door het bestuur en wetgever vastgestelde normenkader en rapporteert hierover aan het bestuur en aan externe belanghebbenden zoals DNB en de Autoriteit Financiële Markten (AFM). De compliance officer maakt deel uit van de tweede verdedigingslijn.

De derde verdedigingslijn bestaat uit controle achteraf of processen en procedures zijn gevolgd. Dit geschiedt in opdracht van de Audit- en Risicocommissie (ARC) door een externe auditor.

Het pensioenfonds geeft opdracht aan een externe accountant om het jaarverslag en de jaarrekening te controleren. De externe actuaaris heeft een controlerende rol ten aanzien van het vaststellen van de voorziening pensioenverplichtingen. Tevens toetst de externe actuaaris of het beleggingsbeleid voldoet aan de prudent person regel.

Het bestuur is belanghebbende bij dit model en draagt de verantwoordelijkheid voor het bepalen van de strategie, van de doelstellingen en voor het inrichten van de governance structuur opdat risico's effectief en efficiënt worden beheerst en de doelstellingen worden behaald. Het bestuur is eindverantwoordelijk voor alle risico's en laat zich hierbij adviseren door de BBC, de ARC en de Pensioen- en Communicatiecommissie (PCC).

Het VO geeft jaarlijks een oordeel over het handelen van het bestuur inzake het gevoerde beleid en beleidskeuzes voor de toekomst. De RvT houdt toezicht op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken bij het pensioenfonds en legt daarover verantwoording af aan het VO, aan de werkgever en in het jaarverslag.

Beheersing van specifieke risico's

Het bestuur is eindverantwoordelijk voor de beheersing van de risico's. Stichting Pensioenfonds Hoogovens maakt gebruik van de volgende risicocategorieën:

Risico-indeling

Strategische risico's	Financiële risico's	Niet-financiële risico's (S9)
Governance & cultuur	Solvabiliteitsrisico	Operationeel (processen)
- Besturing en besluitvorming	Rente- en inflatierisico (S1)	- Vermogensbeheer
- Managementkwaliteit en structuur	Zakelijke waarden risico (S2)	- Pensioenbeheer
- Strategievorming	Verzekeringstechnisch risico (S6)	- Betrouwbaarheid informatievoorziening
- Risico/control houding (riskgovernance)	Valutarisico (S3)	Integriteit
Omgevingsrisico	Grondstoffenrisico (S4)	Juridisch en compliance
- Sponsorrisico	Kredietrisico (S5)	ICT
- Reputatierisico	Liquiditeitsrisico (S7)	Uitbesteding
- Veranderende wet- en regelgeving	Concentratierisico (S8)	
- Macro-economische omgeving	Actief beheer (S10)	
- Systeemrisico financiële markten		

Voor de beheersing van de strategische risico's inzake governance & cultuur en de omgevingsrisico's, is het bestuur direct betrokken en verantwoordelijk. Het solvabiliteitsrisico en de financiële risico's worden eerst besproken in de BBC die daarover rapporteert aan het bestuur. Over niet-financiële risico's wordt eerst gerapporteerd aan de ARC alvorens deze aan de orde komen in het bestuur.

Hieronder wordt ingegaan op het beleid ten aanzien van de beheersing van risico's inzake governance & cultuur, de omgevingsrisico's en het solvabiliteitsrisico. In de toelichting op de jaarrekening wordt aan de hand van de berekening van het vereist eigen vermogen nader ingegaan op de beheersing van de financiële- en niet-financiële risico's (vanaf pagina 72).

Governance & cultuur

Governance & cultuur vormen het fundament voor adequaat risicomanagement. Het is voor het (risico)management en countervailing power van het grootste belang dat het pensioenfonds over voldoende deskundigheid beschikt op de gebieden die het pensioenfonds raken. Er is een geschiktheidsbeleid vastgesteld. Er zijn periodieke (self)-assessments inzake het functioneren van het bestuur, er is een opvolgingsbeleid en er zijn opleidingsplannen vastgesteld. Het bestuur voert periodiek risicoanalyses uit en volgt een gestructureerd proces voor de jaarlijkse beleidscyclus. Het risico dat de risicobereidheid en het betreffende control framework onvoldoende aansluit bij de beoogde risicobeheersing van het pensioenfonds wordt, onder meer, beheerst door het jaarlijks evalueren van de risicobereidheid. Dit is onder andere vormgegeven via de haalbaarheidstoets en het vaststellen of het risicobeleid nog steeds passend is.

Omgevingsrisico's

Het pensioenfonds heeft geen financiële binding met de werkgever anders dan de afspraken die zijn vastgelegd in de uitvoeringsovereenkomst. Het pensioenfonds heeft geen substantiële beleggingen in de werkgever (zie pagina 62) en er zijn geen leningen aan/van de sponsor. Vanuit de bestuursleden is er voldoende voeding met de ontwikkelingen bij de werkgever.

Het pensioenfonds volgt actief de (voorgenomen) wijzigingen in wet- en regelgeving. Het bestuur wordt hierover geïnformeerd, onder andere door de compliance officer. Tevens is er input vanuit de functionarissen van het pensioenfonds die deelnemen in landelijke gremia. Er wordt kennis genomen van de uitingen van DNB en indien nodig wordt actie ondernomen. Indien noodzakelijk worden de achterbannen betrokken bij de implementatie van nieuwe wet- en regelgeving.

Elk halfjaar wordt de haalbaarheid van doelstellingen en ambitie geëvalueerd waarbij een gevoeligheidsanalyse wordt uitgevoerd aan de hand van alternatieve economische scenario's. Daarnaast vindt een evaluatie plaats van de macro-economische omgeving in het kader van het opstellen en vaststellen van het jaarlijkse beleggingsplan.

Het pensioenfonds heeft geen mogelijkheid om het systeemrisico in financiële markten te beïnvloeden. Het kan alleen de impact van dit risico beperken door te streven naar een goede spreiding van de beleggingen. Voorts wordt er bij het aangaan van derivatenposities gespreid over verschillende financiële instellingen (tegenpartijen) om het risico op systeembanken te beperken. Financiële markten, de dekkingsgraad en het rendement worden nauwgezet gemonitord. Indien er zich een zeer sterke daling op financiële markten binnen een beperkte periode voordoet wordt het bestuur hier direct over geïnformeerd. In het Financieel Crisisplan is bepaald hoe gehandeld wordt in een crisissituatie.

Solvabiliteitsrisico

Het solvabiliteitsrisico is het risico met de grootste impact. Dit is het risico dat het pensioenfonds niet beschikt over voldoende eigen vermogen versus de pensioenverplichtingen waardoor niet, binnen de gestelde risicohouding, aan de doelstellingen en ambitie kan voldoen. Het solvabiliteitsrisico wordt bewaakt door middel van de dekkingsgraad.

Het premie-, toeslagen- en beleggingsbeleid zijn de belangrijkste maatregelen ter beheersing van het solvabiliteitsrisico. De werkgever betaalde in de kalenderjaren 2015 tot en met 2017 een vaste pensioenpremie van 28% van de pensioengrondslag. De verlening van toeslagen alsmede het moeten korten van verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten is afhankelijk van de financiële situatie van het pensioenfonds. Het beleid dat het pensioenfonds voert past binnen de kaders van het FTK. Voor de details van de beleggingsstrategie en de uitvoering daarvan in het verslagjaar wordt verwezen naar het hoofdstuk Beleggingen.

Onderstaande tabel geeft inzicht in de korte termijn ex-ante gevoeligheid van de dekkingsgraad voor renteveranderingen en het rendement op zakelijke waarden (indien deze zich direct zouden voordoen).

Korte termijn gevoeligheid van de dekkingsgraad

Rendement Zakelijke Waarden	Rente										
	-2,0%	-1,5%	-1,0%	-0,5%	0,0%	+0,5%	+1,0%	+1,5%	+2,0%	+2,5%	
-50%	63%	67%	72%	76%	80%	84%	89%	93%	98%	102%	
-40%	68%	73%	78%	82%	87%	92%	97%	102%	107%	113%	
-30%	73%	78%	83%	89%	94%	100%	105%	111%	117%	123%	
-20%	78%	83%	89%	95%	101%	107%	114%	120%	127%	133%	
-10%	83%	89%	95%	102%	108%	115%	122%	129%	136%	144%	
0%	88%	94%	101%	108%	115,3%	123%	130%	138%	146%	154%	
10%	92%	99%	107%	114%	122%	130%	139%	147%	156%	165%	
20%	97%	105%	113%	121%	129%	138%	147%	156%	165%	175%	
30%	102%	110%	119%	127%	136%	146%	155%	165%	175%	185%	
40%	107%	115%	124%	134%	143%	153%	164%	174%	185%	196%	
50%	112%	121%	130%	140%	150%	161%	172%	183%	194%	206%	

Hieruit blijkt dat door een half procent renteverandering de dekkingsgraad met 7 tot 8 dekkingsgraadpunten stijgt of daalt, uitgaande van het vigerende beleggingsbeleid en de dekkingsgraad per ultimo 2017. Een rendement op zakelijke waarden van plus of min 10% heeft een effect van 6 tot 7 dekkingsgraadpunten.

Langere termijn ontwikkeling van de dekkingsgraad naar oorzaken

Jaar	DG	M1		M2	M3		M4	M5	M6		DG
	Primo	Pre-mie	Vrijval-premie toeslagen- depot	Uitke- ring	Toesla- gen	Toesla- gen uit toesla- gdepot	RTS	Rende- ment	Langle- ven	Restterm	Ultimo
2008	135,9%	-0,2%		2,4%			-20,0%	-13,6%	0,1%	1,0%	105,6%
2009	105,6%	0,3%		0,3%			2,3%	12,9%	-3,9%	-0,1%	117,4%
2010	117,4%	0,2%		1,0%			-8,6%	5,9%	-5,1%	-0,2%	110,6%
2011	110,6%	-0,2%		0,6%			-13,1%	11,2%	-0,7%	-1,2%	107,2%
2012	107,2%	-0,4%		0,3%			-7,5%	13,5%	-1,3%	-0,7%	111,1%
2013	111,1%	-0,5%		0,5%			3,1%	3,5%	-0,6%	0,2%	117,3%
2014	117,3%	-0,5%	0,3%	0,7%	-1,8%	-0,4%	-20,4%	16,0%	-0,2%	-0,1%	110,9%
2015	110,9%	-0,6%	0,5%	0,3%		-0,6%	-5,3%	2,8%	0,1%	-0,5%	107,6%
2016	107,6%	-0,3%		0,1%			-8,1%	7,8%	-0,5%	-0,1%	106,5%
2017	106,5%	-0,7%	0,4%	0,4%	-0,2%	-0,5%	1,3%	8,1%	0,1%	-0,1%	115,3%
2008-2017	135,9%	-2,9%	1,2%	6,6%	-2,0%	-1,5%	-76,3%	68,1%	-12,0%	-1,8%	115,3%

* De M6 bestaat uit wijzigingen van de actuariële grondslagen (vooral langlevens) en een restterm. De restterm van M6 zijn kruiseffecten die worden veroorzaakt doordat alle gepresenteerde effecten worden bepaald ten opzichte van de dekkingsgraad aan het begin van het jaar.

In de tabel wordt de dekkingsgraad primo en ultimo het jaar weergegeven. De kolommen daartussen geven de oorzaken van de ontwikkeling van de dekkingsgraad weer. Uit de tabel (dekkingsgraadsjabloon) blijkt dat de ontwikkeling

van de dekkingsgraad vooral is bepaald door het renterisico, het rendement (met name bepaald door het rendement op vastrentende waarden en aandelen) en het langlevensrisico. De dalende rente heeft er de afgelopen jaren voor gezorgd dat de pensioenverplichtingen steeds hoger moesten worden gewaardeerd. Daarnaast had de stijgende levensverwachting een grote impact. Het beleggingsrendement heeft deze twee effecten niet volledig kunnen compenseren waardoor er nauwelijks toeslagen konden worden toegekend.

Risicobeeld 2017 en verbetermaatregelen

In het verslagjaar is een nieuw IRM-dashboard beschikbaar gekomen dat inzicht geeft in alle risico's van het pensioenfonds en, voor zover mogelijk, de onderlinge samenhang daar tussen.

Het bestuur heeft in 2017 een risicoanalyse uitgevoerd op de *strategische risico's*. Hierbij is, onder andere, gekeken naar de volgende scenario's:

1. Economische omgeving: verslechtering beleggingsresultaten en aanhoudend lage rentestand;
2. Wet- en regelgeving: de overheid introduceert nieuwe wet- en regelgeving;
3. Besturing en besluitvorming (governance): het onvoldoende beschikbaar zijn van deskundige bestuursleden en leden voor overige gremia (verantwoordingsorgaan);
4. Reputatierisico: verslechtering reputatie door communicatie-issues met deelnemers als gevolg van het niet waarmaken van verwachtingen;
5. Sponsorisico: mogelijkheid dat de sponsor wegvalt;
6. Efficiënte bedrijfsvoering: voortbestaan van het pensioenfonds komt onder druk te staan als gevolg van kostenstijging en krimp omvang;
7. Concurrentie: door toenemende concurrentie is de keuze van de werkgever voor Stichting Pensioenfonds Hoogovens, als zelfadministrerend pensioenfonds, minder evident.

Van elk scenario is de omvang van het risico en de huidige beheersing gezien en of aanvullende beheersmaatregelen gewenst waren.

Inzake het *financiële risico* heeft het bestuur in 2017 twee maal het strategisch beleggingsbeleid geëvalueerd. Daarbij wordt op basis de meest recente economische verwachtingen (vooral inzake rente en rendement zakelijke waarden) en met behulp van ALM-berekeningen gezien of de verwachte resultaten met betrekking tot de ontwikkeling van de pensioendoelstellingen (niveau dekkingsgraad en premie, pensioenresultaat, kans op korten en de verwachte omvang daarvan) aanleiding geven tot aanpassingen aan het beleid.

Uit de evaluatie is naar voren gekomen dat door de stijging van de dekkingsgraad de vooruitzichten voor de pensioendoelstellingen ten opzichte van 2016 zijn verbeterd. Daaruit is geconcludeerd dat er geen aanleiding is het strategisch beleid aan te passen.

Ten aanzien van de *niet-financiële risico's* zijn in het verslagjaar diverse vormen van beleid geactualiseerd en verwerkt in het risico control framework. Veel aandacht is besteed aan de integriteitsrisico's door het herijken van de zogenoemde SIRA. Mede op basis daarvan is het integriteitsbeleid geactualiseerd. Het uitbestedingsbeleid is geactualiseerd en het bestuur heeft het bedrijfscontinuïteitsbeleid inclusief het daarbij behorende plan vastgesteld. De aanpassingen zijn, inclusief het in 2016 vastgestelde ICT-beleid, verwerkt in het control framework.

In 2017 is een nieuwe rapportage geïntroduceerd die inzicht geeft in de aantoonbare werking van het risico control framework van de niet-financiële risico's. Hieruit zijn geen zaken naar voren gekomen die de risicobereidheid te boven gaan.

Bestuursaangelegenheden

Bestuursstructuur Stichting Pensioenfonds Hoogovens algemeen

In 2017 is veel aandacht uitgegaan naar het opvangen van de personele mutaties in het bestuur. In bijlage 1 is de actuele samenstelling opgenomen.

Het Verantwoordingsorgaan

Het bestuur legt tenminste één keer per jaar verantwoording af aan het VO over zijn beleid en de wijze waarop dit beleid is uitgevoerd, alsmede over de naleving van de principes voor goed pensioenfondsbestuur.

Het VO is complementair en divers samengesteld. De elf leden van het VO hebben een diverse professionele achtergrond. Drie leden zijn vrouw. Er is geen lid onder de veertig jaar. Het VO bestaat uit:

- drie leden namens de werkgever, te benoemen door de directie van Tata Steel Nederland B.V.;
- drie leden namens de deelnemers, te benoemen door de als representatief aangemerkte verenigingen;
- vijf leden namens de pensioengerechtigden, te benoemen door het bestuur nadat verkiezingen zijn gehouden onder de pensioengerechtigden.

De geleding pensioengerechtigden in het VO heeft bindende voordrachten geleverd voor de ontstane vacatures in het bestuur binnen die geleding. De heer ir. E. Hoogenes heeft het voorzitterschap / lidmaatschap (geleding werkgever) van het VO per 1 juni 2017 neergelegd, vanwege het bereiken van de maximale zittingsduur. Het VO heeft de heer mr. G.J. Heeres (geleding pensioengerechtigden) gekozen als nieuwe voorzitter. Mevrouw ir. A.E. Manger is per 1 juni 2017 benoemd als lid van het VO (geleding werkgever). Het VO en het bestuur hebben in 2017 elk kwartaal een periodiek overleg gehad.

Raad van Toezicht

Het pensioenfonds kent een RvT met drie onafhankelijke leden. Deze worden benoemd door het bestuur op bindende voordracht van het VO. De RvT houdt toezicht op het beleid van het bestuur en de algemene gang van zaken in het pensioenfonds.

De in 2016 aangetreden RvT heeft in 2017 de eerste gehele jaarcyclus doorlopen. In maart 2017 heeft de RvT het conceptverslag van bevindingen besproken met het bestuur, deze vervolgens definitief vastgesteld en de hoofdlijnen hieruit gedeeld met de directie van de onderneming en met het VO. De RvT is vanaf september 2017 intensiever betrokken bij de gang van zaken met betrekking tot de governance van Stichting Pensioenfonds Hoogovens in verband met het onverwachte vertrek van een drietal bestuursleden. Het bestuur heeft elk kwartaal een regulier overleg met de RvT, waarin onder andere wordt gesproken over de opvolging van de aanbevelingen van de RvT uit het verslag van bevindingen.

Bestuur en samenstelling

Het bestuur van de stichting heeft acht leden. Drie leden worden als werkgeversvertegenwoordigers benoemd op bindende voordracht van de directie van Tata Steel Nederland B.V. De werknemers en de pensioengerechtigden worden vertegenwoordigd door elk twee leden. De werknemersleden worden benoemd op bindende voordracht van de Centrale Ondernemingsraad van Tata Steel Nederland B.V. De pensioengerechtigde leden worden benoemd op basis van een bindende voordracht vanuit de vijf leden van het VO namens de pensioengerechtigden. Verder is er een onafhankelijke voorzitter die wordt benoemd door het bestuur, na advies van het VO en de RvT.

Het Jaarverslag 2016 is op 30 mei 2017 afgerond. Na deze datum zijn tot en met mei 2018 de volgende wijzigingen in de samenstelling van het bestuur opgetreden:

- Op 2 juni 2017 heeft de heer drs. J. Mensonides (geleding pensioengerechtigden) zijn lidmaatschap op eigen verzoek beëindigd. Hij was ook lid van de BBC;
- Na een kort ziekbed is op 24 augustus 2017 de heer ir. H.J.A. Littmann overleden. Hij was sinds 2014 lid namens de pensioengerechtigden, lid van het dagelijks bestuur en van de ARC. De geleding pensioengerechtigden was vanaf dat moment niet meer gevuld;
- Mevrouw J.H. van Soest is vervolgens in het bestuur tijdelijk verschoven van de werkgeversgeleding naar de geleding pensioengerechtigden, in overleg met de twee geleidingen. Deze verschuiving wordt teruggedraaid op het moment dat een nieuw bestuurslid in de geleding pensioengerechtigden is geselecteerd en door DNB geschikt is bevonden;
- Mevrouw R. van Ewijk heeft haar functie als voorzitter per 1 september 2017 op eigen verzoek beëindigd. Zij is op interim-basis opgevolgd door de heer ir. drs. J.M. (Jack) Buckens MFE;
- Per 3 april 2018 is de heer dr. A. van Vliet toegetreden als bestuurslid binnen de geleding pensioengerechtigden met als specifiek profiel institutioneel vermogensbeheer. Hiernaast is hij lid van de BBC;
- Sinds 17 april 2018 bekleedt de heer drs. J.J. Borst RT de functie van secretaris en de heer W. Roubos de functie van plaatsvervangend voorzitter.
- Per 2 juni 2018 treedt de heer drs. J. Bouma toe tot het bestuur in de geleding pensioengerechtigden.

Commissies en dagelijks bestuur

De voorzitter, plaatsvervangend voorzitter en de secretaris vormen het dagelijks bestuur. De focus van het dagelijks bestuur ligt op de monitoring van de uitvoering, de uitvoering van het beloningsbeleid, het onderhouden van contacten met externe relaties, voorbereiding van vergaderingen van het bestuur, aanpassingen in de governance, personeels-aangelegenheden binnen de organen van de governance van Stichting Pensioenfonds Hoogovens, alsmede eventuele overige door het bestuur nader te bepalen taken/niet expliciet benoemde onderwerpen.

Het pensioenfonds heeft vier statutaire commissies:

- De Balans- en beleggingscommissie;
- De Audit- en risicocommissie;
- De Pensioen- en communicatiecommissie
- De Geschillen- en klachtencommissie.

Bij de evaluatie van de taakverdeling tussen het bestuur, de commissies en de uitvoeringsorganisatie is geconstateerd dat er behoefte is aan een vierde commissie op het terrein van pensioenen en deelnemerscommunicatie. Deze onderwerpen zijn belegd bij de PCC. De samenstelling van de PCC wordt in de eerste helft van 2018 verder ingevuld. Met deze vierde commissie wordt het dagelijks bestuur ontlast en vervalt de noodzaak van referenten op het terrein van pensioenen / deelnemerscommunicatie.

De BBC kent een tweetal externe adviserende leden. Medio 2017 is de heer drs. G.R.C. de Lange als externe adviseur tot de BBC toegetreden, als opvolger van de heer Prof. Dr. J. Koelewijn. De zittingstermijn van drs. H. Kapteijn RA (externe adviseur BBC) is met vier jaar verlengd.

De samenstelling van de vier commissies wordt nader bezien in het kader van de vervulling van de vacatures in het bestuur.

Geschiktheid, profielschetsen en evaluatie

Het bestuur heeft in 2017 de bestuursprofielchets geactualiseerd. De nadere uitwerking van de taken van de voorzitter is hierin verwerkt. Begin 2018 is de profielschets verder aangepast. De RvT heeft deze geaccordeerd. Aan de hand van de nieuwe profielschets zijn de twee nieuwe bestuursleden gerekruteerd. Door de drie voordragende partijen is gesproken over de invulling van de vacatures in het bestuur, de profielschets en de beschikbaarheid van kandidaten vanuit de pariteit.

De notitie geschiktheid is in 2017 aangepast, waarbij ook rekening is gehouden met de nieuwe uitgangspunten van de Pensioenfederatie.

Vergaderingen van het bestuur en commissies worden afgesloten met een evaluatie. In verschillende sessies in 2017 is (met externe ondersteuning) stilgestaan bij het collectief functioneren van het bestuur. Eind 2017 is na overleg met de RvT de opzet van een evaluatie van het functioneren van het bestuur opgesteld, deze is begin 2018 met ondersteuning van een derde partij uitgevoerd en op 15 februari 2018 afgerond. Tevens is het Plan van Aanpak verbetering functioneren bestuur opgesteld. Dit plan wordt inmiddels geïmplementeerd. Daarnaast zijn in 2017 de reguliere individuele evaluatiegesprekken gehouden.

Beloningsbeleid en onkostenvergoedingen

De paritaire leden van het bestuur namens de onderneming en de actieven ontvangen geen vergoeding voor hun werkzaamheden ten behoeve van Stichting Pensioenfonds Hoogovens. Gezien het tijdsbeslag ontvangen de leden namens pensioengerechtigden een vergoeding. De leden van het bestuur die deelnemer noch pensioengerechtigde zijn ontvangen een vaste vergoeding gerelateerd aan het verwachte tijdsbeslag (VTE-score). Ook de leden van de RvT ontvangen een vaste vergoeding. Hierbij is rekening gehouden met onder andere vergoedingenniveaus bij andere pensioenfonds. De vijf leden van het VO namens pensioengerechtigden ontvangen een onkostenvergoeding. In de Jaarrekening 2017 zijn de betreffende bedragen opgenomen.

Compliance en integriteit

Voor de verbonden personen en insiders geldt binnen Stichting Pensioenfonds Hoogovens de (in 2017 herziene) gedragscode. Deze is gebaseerd op de modelgedragscode van de Pensioenfederatie. Conform deze modelgedragscode worden binnen Stichting Pensioenfonds Hoogovens vanaf 2017 de leden van het VO als verbonden personen aangemerkt. Onderwerpen die in de gedragscode aan de orde komen zijn bijvoorbeeld vertrouwelijkheid van informatie, belangenconflicten, koersgevoelige informatie, geschenken en nevenfuncties. Een overzicht van nevenfuncties van de leden van het bestuur en de RvT is als bijlage 2 bij dit jaarverslag opgenomen. In het vierde kwartaal van 2017 hebben leden van het bestuur, RvT en het VO deelgenomen aan een bewustwordingsbijeenkomst over de gedragscode.

Het pensioenfonds beschikt over een Incidentenregeling. Het bestuur bespreekt elk half jaar aan de hand van een rapportage de stand van zaken met betrekking tot compliance. In 2017 is de SIRA geactualiseerd. Verder is in 2017 deelgenomen aan een onderzoek van DNB inzake integriteit en belangenverstrengeling. In dit onderzoek zijn diverse aanbevelingen gedaan gericht op een verbetering van de waarborging voor wat betreft de identificatie en mitigatie van het risico op belangenverstrengeling binnen Stichting Pensioen Hoogovens. DNB heeft begin 2018 zijn bevindingen teruggekoppeld en deze suggesties worden inmiddels geïmplementeerd.

In 2017 zijn er geen boetes en/of dwangsommen vanuit de toezichhouders opgelegd en is er geen bewindvoerder van toepassing geweest.

Aanpassingen in formele stukken

De statuten zijn in 2017 éénmaal aangepast. Begin 2018 zijn de statuten twee keer aangepast. Een stemvolmacht kan nu aan elk ander bestuurslid worden verstrekt. De voorzitter heeft stemrecht. De flexibiliteit met betrekking tot de samenstelling is vergroot, het is mogelijk gemaakt dat een geleding in het bestuur geheel bestaat uit leden die deelne-mer noch pensioengerechtigde zijn. Enkele beslissingen inzake governance en juridische structuur dienen vooraf te worden goedgekeurd door het VO.

Een aantal fondsdocumenten is in 2017 als onderdeel van het reguliere proces herzien, waaronder de ABTN, het Beleggingsplan en de notitie Risicobeleid.

In het Pensioenreglement 2015 zijn enkele wijzigingen uit hoofde van het Generatiepact (zie pagina 25), dat is overeengekomen door de sociale partners, verwerkt. Ook is de jaarlijkse herziening van de actuariële factoren in het reglement geïmplementeerd.

Bestuursvergaderingen

Het bestuur heeft in 2017 vijftien keer vergaderd. Daarnaast zijn in diverse bijeenkomsten en achtergrondsessies specifieke onderwerpen besproken. Dit betrof onder andere het proces en de voortgang van de werving & selectie ten behoeve van openstaande posities in het bestuur, de taken van bestuur, commissies en uitvoeringsorganisatie (besturen op hoofdlijnen), toekomstscenario's en de lange-termijn strategie alsmede teambuilding / functioneren bestuur. Verder heeft het bestuur besloten PricewaterhouseCoopers te benoemen tot de nieuwe accountant van het pensioenfonds.

Overige onderwerpen besproken in de reguliere vergaderingen van het bestuur in 2017 betroffen:

- Invulling bestuursondersteuning;
- Notitie Geschiktheid 2017 en aangepaste profielschets bestuur Stichting Pensioenfonds Hoogovens;
- Diverse onderwerpen op het terrein van beleggingen, audit en risico (zie onderstaande onderwerpen BBC en ARC);
- Aanpassing statuten en huishoudelijk reglement;
- Mandaat voor de voorzitter op interim basis;
- Opzet evaluatie functioneren van het bestuur;
- Bespreking verschillende varianten landelijke discussie nieuw pensioencontract en opstellen van een positionpaper;
- Geschillen- en klachtenregeling;
- Verwerking van de implicaties van het generatiepact;
- Premie en toeslagverlening 2018;
- Actualisatie van diverse fondsdocumenten.

Balans- en beleggingscommissie (BBC)

De BBC adviseert het bestuur gevraagd en ongevraagd over beleggingsaangelegenheden. De focus ligt op de bestuurlijke aansturing en controle van de uitvoering van het beleggingsbeleid en het integraal balansmanagement. Verder besluit de BBC onder andere over invulling van de portefeuilleconstructie en vaststelling van het operationeel beleggingskader en daarnaast monitort de BBC het operationeel vermogensbeheer en de selectie van externe managers.

De BBC vergaderde in 2017 acht keer. De volgende onderwerpen zijn aan de orde geweest:

- Integratie swap-portefeuille met portefeuille vastrentende waarden;
- Aanpassing beleggingsrichtlijn kredietrisico voor covered bonds;
- Aanstelling van diverse externe managers;
- Uitbreiding vastgoedportefeuille;
- Beleggingsbeginselen;
- Maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB);
- Jaarlijkse aanpassing van de beleggingsrichtlijnen;
- Beleggingsplan 2018;

- Externe evaluatie van de interne portefeuilles;
- Diverse evaluaties (vastrentende waarden, aandelen, valutabeleid, tegenpartijbeleid).

Audit- en risicomissie (ARC)

De ARC adviseert het bestuur over beleid, procedures en maatregelen ten aanzien van de beheerste en integere bedrijfsvoering binnen het pensioenfonds. De ARC besluit onder andere over uitkomsten van risicoanalyses met betrekking tot niet-financiële risico's. De opzet en werking van onder andere het IRM wordt door de ARC gemonitord. Deze commissie is in 2017 vijf keer bij elkaar geweest. Gesproken is over:

- Actualisatie notitie integriteitbeleid;
- Aanstelling van nieuwe accountant;
- Integrale risicorapportage (dashboard);
- Rapportage Niet financiële risico's (NFR);
- Bedrijfscontinuïteitsplan;
- Gedragscode Stichting Pensioenfonds Hoogovens;
- SIRA;
- Regeling Externe Tekenbevoegdheden (RET);
- AVG en privacy-reglement;
- Onderzoek integriteit / belangenverstreming van DNB;
- Monitoring van de werking van het IT-beleid.

Geschillen- en klachtencommissie

De Geschillen- en klachtencommissie behandelt de geschillen tussen het pensioenfonds en belanghebbenden over de toepassing van de statuten en de pensioenreglementen. Hiernaast behandelt deze commissie klachten over het functioneren van het pensioenfonds. In 2017 is er één klacht geweest. De commissie heeft daardoor besloten over één klacht van een deelnemer. Verder heeft de commissie, daartoe gemandateerd door het bestuur, over een verzoek voor toepassing van de hardheidsclausule conform het Pensioenreglement 2015 besloten.

Personeel

Het pensioenfonds heeft geen eigen personeel, de medewerkers zijn in dienst van Tata Steel Nederland Services B.V. en gedetacheerd bij het pensioenfonds. De hiermee verband houdende personeelskosten worden door het pensioenfonds aan Tata Steel Nederland vergoed. Voor het personeel van het pensioenfonds geldt een evenwichtig beloningsbeleid dat gespiegeld wordt aan het beleid van Tata Steel Nederland. De uitgangspunten zijn in 2017 in het bestuur besproken. Het beloningsbeleid voldoet aan de uitgangspunten voor het beloningsbeleid zoals neergelegd in het besluit van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid van 30 juli 2013. Van de beloningen, waarvan een (beperkt) deel in de vorm van een variabele uitkering kan worden toegekend, gaan geen prikkels uit die afbreuk doen aan de verplichting van het pensioenfonds om zich in te zetten voor de belangen van zijn verzekerden en andere stakeholders, of andere op het pensioenfonds rustende zorgvuldigheidsbeginselen.

Code Pensioenfondsen

Het bestuur bespreekt periodiek een overzicht van de opvolging van de bepalingen conform de Code pensioenfondsen. Het merendeel van de bepalingen wordt opgevolgd. Medio 2017 is in het bestuur expliciet stilgestaan bij het beleid inzake de bepalingen waarvoor geldt leg uit, inclusief een voorstel voor eventuele verdere actie. Na het einde van het verslagjaar is vastgelegd dat alle bestuursleden stemrecht hebben. Hiermee is inmiddels voldaan aan nr. 59. Dit beeld is met de RvT gedeeld. In onderstaand overzicht is de stand van zaken opgenomen:

- Nr. 36 (klokkenluidersregeling per dienstverlener): Bij selecties van partijen wordt dit als één van de (vele) criteria meegenomen. Er wordt gewerkt aan een overzicht van alle partijen waar activiteiten aan wordt uitbesteed.
- Nr. 49 (profielchets per bestuurslid): Het verwachte kennisniveau van bestuurders binnen Stichting Pensioenfonds Hoogovens is gepreciseerd in de nieuwe profielchets voor het bestuur, met daarin enkele specifieke functie-elementen voor de voorzitter, de leden met specialistische kennis (E-profiel) en leden van commissies;
- Nr. 61 (maximale zittingsduur VO): In de statuten is vastgelegd dat de leden van VO één keer kunnen worden herbenoemd (primaat hiervoor ligt bij benoemende partijen). Dit wordt te zijner tijd bij een evaluatie bezien;
- Nr. 66 (beleid inzake diversiteit): Er is geen sprake van een expliciet beleid inzake diversiteit qua leeftijd en geslacht. Dit punt is besproken in het achterbannenberaad en voordragende partijen nemen dit criterium mee in hun overwegingen;
- Nr. 68 (diversiteit leeftijd): bestuur en VO hebben op dit moment geen leden onder de veertig jaar. Dit is besproken met achterbannen, indien mogelijk wordt dit meegenomen als selectiecriteria;
- Nr. 69 (competentievisie): VO beschikt niet over een expliciete visie op competenties. Door achterbannen wordt bij de vacaturevervulling rekening gehouden met de competenties in het VO.

Toekomstparagraaf

Strategie, visie en missie van Stichting Pensioenfonds Hoogovens

Missie, visie en strategie van Stichting Pensioenfonds Hoogovens zijn vastgelegd in de ABTN en opgenomen in het hoofdstuk beleidsontwikkelingen in dit jaarverslag. Het bestuur van het pensioenfonds heeft in het afgelopen jaar nagedacht over de toekomstbestendigheid van het pensioenfonds, mede in het licht van de terugkoppeling van DNB inzake de nulmeting ten aanzien van de strategische risico's en het verandervermogen van het pensioenfonds. Onderwerpen die hierbij aan de orde zijn geweest zijn onder meer: i) risicobeheersing en financiële opzet, ii) financiële afhankelijkheid van de sponsor, iii) verschillende aspecten met betrekking tot veranderen, iv) de strategische kracht van de uitvoeringsorganisatie en v) de rolopvatting en houding sociale partners inzake pensioen.

Van belang hierbij is dat Stichting Pensioenfonds Hoogovens een eigen uitvoeringsorganisatie heeft, die uitsluitend voor het pensioenfonds werkt. Daarnaast heeft het pensioenfonds een eenvoudige pensioenregeling zonder overgangregelingen. Die eenvoud is van belang met het oog op een overzichtelijke en beheersbare uitvoering. Er is een groot draagvlak zowel bij de werkgever als bij werknemers. Omdat het pensioenfonds als uitvoeringsorganisatie één klant heeft, kunnen prioriteiten altijd worden gehonoreerd. Als dit extra budget vergt, wordt dit beschikbaar gesteld.

Uit de strategische sessies is gebleken dat het pensioenfonds voldoende verandervermogen bezit en toekomstbestendig is. Aandachtspunten zijn het beter communiceren over wat bereikt is, het beleid inzake de premiesystematiek en het aandragen van deskundige bestuursleden vanuit de pariteit. Daarnaast wordt de situatie bij de sponsor nauwlettend gevolgd. Het bestuur houdt ontwikkelingen in de herziening van het pensioenstelsel op landelijk niveau nauwlettend in de gaten om na te gaan wat de impact is op de strategie en toekomstvisie en of deze hierop aangepast moet worden.

Met betrekking tot de governance is in 2017 met achterbannen gesproken over de houdbaarheid van het paritaire bestuursmodel, vooral op het punt van de beschikbaarheid van geschikte bestuurders van de pariteit. Het is mogelijk gemaakt dat een geleding in het bestuur geheel uit leden bestaat die deelnemer noch gepensioneerd zijn. De statuten zijn, na overleg met achterbannen, zodanig aangepast dat er geen voorwaarden zijn met betrekking tot het aantal paritaire bestuurders in het bestuur of voor besluitvorming in vergaderingen. Besluiten over wijzigingen in het bestuursmodel en juridische structuur vereisen goedkeuring van het VO. De drie voordragende partijen hebben passende maatregelen genomen gericht op voldoende geschikte paritaire bestuurders in de toekomst. Hiermee is het bestuursmodel toekomstbestendig gemaakt.

In de financiële opzet is sprake van een spanning met de toeslagambitie. Ondanks de in 2017 verbeterde financiële positie blijkt uit het ingediende herstelplan dat naar verwachting pas vanaf 2022 weer volledige toeslagen kunnen worden verleend. De verwachting is dat er slechts een geringe kans bestaat dat de achterstanden kunnen worden ingehaald. Pas bij een beleidsdekkingsgraad van meer dan 125% is een vijfde van het meerdere per jaar beschikbaar voor inhaalindexatie. Gegeven de restricties die vanuit het FTK worden opgelegd zijn er echter weinig factoren waar het bestuur op dit punt invloed op kan uitoefenen.

IJmuiden, 29 mei 2018

ir. drs. J.M. (Jack) Buckens MFE, voorzitter
drs. J.J. (Jaap) Borst RT, secretaris
drs. A.J. (Aernout) van Citters RA
ir. B.M. (Bas) Neelis
W. (Wouter) Roubos, plv. voorzitter
J.H. (Josette) van Soest
dr. A. (André) van Vliet

Verantwoording

Raad van Toezicht

Inleiding

De Raad van Toezicht (RvT) heeft op grond van de Pensioenwet tot taak het houden van toezicht op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het pensioenfonds. De RvT is tenminste belast met het toezicht op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Verder staat de RvT het bestuur met raad terzijde. Daarnaast kent de wet de RvT een aantal specifieke goedkeuringsrechten toe. Dit betreft onder meer het goedkeuren van het jaarverslag, de profielschets van bestuurders en het beloningsbeleid. Krachtens het reglement evalueert de RvT bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens jaarlijks het functioneren van het bestuur.

De RvT oefent zijn toezicht uit met inachtneming van de VITP-Toezichtcode.

Werkwijze

De RvT heeft rechtstreeks toegang tot alle documenten die binnen het bestuur worden besproken. De RvT vergadert tenminste viermaal per jaar met het bestuur. Eenmaal per kwartaal overlegt het bestuur met het VO; de RvT is bij dit overleg aanwezig. Daarnaast overlegt de RvT ook separaat met het VO. De RvT is ook vertegenwoordigd bij het zogenaamde achterbannenoverleg dat bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens in principe tweemaal per jaar plaatsvindt. Leden van de RvT zijn tenminste eenmaal per jaar als toehoorder aanwezig bij vergaderingen van bestuurscommissies. Verder voert de RvT tenminste eenmaal per jaar individuele gesprekken met alle bestuursleden, sleutelfunctionarissen uit de uitvoeringsorganisatie, de voorzitter van het VO en andere voor het pensioenfonds belangrijke spelers. De RvT heeft aan de hand hiervan een voorlopig verslag van bevindingen 2017 ten behoeve van het bestuur opgesteld, deze met het bestuur besproken en vervolgens vastgesteld. Het genoemde verslag is de basis voor de (schriftelijke) verantwoording van de RvT aan de werkgever en het VO. Deze verantwoording is vanuit de RvT met beide partijen besproken.

Het beleid van het bestuur

Het beleid van Stichting Pensioenfonds Hoogovens is naar het oordeel van de RvT in het algemeen goed op orde en kent geen onoverkomelijke tekortkomingen. De RvT heeft in 2017 specifiek gekeken naar het communicatiebeleid en geconstateerd dat dat op orde is.

Algemene gang van zaken bij het pensioenfonds

De RvT is verheugd te constateren dat 2017 voor Stichting Pensioenfonds Hoogovens een productief jaar is geweest. De dekkingsgraad is behoorlijk gestegen, niet in de laatste plaats dankzij mooie beleggingsrendementen. Met betrekking tot de interne organisatie heeft het bestuur in 2017 belangrijke stappen gezet, o.a. door een nieuwe taakverdeling tussen bestuur, bestuurscommissies en uitvoeringsorganisatie ('besturen op hoofdlijnen', zie ook hierna). Stichting Pensioenfonds Hoogovens' eigen uitvoeringsorganisatie functioneert goed en draagt adequaat zorg voor alle aspecten van de pensioenregeling.

Evenwichtige belangenafweging

De RvT heeft geen aanwijzingen dat het bestuur de belangen van alle betrokkenen in en bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens niet evenwichtig afweegt. Wel vindt de RvT dat het bestuur de onderbouwing van cruciale besluiten als de premievaststelling en de vastlegging daarvan in de bestuursnotulen dient uit te breiden.

Risicobeheersing

Het bestuur heeft, in lijn met de eerdere aanbevelingen van de RvT, goede stappen gezet naar een meer integraal zicht op alle relevante risico's (IRM). De introductie van een IRM-dashboard is daarvan een treffende illustratie. De RvT moedigt het bestuur aan om de ambitie met betrekking tot IRM te vertalen naar een dieper begrip van de verschillende risico's, de beheersingsmaatregelen en het totale risicobeeld van het pensioenfonds. Een verduidelijking van de positie van het tweedelijns integraal risicomanagement in de uitvoeringsorganisatie, herijking van de compliancefunctie, alsmede concretisering van de juridische en compliancerisico's in het IRM-dashboard zullen hieraan bijdragen, zo meent de RvT.

Governance

Omdat medio 2017 tussentijds ongepland een aantal bestuursvacatures was ontstaan, is de RvT zich intensiever met de governance van Stichting Pensioenfonds Hoogovens gaan bezighouden. Op initiatief van de RvT hebben de partijen die kandidaten voor bestuursvacatures voordragen op 6 november 2017 afspraken gemaakt over de toekomstige

bezetting van vacatures. Het uitgangspunt daarbij blijft vervulling vanuit de pariteit. Indien echter op dat moment geen gekwalificeerde interne kandidaten beschikbaar zijn, wordt de vacature extern vervuld. De statuten zijn op dit punt aangepast. Om in de toekomst voldoende gekwalificeerde kandidaten voor bestuursfuncties beschikbaar te hebben, zullen de voordragende partijen – onder regie van Tata Steel – daarvoor een speciaal programma opzetten. Voor de houdbaarheid van het paritaire bestuursmodel bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens onderstreept de RvT het belang dat dit programma goed van de grond komt en ook daadwerkelijk hoogwaardige paritaire kandidaat-bestuurders gaat opleveren.

Het bestuur heeft in overleg met de RvT gewerkt aan een actualisatie van de profielschetsen van het bestuur, en deze aangepast aan de marktpraktijk. De RvT is ook betrokken geweest bij de opzet van een tussentijdse evaluatie van het bestuur en een daarop voortbouwend plan van aanpak om het functioneren van het bestuur verder te verbeteren. De RvT rekent er op dat het bestuur de handvatten voor verbetering van de effectiviteit en efficiency omzet in concrete acties.

In lijn met de aanbevelingen van de RvT heeft het bestuur, zoals al gememoreerd, ervoor gekozen meer te gaan besturen op hoofdlijnen. In dat kader zijn de rollen en taken tussen bestuur, bestuurscommissies en het MT van de uitvoeringsorganisatie opnieuw verdeeld en vastgesteld. Het komt nu aan op een gedisciplineerde toepassing hiervan. Om het bestuur de instrumenten te geven om ook in de nieuwe situatie 'in control' te kunnen zijn, is het van belang dat het bestuur een passend rapportagekader vaststelt zodat het gedegen verantwoording af kan nemen over de gedelegeerde taken. De RvT heeft het bestuur tenslotte geadviseerd om te gaan werken met een robuuste voortrollende beleidsagenda waarin alle onderwerpen zijn opgenomen die periodiek in het bestuur aan de orde moeten komen.

Stand van zaken bij vaststelling van deze verantwoording

De RvT verwelkomt dat het bestuur het merendeel van de aanbevelingen uit het Verslag van Bevindingen 2016 van de RvT opvolgt. De huidige aanbevelingen liggen deels in het verlengde hiervan en de RvT is verheugd dat het bestuur een aantal ervan al heeft opgepakt. De RvT kijkt met belangstelling uit naar de verdere voortgang.

Naleving Code Pensioenfondsen

De RvT heeft in 2017 van het bestuur een tweetal overzichten van de toepassing van de Code Pensioenfondsen bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens ontvangen. Hieruit blijkt dat aan het merendeel van de bepalingen van de Code wordt voldaan. De verwachting van de RvT is dat het bestuur nog eens goed kijkt naar die bepalingen waar Stichting Pensioenfonds Hoogovens nu van de Code afwijkt.

Aanbevelingen

De aanbevelingen van de RvT in het Verslag van Bevindingen 2017 zijn als volgt samen te vatten:

- Integratie van de nieuwe bestuursleden in het bestuur en een constructieve werking van de governance, tussen en binnen de organen, in nauwe samenwerking met de uitvoeringsorganisatie en de voordragende partijen;
- Ontwikkeling en implementatie van een complete en actuele voortrollende beleidsagenda die het bestuur in staat stelt om door te werken aan verbetering van de continuïteit, effectiviteit en efficiency alsmede van een rapportagekader waarmee het bestuur verantwoording kan afnemen over gedelegeerde taken;
- Meer ruimte voor het bestuur om zich op een aantal onderwerpen meer inhoudelijk uit te spreken en/of deze periodiek in het bestuur te bespreken. Voorbeelden hiervan zijn de premiedekkingsgraad, het ESG-beleid, de opdracht aan de compliancefunctie en de realisatie van de doelstellingen van de deelnemerscommunicatie;
- Precisering van de taakverdeling tussen ARC en BBC (vooral met betrekking tot balansrisico's) alsmede van de plaats van IRM in de uitvoeringsorganisatie.

29 mei 2018

J.P.W. Klopper (voorzitter)

M.E.A. van Boom

H.J.P. Strang

Reactie bestuur

Het bestuur heeft met belangstelling kennis genomen van de inbreng van de RvT, die is gebaseerd op het Verslag van Bevindingen 2017. In het kader van de voorbereiding van deze inbreng heeft de RvT aan de hand van interviews met leden van het bestuur alsmede met diverse betrokkenen in en om het pensioenfonds voorlopige bevindingen opgesteld. Deze zijn met het bestuur besproken en vervolgens vastgesteld. De RvT heeft op basis hiervan verantwoording afgelegd aan de werkgever en aan het VO.

De RvT memoreert in haar bijdrage de wijze waarop men te werk is gegaan. Onderdeel hiervan zijn de reguliere overleggen op kwartaalbasis van bestuur en RvT. Daarnaast is er tussentijds contact over diverse actuele zaken of bijvoorbeeld bij voorgenomen benoemingen van leden van het bestuur.

Met de RvT kijkt het bestuur terug op 2017 als een productief jaar. De financiële situatie is verbeterd, vooral door de goede rendementen en het meerjarige beleid gericht op risicobeheersing. De positieve appreciatie van de RvT over de uitvoeringsorganisatie wordt door het bestuur verwelkomd en bevestigd.

In 2017 heeft het bestuur intensief contact gehad met de RvT met betrekking tot wijzigingen in de governance. De RvT heeft hierbij een belangrijke rol gespeeld, ook richting de achterbannen en de voordragende partijen. Het bestuur zal de voortgang van de opleiding van gekwalificeerde bestuurders door deze partijen bewaken. Nu het bestuur weer compleet is, ligt de nadruk in 2018 op verbetering van de effectiviteit en de efficiency in het bestuur, de implementatie daarvan in concrete acties en de integratie van de nieuwe leden van het bestuur. Een belangrijk instrument voor het bestuur is een voortrollende beleidsagenda.

In samenspraak met de uitvoeringsorganisatie is door het bestuur een nieuwe taak- en rolverdeling opgesteld tussen bestuur, commissies en het MT van de uitvoeringsorganisatie. In dit kader is een passend rapportagekader cruciaal, zodat verantwoording kan worden afgenomen over de gedelegeerde taken en het bestuur in control is en blijft. Besturen op hoofdlijnen schept ook meer ruimte voor inhoudelijke discussies over cruciale onderwerpen. De geconstateerde onduidelijkheid over de taakverdeling tussen de BBC en ARC (balansrisico's) wordt gezien en opgelost.

De constatering van de RvT dat met de nieuwe IRM-rapportage de basis voor IRM is gelegd wordt door het bestuur onderschreven. Deze rapportage is het startpunt voor de bespreking in het bestuur, met als doel dat een integraal beeld ontstaat van de risico's en de beheersing daarvan via de ingezette beheersingsmaatregelen. Onderdeel van de op handen zijnde evaluatie van bestuursondersteuning is de positionering van IRM in de uitvoeringsorganisatie.

De RvT heeft in 2017 substantieel bijgedragen aan het beter laten werken van de governance van het pensioenfonds en aan de rol van het bestuur daarin in het bijzonder. Dit komt de kwaliteit van besturen van het pensioenfonds ten goede. Het bestuur kijkt uit naar de verdere samenwerking in 2018.

IJmuiden, 29 mei 2018

Verlag van Verantwoordingsorgaan

Het Verantwoordingsorgaan (VO) heeft als taak een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het jaarverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de jaarlijkse rapportage van de Raad van Toezicht (RvT), over het gevoerde beleid en de beleidskeuzes voor de toekomst.

Het VO heeft tevens een adviestaak over door het bestuur voorgenomen besluiten met betrekking tot een aantal in het reglement VO bepaalde thema's. Aanvang 2018 is aan het VO een aantal goedkeuringsbevoegdheden toegekend inzake fundamentele wijzigingen.

De heer ir. E. Hoogenes trad per 1 juni 2017 uit het VO. Zijn plaats als werkgeversgedelegeerde werd per dezelfde datum ingenomen door mevrouw ir. A.E. Manger. Eveneens per 1 juni 2017 nam de heer mr. G.J. Heeres de rol van voorzitter van het VO op zich.

Dit verslag van het VO en de reactie daarop zijn op 29 mei 2018 besproken met het bestuur.

Bevindingen

Governance

Het afgelopen jaar werd in hoge mate gedomineerd door ontstane mutaties in het bestuur. Dit kwam door het vertrek van de onafhankelijke voorzitter, van het bestuurslid met specifieke kennis van vermogensbeheer en beleggingen en het plotseling overlijden van bestuurslid ir. H.J.A. Littmann. Beide laatstgenoemde bestuurders waren bestuurslid namens de gepensioneerdengleding. Hierdoor ontstond een situatie dat gepensioneerden niet meer vertegenwoordigd waren in het bestuur waardoor statutair geen rechtsgeldige besluiten meer genomen konden worden. Om die reden heeft een van de andere bestuursleden op tijdelijke basis de gepensioneerdengleding vertegenwoordigd. De ontstane situatie illustreerde ook dat het pensioenfonds moeite had om tijdig vacatures uit een eigen geleding te kunnen invullen.

Zowel de RvT als DNB hebben over deze ontstane situatie hun bezorgdheid geuit. Daarbij heeft DNB een duidelijk actieplan met bijbehorend tijdschema aangegeven om de ontstane situatie te herstellen.

Het VO heeft geadviseerd dat bestuur en RvT zo spoedig mogelijk aanvangen met de evaluatie van het huidige bestuursmodel en met de benodigde versterking van het bestuur in alle geledingen. Bij voorkeur onder leiding van een aan te stellen interim-voorzitter. Later heeft het VO advies uitgebracht over de benoeming van de interim-voorzitter, de heer ir. drs. J.M. Buckens MFE.

Positief is, dat de ontstane problematiek heeft geleid tot een door de achterbannen gedragen opvolgings- en opleidingsbeleid Tata Steel inzake kandidaten voor bestuur en VO. Bovendien heeft het bestuur veel geïnvesteerd in een evaluatie van het eigen functioneren. Dat heeft geleid tot een plan van aanpak ter verbetering daarvan.

Inmiddels zijn alle vacatures vervuld en is het bestuur met acht bestuursleden weer op volle sterkte. Het VO verwacht dat het pensioenfonds versterkt uit deze situatie gekomen zal zijn.

Overige bestuursactiviteiten

De ontstane governance situatie heeft er niet toe geleid dat andere belangrijke onderwerpen niet aan de orde konden komen. Integendeel, vele onderwerpen werden door het verkleinde bestuur energiek opgepakt en hebben tot afronding en besluitvorming geleid.

Uitkomsten beleggingsbeleid

Het in 2017 behaalde beleggingsresultaat van 7,1% is uitstekend, beter dan de benchmark en beter dan het gemiddelde van de Nederlandse pensioenfondsen.

Tweemaal per jaar heeft het VO overleg met het bestuur met betrekking tot de evaluatie van het beleggingsbeleid. Er wordt geanalyseerd of de juiste beleidsbeslissingen op het juiste moment zijn genomen en in welke mate de uitkomsten daarvan overeenstemmen met de geplande verwachtingen. Het VO ervaart deze sessies als waardevol.

Ontwikkeling dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad is gestegen van 106,5% naar 115,3% (overige pensioenfondsen 108,7%). Dat betekent een stijging van 8,8% (overige pensioenfondsen 5,7%). De beleidsdekkingsgraad steeg van 101,3% naar 113,2%. Op grond hiervan kon sinds lange tijd een gedeeltelijke indexatie worden toegepast die, hoe gering ook (0,21% voor deelnemers en 0,14% voor pensioengerechtigden), een positief signaal afgaf aan de deelnemers en pensioengerechtigden.

Compliance/Gedragscode

Begin 2017 is de lopende discussie met betrekking tot compliance/integriteit naar tevredenheid van het VO afgerond. Een en ander heeft geleid tot een goed bruikbare interne gedragscode welke is gebaseerd op de modelgedragscode van de Pensioenfederatie en van toepassing is op alle betrokkenen bij het pensioenfonds.

Advies premievaststelling 2018

Het VO heeft een positief advies uitgebracht over de vaststelling van de kostendekkende premie (23,4%) en over de feitelijke premie (29%). Wel heeft het VO een kanttekening geplaatst bij de invloed van de negatieve premieresultaten op de toeslagverlening. Mede gezien de langdurigheid van deze negatieve premieresultaten, en de invloed daarvan op de dekkingsgraad, constateert het VO een frictie tussen de langeretermijnvisie en de kortere termijnrealiteit, waarbij premietekorten de mogelijkheid op indexatie verlagen.

Voor de toekenning van de rechten uit het indexatiedepot stelt het VO, evenals in voorgaande jaren, dat deze toekenning resultaatneutraal dient te worden verrekend.

Verantwoording Raad van Toezicht (RvT)

Het VO is de RvT erkentelijk voor haar intensieve betrokkenheid bij het bestuur sinds het ontstaan van de drie vacatures.

De RvT constateert dat het bestuur de opvolging van de suggesties van de RvT ter verhoging van de bestuurlijke effectiviteit voortvarend heeft opgepakt. De RvT plaatst in dit jaarverslag een aantal kritische kanttekening en doet deze vergezeld gaan van een aantal aanbevelingen. Het VO heeft hiervan kennisgenomen en rekent erop dat het bestuur daar zijn voordeel mee zal doen.

Conclusies

Door het ontstaan van drie vacatures in het bestuur heeft het jaar 2017 zich gekenmerkt als een jaar met bijzondere uitdagingen en dynamiek. Inmiddels zijn de ontstane vacatures ingevuld en is het bestuur weer op volle sterkte.

Het tijdelijk verkleinde bestuur heeft in het afgelopen jaar kans gezien, naast het oplossen van de geschetste bestuursproblematiek, nog een groot aantal andere onderwerpen succesvol af te ronden.

Het VO is positief over de in 2017 behaalde uitkomsten van het gevoerde beleid. Zowel de beleggingsresultaten alsmede de dekkingsgraadontwikkeling zijn uitstekend.

Het VO deelt met het bestuur de gemaakte beleidskeuzes voor de toekomst en rekent op een vruchtbare discussie over geplaatste kanttekeningen.

Oordeel VO

Het VO spreekt zich positief uit over het gevoerde beleid, de uitkomsten daarvan, en over de gemaakte beleidskeuzes voor de toekomst.

Tot slot

Het VO is het bestuur erkentelijk voor de energieke wijze waarop in het afgelopen jaar de ontstane problemen werden opgepakt en opgelost. De waardering van het VO gaat ook uit naar de uitvoeringsorganisatie, die daarbij het bestuur adequaat heeft ondersteund. Voor de toekomst ziet het VO weer uit naar een constructieve samenwerking.

IJmuiden, 29 mei 2018

Reactie bestuur

De inbreng en het oordeel van het VO geven het bestuur aanleiding tot de volgende reactie.

Het bestuur verwelkomt het positieve oordeel van het VO over het beleid van het pensioenfonds in 2017 en de appreciatie inzake de activiteiten van het bestuur in het bijzonder.

In 2017 is op het terrein van de governance intensief met het VO samengewerkt. Dit betrof vooral de invulling van de twee vacatures in de geleding pensioengerechtigden. Het VO is betrokken geweest bij de werving en selectie van de voorzitter van het bestuur (op interim-basis). Ook heeft het VO, als één van de drie voordragende partijen, deelgenomen aan het overleg over het opvolgings- en opleidingsbeleid. In die periode heeft het bestuur contact gehad met de RvT en DNB over de actuele gang van zaken en de hieruit voortvloeiende acties. Het bestuur herkent de observatie van het VO dat de situatie met betrekking tot de governance binnen het pensioenfonds niet ten koste is gegaan van andere belangrijke prioriteiten en dat in 2017 veel onderwerpen door het, tijdelijk kleinere, bestuur energiek zijn opgepakt en afgerond.

Het bestuur deelt de opmerkingen van het VO inzake het beleggingsbeleid en de financiële positie. Door het relatief hoge rendement in 2017 is de financiële positie van het pensioenfonds substantieel verbeterd en was het mogelijk om per 1 januari 2018 een gedeeltelijke toeslagverlening toe te kennen.

De Gedragscode SPH is van toepassing op alle betrokkenen binnen het pensioenfonds, inclusief de leden van het VO.

Het VO heeft een positief advies uitgebracht over de premie 2018. De constatering van het VO inzake de premiere-sultaten op de toeslagverlening zijn in een achtergrondbijeenkomst van bestuur en VO nader besproken, deze discussie is hiermee wat het bestuur betreft nu afgesloten.

Met betrekking tot het inkooptarief toeslagdepot zijn eerder door het bestuur verschillende mogelijkheden afgewogen. De consistentie met de premiestelling is voor het bestuur het meest zwaarwegende argument.

Het bestuur heeft het afgelopen jaar op diverse momenten contact gehad met het VO, tijdens het reguliere kwartaaloverleg en ook wanneer er aanleiding was voor tussentijds overleg. Het bestuur kijkt terug op een constructieve samenwerking met het VO en gaat er vanuit dat deze wordt bestendig.

IJmuiden, 29 mei 2018

Jaarrekening 2017

Balans per 31 december (in mln. €)

Na bestemming van saldo van baten en lasten

		31-12-2017	31-12-2016
Actief			
Beleggingen voor risico van het pensioenfonds	(1)		
Vastgoedbeleggingen	527	540	
Aandelen	3.616	3.256	
Vastrentende waarden	3.991	3.870	
Derivaten	486	573	
		8.620	8.239
Beleggingen voor risico van de deelnemers	(1)	2	1
Herbelegging van ontvangen cash collateral	(2)	199	240
Vorderingen en overlopende activa	(3)	-	9
Overige activa	(4)	<u>1</u>	<u>1</u>
		8.822	8.490
Passief			
Stichtingskapitaal en reserves	(5)		
Stichtingskapitaal en algemene reserve	1.137	497	
Bestemmingsreserve	-	14	
		1.137	511
Technische voorzieningen			
Technische voorzieningen voor risico van het pensioenfonds	(6)	7.445	7.633
Technische voorzieningen voor risico van de deelnemers	(7)	2	1
		7.447	7.634
Overige schulden en overlopende passiva	(8)	<u>238</u>	<u>345</u>
		8.822	8.490

* De bij de posten vermelde nummers (-) verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 62.

Staat van baten en lasten (in mln. €)

		2017	2016
Baten			
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	(9)	113	112
Premiebijdragen voor risico van de deelnemers		1	-
Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds/deelnemers	(10)	<u>577</u>	<u>607</u>
		691	719
Lasten			
Pensioenuitkeringen		248	244
Pensioenuitvoeringskosten		5	4
Mutatie voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds			
Pensioenopbouw		132	118
Toeslagen		49	-
Rentetoevoeging		-17	-4
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	(11)	-253	-249
Wijziging marktrente		-96	609
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten		1	-1
Overige actuariële resultaten		-4	31
		-188	504
Mutatie pensioenverplichtingen voor risico van de deelnemers		1	-
Saldo overdrachten van rechten	(12)	<u>-1</u>	<u>1</u>
		65	753
Saldo van baten en lasten		626	-34

* De bij de posten vermelde nummers (-) verwijzen naar de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 68.

Bestemming van het saldo van baten en lasten (in mln. €)

	2017	2016
Stichtingskapitaal en algemene reserve	640	-48
Bestemmingsreserve	<u>-14</u>	<u>14</u>
Totaal stichtingskapitaal en reserves	626	-34

Kasstroomoverzicht (in mln. €)

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de directe methode.

		2017	2016
Kasstroom uit pensioenactiviteiten			
Ontvangen premies		114	112
Ontvangen in verband met overdracht van rechten	(12)	2	4
Betaalde pensioenuitkeringen	(11)	-248	-244
Betaald in verband met overdracht van rechten	(12)	-1	-5
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	(11)	<u>-5</u>	<u>-4</u>
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten		-138	-137
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten			
Verkopen en aflossingen van beleggingen		3.380	3.971
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten		152	149
Aankopen beleggingen		-3.363	-3.956
Betaalde vermogensbeheer- en transactiekosten		<u>-31</u>	<u>-27</u>
Totaal kasstroom uit beleggingsactiviteiten		138	137
Mutatie in de liquide middelen		-	-

* De bij de posten vermelde nummers (-) verwijzen naar de toelichting op de balans vanaf pagina 62 of de toelichting op de staat van baten en lasten vanaf pagina 68.

Toelichting op de jaarrekening

Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

Het doel van Stichting Pensioenfonds Hoogovens, statutair gevestigd te IJmuiden, kantoorhoudend aan de Wijcker-molen 202 te Beverwijk en als ondernemingspensioenfonds ingeschreven in het Handelsregister van de Kamer van Koophandel onder nummer 41222617 (het pensioenfonds), is het nu en in de toekomst verstrekken van uitkeringen aan gepensioneerden en nabestaanden ter zake van ouderdom en overlijden. Het pensioenfonds is erop gericht om de pensioenovereenkomst zoals vastgelegd in het pensioenreglement uit te voeren onder de voorwaarden van de uitvoeringsovereenkomst. Alle bedragen zijn vermeld in miljoenen euro's, de functionele valuta van het pensioenfonds, tenzij anders is vermeld. Deze jaarrekening heeft betrekking op het boekjaar 2017, dat is geëindigd op balansdatum 31 december 2017.

Overeenstemmingsverklaring

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen, opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. Het bestuur heeft op 29 mei 2018 de jaarrekening opgemaakt. Vervolgens heeft de RvT dit besluit goedgekeurd.

Algemeen

Voor zover hieronder niet anders is aangegeven, vindt waardering plaats op basis van reële waarde. Alle in een vreemde valuta luidende bedragen zijn omgerekend in euro's tegen de per balansdatum geldende valutakoersen. Verschillen, ontstaan door afwijkingen ten opzichte van de aan het eind van het voorafgaande jaar gehanteerde koersen, worden verwerkt in de beleggingsopbrengsten. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum. De toedeling van het belegd vermogen naar beleggingscategorieën is geschied op het niveau van individuele beleggingsportefeuilles of vermogensbeheerders. Voor jaarrekeningposten waarvan de presentatie in het boekjaar is gewijzigd ten opzichte van het voorgaand boekjaar worden de vergelijkende cijfers voor vergelijkingsdoeleinden aangepast.

Vergelijking met voorgaand jaar

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn ongewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar met uitzondering van toegepaste schattingswijzigingen zoals opgenomen onder 'schattingwijzigingen'.

Schattingwijzigingen

De opgebouwde ouderdomspensioenen voor deelnemers en gewezen deelnemers zijn collectief actuariel neutraal omgezet van pensioeningangleeftijd 67 jaar naar 68 jaar op basis van de rentetermijnstructuur van september 2017. Op basis van de rentetermijnstructuur van 1 januari 2017, welke is gebruikt om de actuariële resultaten te bepalen in deze jaarrekening resulteert een negatief resultaat van € 5 miljoen.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het pensioenfonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen die economische voordelen in zich bergen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een actief of verplichting wordt niet langer in de balans opgenomen indien een transactie ertoe leidt dat alle of nagenoeg alle rechten op economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot het actief of de verplichting aan een derde zijn overgedragen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van waarde.

Transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post 'Nog af te wikkelen transacties'. Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten. De schattingen en hiermee verbonden veronderstellingen zijn gebaseerd op ervaringen uit het verleden en verschillende andere factoren die gegeven de omstandigheden als redelijk worden beschouwd. De uitkomsten hiervan vormen de basis voor het oordeel over de boekwaarde van activa en verplichtingen die niet op eenvoudige wijze uit andere bronnen blijkt. De daadwerkelijke uitkomsten kunnen afwijken van deze schattingen.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien:

- Indien de herziening alleen voor die periode gevolgen heeft;
- In de periode van herziening en toekomstige perioden, indien de herziening gevolgen heeft voor zowel de verslagperiode als toekomstige perioden.

Door het bestuur gevormde oordelen bij toepassing van de grondslagen die belangrijke gevolgen hebben voor de jaarrekening, hebben met name betrekking op de beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers en de technische voorzieningen.

Deelnemingen

Het pensioenfonds houdt kapitaalbelangen in maatschappijen met een beleggingskarakter. Om inzicht te geven in de samenstelling van de beleggingsportefeuille wordt de waarde van de deelnemingen opgenomen onder de betreffende beleggingscategorie. De waardering van de kapitaalbelangen is gebaseerd op de waarderingsgrondslagen van het pensioenfonds.

Verbonden partijen

Er is sprake van een relatie van verbonden partijen tussen de bestuurders en werknemers van het pensioenfonds met de bij het pensioenfonds aangesloten ondernemingen.

De bezoldiging van bestuurders wordt nader toegelicht op pagina 70. Het pensioenfonds heeft geen leningen verstrekt aan (voormalige) bestuurders. Ook heeft het pensioenfonds geen vorderingen op (voormalige) bestuurders. Bestuurders en medewerkers van het pensioenfonds die een dienstverband hebben met Tata Steel Nederland nemen deel aan de pensioenregeling van het pensioenfonds conform de geldende reglementen. Dit geldt evenzeer voor bestuurders die een pensioenuitkering van het pensioenfonds ontvangen.

Het pensioenfonds heeft een uitvoeringsovereenkomst met de aangesloten werkgevers waarin de wederzijdse verhouding is geregeld. Deze overeenkomsten zijn gewijzigd op 7 juli 2015. Het bestuur stelt jaarlijks de premie vast op basis van de verwachte rendementen. In de uitvoeringsovereenkomst ligt onder andere vast welke premies de ondernemingen maximaal dienen te betalen. De uitvoeringsovereenkomst kent geen bepalingen die de aangesloten werkgevers verplichten om tekorten bij het pensioenfonds aan te vullen. Indien in enig jaar de maximale premie lager is dan de kostendekkende premie dan kan het pensioenfonds de opbouw van pensioenaanspraken in dat jaar verlagen.

De per 31 december 2017 aangesloten werkgevers zijn:

- Tata Steel Nederland B.V.
- Tata Steel IJmuiden B.V.
- Tata Steel Nederland Technology B.V.
- Tata Steel Nederland Services B.V.
- Danieli Corus Technical Services B.V.

Beleggingen voor risico van het pensioenfonds/deelnemers

Beleggingen voor risico van het pensioenfonds en voor risico van de deelnemers zijn op gelijke wijze gewaardeerd.

Lopende interest posities en nog af te wikkelen transacties uit hoofde van beleggingen zijn verantwoord als onderdeel van de marktwaarde van de desbetreffende beleggingscategorie.

Vastgoedbeleggingen

Deze portefeuille bestaat uit extern beheerde vastgoed portefeuilles.

Beursgenoteerd

De waardering van beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur beleggingsentiteiten geschiedt tegen beurswaarde per balansdatum.

Niet beursgenoteerd

De waardering van niet beursgenoteerd vastgoed en infrastructuur beleggingsentiteiten geschiedt op basis van de laatste taxatiewaardes. Vrijwel alle participaties worden jaarlijks getaxeerd op reële waarde.

Aandelen

Hiertoe behoren aandelen, converteerbare obligaties en financiële instrumenten met de karakteristieken van aandelen, alsmede de aan deze beleggingscategorie toe te rekenen liquide middelen en deposito's. De waardering geschiedt tegen beurswaarde, voor zover het de converteerbare obligaties betreft vermeerderd met de lopende rente op de balansdatum. De reële waarde van niet-beursgenoteerde aandelen en participaties in beleggingsinstellingen is gebaseerd op het aandeel dat het pensioenfonds heeft in het eigen vermogen van het niet-beursgenoteerde aandeel per balansdatum.

Vastrentende waarden

Hieronder vallen obligaties, leningen, hypotheekleningen en financiële instrumenten met de karakteristieken van vastrentende waarden, alsmede de aan deze beleggingscategorie toe te rekenen liquide middelen en deposito's. Waardering geschiedt tegen beurskoers plus lopende rente op de balansdatum. In het geval er geen beurskoers beschikbaar is, geschiedt waardering tegen de contante waarde van de toekomstige termijnen van rente en aflossing. De contante waarde wordt bepaald op basis van een rekenrente die gelijk is aan de geldende marktrente van soortgelijke instrumenten met een gelijke looptijd.

Derivaten

Derivaten worden opgenomen tegen reële waarde, te weten de relevante marktnotering of, als die er niet is, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme en toetsbare waarderingmodellen. De waardering van de Total return swap (TRS) geschiedt met behulp van een marktconform en toetsbaar waarderingmodel. In dit model wordt rekening gehouden met het kredietrisico, de waarde van het onderpand, de door het pensioenfonds ontvangen vergoeding, overige specifieke contractvoorwaarden en eventuele feitelijke markttransacties nabij de balansdatum. Positieve posities uit hoofde van derivaten contracten ultimo het verslagjaar zijn gepresenteerd onder de derivaten. Negatieve posities zijn gepresenteerd onder overige schulden en overlopende passiva.

Herbelegging van ontvangen cash collateral

Ontvangen zekerheden kunnen worden herbelegd in geldmarktfondsen met een Aaa-rating met de mogelijkheid om dagelijks in- of uit te treden alsmede in kortlopende (maximaal 12 maanden) covered bonds uit core eurolanden met een Aaa-rating. Waardering vindt plaats conform vastrentende waarden.

Vorderingen en overlopende activa, overige schulden en overlopende passiva

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten) onder aftrek van eventueel noodzakelijke geachte voorzieningen. Vorderingen en overlopende activa alsmede overige schulden en overlopende passiva worden onderscheiden van vorderingen en schulden in verband met beleggingstransacties. Deze zijn opgenomen onder de beleggingen.

Liquide middelen

Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. Onder liquide middelen zijn opgenomen die kasbanktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd hebben korter dan twaalf maanden. Deze worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties zijn gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichting kapitaal en reserves

Stichtingskapitaal en reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. Per ultimo 2016 is een bestemmingsreserve gevormd uit de extra ontvangen premie boven de gedempte kostendekkende premie. Deze extra premie is bestemd voor toeslagverlening aan deelnemers en kon in 2016 niet worden aangewend omdat de beleidsdekkingsgraad beneden het daarvoor vereiste niveau lag. Aan deze bestemmingsreserve was bovendien beleggingsrendement toegerekend. In verslagjaar is deze bestemmingsreserve alsnog aangewend voor toeslagverlening aangezien de beleidsdekkingsgraad boven het vereiste niveau is gestegen.

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op reële waarde. De reële waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de pensioenaanspraken en -rechten. Bij de berekening van de pensioenverplichtingen is uitgegaan van de geldende pensioenreglementen en van de pensioenaanspraken die kunnen worden toegerekend aan de tot de balansdatum verstreken deelnemingsperiode. De berekeningen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- De door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per de balansdatum;
- De rentetoevoeging vindt plaats op basis van de nominale rente met een looptijd van een jaar zoals opgenomen in de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur aan het einde van het vorige boekjaar. De rente wordt berekend over de beginstand en de mutaties gedurende het jaar;
- Sterftegrondslagen op basis van Prognosetabel AG2016. Sterftekansen zijn gecorrigeerd op basis van ervaringssterfte. De correctiefactoren voor ervaringssterfte zijn gebaseerd op de Willis Towers Watson Standaard Rapportage met voor elke leeftijd een specifieke correctiefactor met onderscheid in geslacht en hoofd- en medeverzekerde. De sterftekansen voor wezen zijn op nul gesteld. Voor de netto pensioenregeling wordt een van de basisregeling afwijkende ervaringssterfte toegepast;
- Voor alle verzekerden geldt het systeem van bepaalde partner;
- Alle mannen zijn drie jaar ouder verondersteld dan hun echtgenote/partner;
- In de voorziening pensioenverplichtingen is een opslag voor dekking van pensioenuitvoeringskosten begrepen van 2%;
- In de voorziening pensioenverplichtingen is rekening gehouden met de lasten uit hoofde van toeslagen die betrekking hebben op het volgende boekjaar, voor zover hierover in het huidige boekjaar is besloten.

Dekkingsgraad

De (nominale) dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt berekend door op de balansdatum het stichtingskapitaal en algemene reserve (aanwezige solvabiliteit) te delen op de totale technische voorzieningen van het pensioenfonds. Bij het berekenen van de reële dekkingsgraad van het pensioenfonds wordt ten behoeve van deze berekening de voorziening pensioenverplichtingen herrekend, rekening houdend met de verwachte loon- en prijsinflatie. De beleidsdekkingsgraad van een pensioenfonds is de gemiddelde dekkingsgraad van de 12 maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling.

Premiebijdragen

De aan het boekjaar toe te rekenen feitelijke premie is als bate verantwoord. De samenstelling van de kostendekkende premie is als volgt:

- De inkoop van aanspraken als gevolg van tijdsverloop;
- De risicopremie voor het nabestaandenpensioen;
- De grondslagen voor het berekenen van de actuariële benodigde premie zijn gelijk aan welke worden gehanteerd voor de berekening van de pensioenverplichtingen. De rekenrente voor de gedempte kostendekkende premie is bepaald op basis van de maximale rendementscurve. Deze curve wordt bepaald met de strategische beleggingsportefeuille voor de periode 2016 tot en met 2020 en de daarbij behorende maximale rendementen, waarbij het rendement op vastrentende waarde is vastgelegd voor vijf jaar op basis van de door DNB in september 2015 gepubliceerde rentetermijnstructuur;
- Een opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen;
- Een opslag voor de dekking van administratiekosten;
- De leeftijdsafhankelijke premie voor de netto pensioenregeling wordt, voor de werknemers die deelnemen aan deze regeling, ingehouden op het nettosalaris en door de werkgever afgedragen aan het pensioenfonds.

Beleggingsopbrengsten voor risico pensioenfonds/deelnemers

Onder de indirecte beleggingsopbrengsten is verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening is geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeverandering van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, zijn als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. (In)directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Onder de directe beleggingsopbrengsten is verstaan de rentebaten en -lasten, dividenden, huuropbrengsten en soortgelijke opbrengsten. Dividend is verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Onder de vermogensbeheerkosten vallen alle kosten die het pensioenfonds maakt voor het beheer van de beleggingen. Transactiekosten zijn de kosten die gemaakt zijn om een beleggingstransactie tot stand te brengen.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen zijn de aan verzekerden uitgekeerde bedragen inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Grondslagen kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is volgens de directe methode opgesteld. Alle ontvangsten en uitgaven worden hierbij als zodanig gepresenteerd. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting op de balans (in mln. €)

Beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers 2017 (1)

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal beleggingen
Stand per 1 januari 2017 (voor herrubricering derivaten met een negatieve waarde)	540	3.256	3.871	489	-	8.156
Aankopen/verstrekkingen	3	896	2.178	286	-	3.363
Verkopen/aflossingen	-90	-912	-2.069	-430	-	-3.501
Waardeontwikkeling	59	356	-63	104	-	456
Overige mutaties	15	21	75	10	-	121
Stand per 31 december 2017	527	3.617	3.992	459	-	8.595
Derivaten met een negatieve waarde				27		27
Stand per 31 december 2017 (na herrubricering derivaten met een negatieve waarde)	527	3.617	3.992	486	-	8.622

*Derivaten met een negatieve waarde zijn onder Overige schulden en overlopende passiva verantwoord.

Voor een uitsplitsing van de totale beleggingen, zie tabel Beleggingen S1 en S2 op pagina 74.

De verdeling van de beleggingen voor risico deelnemers over de beleggingscategorieën is gelijk aan de verdeling beleggingen voor risico pensioenfonds. Beleggingen voor risico deelnemers zijn € 1,8 miljoen (2016: € 1,1 miljoen). In de post overige mutaties zijn begrepen de directe beleggingsopbrengsten welke direct worden herbelegd en de vermogensbeheer- en transactiekosten die worden meegenomen in de waardering per jaareinde.

Het pensioenfonds heeft ultimo 2017 voor € 6,7 miljoen (2016: € 7,0 miljoen) indirect via externe vermogensbeheerders belegd in Tata Steel of haar dochtermaatschappijen.

Beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers 2016 (1)

	Vastgoed- beleggingen	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige beleggingen	Totaal beleggingen
Stand per 1 januari 2016 (voor herrubricering derivaten met een negatieve waarde)	560	2.729	3.860	530	7	7.686
Aankopen/verstrekkingen	20	878	2.956	93	9	3.956
Verkopen/aflossingen	-68	-644	-3.178	-191	-12	-4.093
Waardeontwikkeling	17	271	154	42	1	485
Overige mutaties	11	22	73	15	1	122
Stand per 31 december 2016	540	3.256	3.865	489	6	8.156
Herclassificatie overige beleggingen	-	-	6	-	-6	-
Stand per 31 december 2016 (aangepast)	540	3.256	3.871	489	-	8.156
Derivaten met een negatieve waarde				84		84
Stand per 31 december 2016 (na herrubricering derivaten met een negatieve waarde)	540	3.256	3.871	573	-	8.240

Voor de meerderheid van de financiële instrumenten van het pensioenfonds kan gebruik worden gemaakt van marktnoteringen. Echter, bepaalde financiële instrumenten, zoals bijvoorbeeld derivaten, zijn gewaardeerd door middel van waarderingmodellen en -technieken, inclusief verwijzing naar de huidige reële waarde van vergelijkbare instrumenten. Schattingen van de reële waarde zijn een momentopname, gebaseerd op de marktomstandigheden en de beschikbare informatie over het financiële instrument. Deze schattingen zijn van nature subjectief en bevatten significante schattingsposten (waaronder de te hanteren rentecurve, volatiliteit en inschatting van de kasstromen). De waardering wordt verricht naar de beste inzichten van het pensioenfonds.

Op basis van deze verscheidenheid en gradaties in waarderingmethoden worden de beleggingen ingedeeld naar drie verschillende waarderingniveaus (levels):

- Level 1 - Directe marktnotering: De waarde is gebaseerd op direct waarneembare marktnoteringen van beleggingen in een actieve markt.
- Level 2 - Afgeleide marktnotering: De waarde wordt vastgesteld aan de hand van waarderingmodellen waarin gebruik is gemaakt van significante inputparameters die zijn afgeleid van waarneembare marktinformatie.
- Level 3 - Waarderingsmodellen en -technieken: De waarde wordt vastgesteld met waarderingmodellen waarin voor significante inputparameters geen gebruik is gemaakt van waarneembare marktdata.

Beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers naar waarderingmethode 2017

	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal 31-12-2017
Vastgoedbeleggingen	1	-	526	527
Aandelen	3.617	-	-	3.617
Vastrentende waarden	2.235	831	926	3.992
Derivaten	-	229	257	486
Beleggingen voor risico pensioenfonds/ deelnemers	5.853	1.060	1.709	8.622
Derivaten met een negatieve waarde	-	-	-27	-27

Beleggingen voor risico pensioenfonds/deelnemers naar waarderingmethode 2016

	Level 1	Level 2	Level 3	Totaal 31-12-2016
Vastgoedbeleggingen	1	-	539	540
Aandelen	3.256	-	-	3.256
Vastrentende waarden	2.599	593	679	3.871
Derivaten	-	343	230	573
Beleggingen voor risico pensioenfonds/ deelnemers	5.856	936	1.448	8.240
Derivaten met een negatieve waarde	-	-38	-46	-84

Covered Bonds zijn in 2017 gerubriceerd onder level 1 (was level 2). Eén credit mandaat is verschoven van level 2 naar level 3. Valutatermijncontracten zijn in 2017 gerubriceerd onder level 2 (was level 1). Voor vergelijkingsdoeleinden zijn de cijfers van 2016 aangepast. Dit geldt ook voor de herclassificatie van overige beleggingen naar vastrentende waarden.

Herbelegging van ontvangen cash collateral (2)

	31-12-2017	31-12-2016
Covered bonds	43	24
Geldmarktfondsen	156	216
Totaal	199	240

Ontvangen zekerheden kunnen worden herbelegd in geldmarktfondsen met een Aaa-rating met de mogelijkheid dagelijks in- of uit te treden alsmede in kortlopende (maximaal 12 maanden) covered bonds uit core eurolanden met een Aaa-rating. Voor de herbelegging in deze covered bonds geldt bovendien de restrictie dat niet meer dan de helft van de ontvangen zekerheden hier in mogen worden herbelegd met een maximum van € 100 miljoen. Tegenover de ontvangen zekerheden staat een verplichting om deze weer terug te betalen. Dit bedrag staat vermeld onder overige schulden en overlopende passiva als terugbetalingsverplichting, zie toelichting (8) op pagina 67. De hoogte van de ontvangen zekerheden fluctueert met de waardeontwikkeling van de derivaten. Tegenover de betaalde zekerheden staat een vordering om deze terug te ontvangen. Deze vordering staat vermeld onder vorderingen en overlopende activa, toelichting (3).

Vorderingen en overlopende activa (3)

	31-12-2017	31-12-2016
Vorderingen uit hoofde van betaalde zekerheden	-	9

De vorderingen uit hoofde van betaalde zekerheden hebben een looptijd korter dan een jaar. Het pensioenfonds heeft geen significante vorderingen (groter dan € 500.000) op de werkgever per ultimo 2017.

Overige activa (4)

	31-12-2017	31-12-2016
Liquide middelen	1	1

Onder de liquide middelen zijn opgenomen die kas- en banktegoeden die onmiddellijk opeisbaar zijn dan wel een looptijd korter dan twaalf maanden hebben. Zij worden onderscheiden van tegoeden in verband met beleggingstransacties. Liquide middelen uit hoofde van beleggingstransacties zijn gepresenteerd onder de beleggingen.

Stichtingskapitaal en reserves (5)

	Stichtingskapitaal en algemene reserve	Bestemmingsreserve	Totaal
Stand per 1 januari 2016	545	-	545
Bestemming van saldo van baten en lasten	<u>-48</u>	<u>14</u>	<u>-34</u>
Stand per 1 januari 2017	497	14	511
Bestemming van saldo van baten en lasten	<u>640</u>	<u>-14</u>	<u>626</u>
Stand per 31 december 2017	1.137	-	1.137

Het stichtingskapitaal bedraagt € 907,56. Met ingang van 2016 is er een bestemmingsreserve gevormd ten behoeve van het toeslagendepot. In 2017 is er € 27 miljoen (2016 € 0 miljoen) aangewend voor toeslagverlening. De bestemmingsreserve telt niet mee bij het bepalen van de dekkingsgraad.

Solvabiliteit, dekkingsgraad en herstelplan

	31-12-2017	31-12-2016
Solvabiliteit		
Minimaal vereist eigen vermogen	314	322
Vereist eigen vermogen (o.b.v. feitelijke mix)	1.748	1.638
Vereist eigen vermogen (o.b.v. strategische mix)	1.640	1.610
Aanwezig eigen vermogen excl. bestemmingsreserve	1.137	497
Dekkingsgraad		
Actuele dekkingsgraad (in %)	115,3	106,5
Beleidsdekkingsgraad (in %)	113,2	101,3
Reële dekkingsgraad (in %)	90,6	82,2
Vereiste dekkingsgraad (in % op basis van feitelijke mix)	123,5	121,5
Vereiste dekkingsgraad (in % op basis van strategische mix)	122,0	121,1
Minimaal vereiste dekkingsgraad (in %)	104,2	104,2

Voor het bepalen van het vereist vermogen (de solvabiliteitstoets) maakt het pensioenfonds gebruik van het standaardmodel. Het bestuur acht het gebruik van het standaardmodel passend voor de risico's van het pensioenfonds. Voor een verdere toelichting van het vereist eigen vermogen, zie de risicoparagraaf vanaf pagina 72.

De vermogenspositie van het pensioenfonds per 31 december 2017 is gekarakteriseerd als een reservetekort (2016: reservetekort).

Het pensioenfonds heeft in 2017 een herstelplan ingediend bij DNB omdat de beleidsdekkingsgraad onder het vereiste niveau lag (vereiste dekkingsgraad). DNB heeft ingestemd met het ingediende herstelplan. Eind maart 2018 is een actualisatie van het herstelplan ingediend. Uit het herstelplan blijkt dat het pensioenfonds voldoende herstelkracht heeft om zonder aanvullende maatregelen binnen de wettelijke termijnen uit een situatie van reservetekort te geraken. Een nadere toelichting op het herstelplan is opgenomen in het bestuursverslag (pagina 18).

Technische voorzieningen

	31-12-2017	31-12-2016
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van het pensioenfonds (6)		
Stand begin boekjaar	7.633	7.129
Pensioenopbouw	132	118
Toeslagverlening	49	-
Rentetoevoeging	-17	-4
Onttrekking voor pensioenuitkeringen	-248	-244
Onttrekking voor pensioenuitvoeringskosten	-5	-5
Wijziging marktrente	-96	609
Wijziging uit hoofde van overdracht van rechten	1	-1
Kosten langlevens	-	-
Overige actuariële resultaten	-4	31
	-188	504
Stand einde boekjaar	7.445	7.633
Rekenrente rentetoevoeging (in %)	-0,2	-0,1
Gemiddelde gewogen rekenrente per ultimo (in %)	1,5	1,3
Duration van de pensioenverplichtingen (in jaren)	17	18
Samenstelling voorziening pensioenverplichtingen		
Deelnemers	3.483	3.624
Gewezen deelnemers	501	537
Pensioengerechtigden	3.461	3.472
Totaal pensioenverplichtingen	7.445	7.633
Voorziening pensioenverplichtingen voor risico van de deelnemers (7)		
Stand begin boekjaar	1	1
Mutatie voorziening	1	-
Stand einde boekjaar	2	1

Korte beschrijving van de aard van de pensioenregelingen

De pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een voorwaardelijk geïndexeerde middelloonregeling met een pensioenleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. Tevens bestaat er recht op nabestaanden- en wezenpensioen. Jaarlijks beslist het bestuur van het pensioenfonds over de mate waarin de opgebouwde aanspraken worden geïndexeerd.

Voor de vrijwillige premieovereenkomst in de vorm van een nettopensioenregeling vindt inleg plaats op basis van een leeftijdsafhankelijke staffel en het vaste jaarsalaris boven het grensbedrag (€ 103.317 in 2017) van de collectieve uitkeringsovereenkomst. In de vrijwillige premieregeling wordt het nettopensioenkapitaal belegd conform de beleggingsmix van het pensioenfonds.

Toeslagverlening

De toeslagen op opgebouwde en ingegane pensioenen worden jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het pensioenfonds. In de pensioenregeling is overeengekomen dat de opgebouwde en ingegane pensioenen welvaartsvast respectievelijk waardevast worden gehouden onder de voorwaarde dat de financiële positie dit toelaat. Voor deelnemers streeft het pensioenfonds naar aanpassing van de opgebouwde pensioenen aan de cao-verhogingen bij Tata Steel IJmuiden en voor gewezen deelnemers en pensioengerechtigden naar aanpassing volgens de Nederlandse consumentenprijsindex. De financiering van deze voorwaardelijke aanpassingen in de collectieve uitkeringsovereenkomst moet komen uit het beleggingsrendement; er is geen reserve voor gevormd en er wordt geen premie voor betaald. De ingegane pensioenen en de opgebouwde pensioenen van gewezen deelnemers zijn per 1 januari 2018 met 0,14% verhoogd. De opgebouwde pensioenen van actieve deelnemers zijn met 1,18% verhoogd. Hiervan komt 0,97% uit het toeslagendepot.

Overige schulden en overlopende passiva (8)

	31-12-2017	31-12-2016
Schulden uit hoofde van ontvangen zekerheden	199	249
Derivaten met een negatieve waarde	27	84
Diversen	<u>12</u>	<u>12</u>
Totaal	238	345

Overige schulden en overlopende activa exclusief derivaten met een negatieve waarde hebben een looptijd korter dan een jaar.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

	31-12-2017	31-12-2016
Vastrentende waarden		
High Yield	200	101
Hypotheke	3	164
Total return swap	20	17
Vastgoedbeleggingen		
Vastgoed Europa	100	-
Infrastructuur	<u>5</u>	<u>5</u>
Totaal	328	287

De niet in de balans opgenomen verplichtingen betreffen de door de tegenpartij of vermogensbeheerder nog niet opgevraagde investeringsruimte.

Toelichting op de staat van baten en lasten (in mln. €)

Premiebijdragen van werkgever en werknemers (9)

	2017	2016
Werkgeversgedeelte	78	78
Werknemersgedeelte	<u>35</u>	<u>34</u>
Feitelijke premie	113	112
Premie naar toeslagendepot (bestemmingsreserve)	<u>-13</u>	<u>-13</u>
Premie bestemd voor pensioenopbouw	100	99

Samenstelling van de (gedempte) kostendekkende premie

	2017		2016	
	Gebaseerd op rentetermijnstructuur	Gebaseerd op verwacht rendement	Gebaseerd op rentetermijnstructuur	Gebaseerd op verwacht rendement
Premie voor verplichtingen risico pensioenfonds				
Jaarinkoop	123	52	106	47
Backservice inkoop	-	-	-	-
Koopsom overlijdensrisico	7	5	7	5
Inkoop overig	-	-	3	3
Toekomstige uitvoeringskosten	<u>2</u>	<u>1</u>	<u>2</u>	<u>1</u>
Pensioenopbouw	132	58	118	56
Solvabiliteitsopslag	28	12	25	12
Opslag voor uitvoeringskosten	-	-	-	-
Premie voor ambitie	-	<u>30</u>	-	<u>28</u>
Kostendekkende premie	160	100	143	96
Premie bestemd voor pensioenopbouw	100		99	
Pensioenopbouw	132		118	
Premiedekkingsgraad (in %)	75		84	
Duration	28	23	27	22
Gemiddelde rente	1,6	5,0	1,9	5,0
Premie voor verplichtingen risico deelnemers				
Premie toegevoegd aan beleggingen risico deelnemer	1		-	

Sociale partners hebben de pensioenpremie voor de periode 2015 tot en met 2017 vastgesteld op 28% van de pensioengrondslag op jaarbasis. Voor 2017 is op basis daarvan € 113 miljoen aan premie ontvangen (2016: € 112 miljoen). In 2017 bedraagt de gedempte, op basis van verwacht rendement, kostendekkende premie voor de opbouw van nieuwe pensioenrechten 24,7% (2016: 24,6%) en komt overeen met een bedrag van € 100 miljoen (2016: € 99 miljoen). De resterende € 13 miljoen (2016: € 13 miljoen) is bestemd voor dotatie aan het toeslagendepot. Het verwacht rendement op basis waarvan de gedempte kostendekkende premie wordt berekend is 5,05%. Rekening houdend met een opslag voor toeslagverlening van 2,35% bedraagt de rekenrente voor de gedempte kostendekkende premie 2,7%. In 2017 is de rekenrente gebaseerd op de rentetermijnstructuur voor de inkoop van de nieuwe pensioenopbouw gedaald naar 1,5% (2016: 1,9%). Dit verklaart waarom de kosten van de inkoop, ten bedrage van € 132 miljoen (2016: € 118 miljoen), hoger zijn dan de daarvoor ontvangen basispremie van € 100 miljoen (2016: € 99 miljoen). Door de lagere rente is de premiedekkingsgraad in 2017 gedaald tot 75% (2016: 84%).

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds/deelnemers 2017 (10)

	Indirect	Direct	Vermogensbeheer- kosten	Transactie- kosten	Totaal
Vastgoedbeleggingen	59	20	-5	-	74
Aandelen	356	31	-7	-3	377
Vastrentende waarden	-63	88	-10	-3	12
Derivaten	104	13	-1	-2	114
Overige beleggingen	-	-	-	-	-
Totaal	456	152	-23	-8	577

Beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds/deelnemers 2016 (10)

	Indirect	Direct	Vermogensbeheer- kosten	Transactie- kosten	Totaal
Vastgoedbeleggingen	17	16	-4	-1	28
Aandelen	271	30	-7	-1	293
Vastrentende waarden	154	83	-8	-2	227
Derivaten	42	18	-1	-2	57
Overige beleggingen	1	2	-1	-	2
Totaal	485	149	-21	-6	607

De directe beleggingsopbrengsten worden direct herbelegd. De vermogensbeheer- en transactiekosten worden (in) direct verrekend. Deze posten worden derhalve meegenomen in de waardering per jaareinde (zie toelichting 1).

De verdeling van de beleggingsresultaten voor risico deelnemers over de beleggingscategorieën is gelijk aan de verdeling van de beleggingsresultaten voor risico pensioenfonds. Beleggingsresultaten voor risico deelnemers zijn € 100.000 (2016: € 62.000).

Vermogensbeheer- en transactiekosten

	2017	2016
Portefeuillebeheerkosten extern beheer	14	14
Portefeuillebeheerkosten intern beheer	5	5
Prestatieafhankelijke vergoedingen extern beheer	3	1
Bewaarloon en overige kosten	1	1
Transactiekosten	<u>8</u>	<u>6</u>
Totaal	31	27

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten (11)

	2017	2016
Ouderdomspensioen	184	178
Nabestaandenpensioen	62	63
Invalideitpensioen	2	3
Afkopen	-	-
Pensioenuitvoeringskosten	<u>5</u>	<u>5</u>
Totaal	253	249

Saldo overdrachten van rechten (12)

	2017	2016
Inkomende waardeoverdrachten	2	4
Uitgaande waardeoverdrachten	<u>-1</u>	<u>-5</u>
Saldo overdrachten van rechten	1	-1
Onttrekking/toevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen	<u>-1</u>	<u>1</u>
Totaal	-	-

Honorarium onafhankelijke accountant (in €)

	2017	2016
Controle van de jaarrekening en verslagstaten	88.935	-
Fiscale adviesdiensten	-	-
Overige niet controle diensten	<u>-</u>	<u>-</u>
Totaal	88.935	-

In de controlekosten zijn de accountantshonoraria van PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (2016: KPMG Accountants N.V. € 87.725) begrepen voor de controle van de jaarrekening en de verslagstaten over het boekjaar waarop de jaarrekening betrekking heeft.

Bezoldiging bestuurders (in €)

	2017	2016
Bestuur	90.632	123.896
Raad van Toezicht/Commissie van intern toezicht	<u>66.550</u>	<u>50.013</u>
Totaal	157.182	173.909

De bezoldiging van bestuurders is gebaseerd op onderstaande bedragen per jaar (exclusief BTW) volgens het beloningsbeleid.

- Bestuursleden niet werkzaam voor de onderneming € 25.000, gebaseerd op gemiddeld 1 dag per week;
- Pensioengerechtigde bestuursleden € 17.500;

Bestuursleden die werkzaam zijn voor de onderneming worden in staat gesteld om een deel van hun werktijd aan het pensioenfonds te besteden. De onderneming vraagt hiervoor geen vergoeding. Dit geldt ook voor leden van het VO in dienst van de onderneming. Leden van het VO namens de gepensioneerden ontvangen een onkostenvergoeding van € 1.500 per jaar.

- Leden van de RvT € 15.000 tot € 20.000.

Voor bestuursleden die niet werkzaam zijn voor de onderneming worden normen van de Pensioenfederatie gevolgd. Afhankelijk van arbeidsmarktomstandigheden kan voor deze bestuurders met specifieke deskundigheid en afhankelijk van ervaring en achtergrond sprake zijn van een toeslag.

Aantal personeelsleden

Bij het pensioenfonds zijn geen werknemers in dienst. De werkzaamheden worden verricht door werknemers die in dienst zijn van Tata Steel. De hieraan verbonden kosten bedragen € 5,4 miljoen (2016: € 4,5 miljoen) en zijn doorbelast aan het pensioenfonds.

Risicoparagraaf

Vereist eigen vermogen

Voor blootstelling aan specifieke risico's eist de Pensioenwet dat het pensioenfonds een buffer aanhoudt, in de vorm van eigen vermogen. De hoogte van dit vereist eigen vermogen is vastgesteld op grond van het standaardmodel in het Besluit FTK en de Regeling Pensioenwet. Dit model kent eigen categorieën. Door toepassing van het standaardmodel op het risicoprofiel van het pensioenfonds bedroeg het vereiste eigen vermogen aan het einde van het boekjaar 23,5% van de verplichtingen. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de risicocomponenten die leiden tot het vereist eigen vermogen volgens de definities uit het standaardmodel.

Samenstelling vereist eigen vermogen (in mln. €)

	31-12-2017		31-12-2016	
	€	%	€	%
S1. Rente- en inflatierisico	365	4,9	333	4,4
S2. Zakelijke waarden risico	1.298	17,5	1.261	16,6
S3. Valutarisico	388	5,2	377	4,9
S4. Grondstoffenrisico	-	-	-	-
S5. Kredietrisico	343	4,6	255	3,3
S6. Verzekeringstechnisch risico	198	2,7	207	2,7
S7. Liquiditeitsrisico	-	-	-	-
S8. Concentratierisico	-	-	-	-
S9. Operationeel risico	-	-	-	-
S10. Actief beheer risico	84	1,1	79	1,0
Subtotaal van alle risico's	2.676	36,0	2.512	32,9
Af: diversificatie-effect	-928	-12,5	-874	-11,4
Vereist eigen vermogen	1.748	23,5	1.638	21,5
Technische voorzieningen	7.447		7.634	
Als percentage technische voorzieningen	23,5		21,5	
Eigen vermogen	1.137		497	
Af: Vereist eigen vermogen	1.748		1.638	
Reservetekort/-overschot	-611		-1.141	
Als percentage technische voorzieningen	-8,2		-14,9	

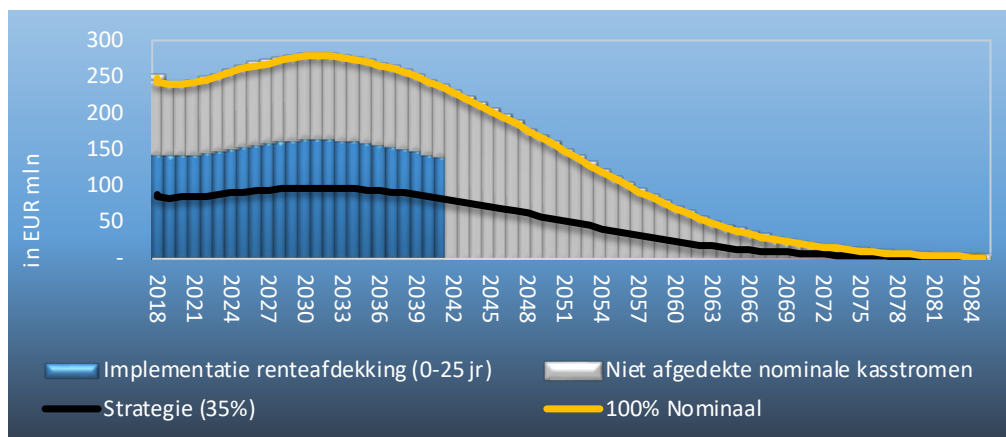
In 2017 is het vereist eigen vermogen gestegen van € 1.638 miljoen naar € 1.748 miljoen. Deze stijging wordt vooral veroorzaakt door de stijging van het rente- en inflatierisico (S1) en het zakelijke waarden risico (S2). De vereiste dekingsgraad is gestegen van 121,5% tot 123,5%. De stijging hiervan wordt nog eens versterkt door de daling van de waarde van de pensioenverplichtingen.

In het standaardmodel heeft het pensioenfonds de vermogens-eisen voor het liquiditeitsrisico (S7), het concentratierisico (S8) en de niet-financiële risico's (S9) op nihil gezet. Dit is gebaseerd op de veronderstelling dat het pensioenfonds deze risico's dusdanig beheerst dat deze niet materieel zijn voor de vaststelling van het vereist eigen vermogen. Vanaf de volgende pagina worden de specifieke risico's toegelicht.

S1. Rente- en inflatierisico

Het renterisico heeft betrekking op het verschil in rentegevoeligheid van de vastrentende waarden ten opzichte van de voorziening pensioenverplichtingen. Het pensioenfonds gebruikt naast kasgelden en obligaties, renteswaps om dit risico te beheersen. Het renteaafdeckingsbeleid van het pensioenfonds is dynamisch en afhankelijk van de hoogte van de 10-jaars swaprente. In 2017 evenals in 2016, was de 10-jaars swaprente lager dan 2% en was de strategische renteaafdekking 35% van de pensioenverplichtingen (de totale pensioenkasstromen). Dit is ingevuld door 60% renteaafdekking over de pensioenkasstromen van de eerste 25 jaren. Ondanks dat de renteaafdekking eind 2017 hetzelfde was als per ultimo 2016, is het rente- en inflatierisico gestegen. Dit wordt veroorzaakt doordat in 2017 de rente is gestegen. De S1 wordt berekend door middel van een relatieve (percentuele) renteschok. Bij een hogere rente betekent dit een hogere schok en dus een hogere waarde van de S1. Het inflatierisico wordt op dit moment niet expliciet afgedekt. Het onderwerp inflatierisico en de afdekking daarvan heeft de aandacht van het bestuur en wordt jaarlijks geëvalueerd. De onderstaande grafiek toont de renteaafdekking eind 2017 bij het pensioenfonds.

Renteaafdekking ultimo 2017 (in mln. €)

S2. Zakelijke waarden risico

Dit betreft het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen van het niveau en de volatiliteit in marktprijzen van financiële waarden. Fluctuaties in marktprijzen vormen vooral een risico als ze niet of slechts gedeeltelijk samenvallen met de fluctuaties in de waarde van de voorziening pensioenverplichtingen. De mate waarin de marktprijzen fluctueren, de volatiliteit, is dus een risicobron. Het marktrisico is beperkt door diversificatie aan te brengen naar beleggingscategorieën en -stijlen en naar risicofactoren. In het beleggingsplan zijn de strategische gewichten inclusief bandbreedtes bepaald per beleggingscategorie. Een andere risicoreducerende maatregel is dat voornamelijk wordt belegd op gereguleerde markten waarbij transparante prijsvorming beschikbaar is.

Het zakelijke waarden risico is in 2017 toegenomen. Dit wordt grotendeels veroorzaakt door de waardeverhoging van de beleggingen in aandelen.

In de tabel op de volgende pagina zijn de posities opgenomen op basis waarvan het rente- en inflatierisico (S1) en het zakelijke waarden risico (S2) is berekend. De hier verantwoorde posities in liquide middelen en overlopende activa en passiva zijn verantwoord onder de vermelde beleggingscategorieën omdat deze verband houden met beleggingstransacties behorende bij de desbetreffende beleggingscategorie. Deze posities zijn niet meegenomen in de berekening van S1 en S2, maar wel in de berekening van het kredietrisico S5.

De totalen sluiten aan op het totaal van de beleggingen volgens de balans op pagina 54. Voor nadere toelichting op de mutaties wordt verwezen naar het hoofdstuk Beleggingen (pagina 26).

Beleggingen S1 en S2 (in mln. €)

	31-12-2017		31-12-2016	
	Contractomvang ⁵	Reële waarde	Contractomvang ⁵	Reële waarde
Vastgoedbeleggingen (S2)				
Kantoren		1		1
Winkels		173		172
Woningen		121		107
Overig vastgoed		87		84
Infrastructuur		145		175
Liquide middelen en overlopende activa/passiva		-		1
Totaal vastgoedbeleggingen		527		540
Aandelen (S2)				
Europa		1.335		1.155
Amerika		985		960
Japan en Pacific		315		287
Emerging markets		982		854
Totaal aandelen		3.617		3.256
Vastrentende waarden (S1)				
Staatsobligaties (nominaal)		739		680
Staatsobligaties (inflatiegerelateerd)		115		116
Covered Bonds		1.215		1.221
Credits		866		789
Credits (S2)		5		8
Hypotheke		828		639
Liquide middelen en overlopende activa/passiva		222		412
Liquide middelen en overlopende activa/passiva (S2)		2		6
Totaal vastrentende waarden		3.992		3.871
Derivaten (S1)				
Euribor swaps	186	208	642	340
Eonia swaps	100	1	250	3
Renteswaps	286	209	892	343
Total return swap	300	257	300	230
Valutatermijncontracten (S2)	-1.141	20	-	-
Totaal derivaten met een positieve waarde		486		573
Inflatieswaps	-80	-27	-64	-46
Valutatermijncontracten (S2)	-	-	-1.084	-38
Totaal derivaten met een negatieve waarde		-27		-84
Totaal derivaten		459		489
Totaal beleggingen		8.595		8.156

Onderstaande tabel laat de totalen zien op basis waarvan S1 en S2 zijn berekend.

Verdeling beleggingen

	31-12-2017	31-12-2016
Gerubriceerd onder S1. rente- en inflatierisico	4.424	4.384
Gerubriceerd onder S2. zakelijke waarden risico	<u>4.171</u>	<u>3.772</u>
Totaal beleggingen	8.595	8.156

S3. Valutarisico

Het valutarisico ontstaat als gevolg van onvoldoende afstemming tussen activa en passiva dan wel inkomsten en uitgaven op het gebied van vreemde valuta. De primaire doelstellingen van het pensioenfonds zijn het voldoen aan verplichtingen die in euro luiden. Wisselkoersschommelingen introduceren hier een additionele onzekerheid. Daarom moet het valutarisico beperkt blijven ten opzichte van totale beleggingsrisico. Het is echter niet verstandig om alle beleggingen in vreemde valuta af te dekken vanwege onzekerheid in de bepaling van de daadwerkelijke valuta-exposure, kosten, additionele complexiteit (ten opzichte van materialiteit bij veel 'kleine' valuta's) en de diversificatie die valuta's in bepaalde omstandigheden geven. Blootstelling naar 'safe haven currencies' (USD, JPY en CHF) hebben in het verleden bescherming geboden in tijden van sterke onrust op financiële markten. Het pensioenfonds dekt het valutarisico vooral af door het afsluiten van valutatermijn- contracten op de US dollar. Van het totaal belegd vermogen van € 8.595 miljoen (2016: € 8.156 miljoen) luidt omgerekend € 3.487 miljoen (2016: € 3.231 miljoen) in een andere valuta dan de euro. De stijging wordt vooral veroorzaakt door de groei van het belegd vermogen in 2017.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van het valutarisico (netto positie) dat het pensioenfonds loopt ultimo 2017. Alle valutaposities groter dan € 50 miljoen staan apart gespecificeerd.

Netto valutapositie (in mln. €)

	31-12-2017			31-12-2016		
	Balans positie	Valuta derivaten	Netto positie	Balans positie	Valuta derivaten	Netto positie
US dollar	1.744	-1.108	636	1.656	-1.063	593
Britse Pond	322	-33	289	344	-21	323
Hong Kong dollar	242	-	242	198	-	198
Japanse Yen	208	-	208	195	-	195
Zwitserse frank	161	-	161	112	-	112
Zuid-Koreaanse won	132	-	132	108	-	108
Taiwanese dollar	98	-	98	93	-	93
Indonesische rupiah	92	-	92	79	-	79
Braziliaanse real	61	-	61	61	-	61
Australische dollar	58	-	58	55	-	55
Overige valuta's	<u>369</u>	<u>-</u>	<u>369</u>	<u>330</u>	<u>-</u>	<u>330</u>
Totaal	3.487	-1.141	2.346	3.231	-1.084	2.147

S5. Kredietrisico

Dit is het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (kredieten, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt. De onderstaande tabel geeft een overzicht van de kredietkwaliteit van de vastrentende waarden naar creditrating.

Kredietkwaliteit vastrentende waarden (Moody's rating)

	31-12-2017		31-12-2016	
	Actuele waarde	In %	Actuele waarde	In %
Aaa	1.668	39,3	1.810	44,2
Aa1	306	7,2	250	6,1
Aa2	932	21,9	884	21,6
Aa3	188	4,4	130	3,2
A1	28	0,7	28	0,7
A2	-	-	-	-
A3	257	6,1	233	5,7
Baa1	3	0,1	3	0,1
Baa3	-	-	133	3,2
< Baa3	761	17,9	566	13,8
Geen rating	101	2,4	57	1,4
Totaal	4.244	100,0	4.094	100,0

In onderstaande tabel wordt getoond hoe het totaalbedrag, op basis waarvan het kredietrisico is berekend, is opgebouwd. De liquide middelen en de per saldo ontvangen zekerheden zijn belegd in geldmarktfondsen en vastrentende waarden met een Aaa-rating.

Beleggingen met kredietrisico (in mln. €)

	31-12-2017	31-12-2016
Vastrentende waarden onder S1 (inclusief liquiditeiten en overlopende activa/passiva)	3.985	3.857
Total return swap	257	230
Liquiditeiten en overlopende activa/passiva in beleggingsportefeuilles onder S2	2	7
Totaal	4.244	4.094

De beheersing van kredietrisico op tegenpartijen vindt plaats door middel van de volgende beheersmaatregelen:

1. Limietenstructuur: de limieten hebben betrekking op de kredietwaardigheidsklasse. De limieten worden dagelijks gemonitord en eventuele overschrijdingen worden in functiescheiding gerapporteerd.
2. Geaccordeerde tegenpartijen: het pensioenfonds hanteert een lijst met geaccordeerde solide tegenpartijen. Alleen op deze tegenpartijen mag kredietrisico gelopen worden uit hoofde van geldmarktbeleggingen en over the counter (OTC) derivaten.
3. Collateral management proces: om het kredietrisico te beheersen wordt voor OTC-producten op dagelijkse basis collateralgelden ontvangen of betaald. Met alle tegenpartijen van OTC-producten zijn ISDA-contracten aangegaan met een Credit Support Annex (CSA) waarin het collateral management is geregeld. De ontvangen collateral gelden belegt het pensioenfonds in geldmarktfondsen met een hoge kredietwaardigheid.

Het pensioenfonds neemt deel aan een zogenoemd 'securities lending program' via de custodian. Dit heeft impact op het kredietrisico. Hierbij ontvangt het pensioenfonds een vergoeding voor het tijdelijk uitlenen van effecten. Ultimo 2017 bedroeg de waarde van de uitgeleende effecten € 348 miljoen (2016: € 329 miljoen). Het pensioenfonds accepteert in het 'lending program' sinds 2007 geen kasgelden meer als onderpand. Hiernaast is via beleggingsfondsen in aandelen ultimo 2017 € 85 miljoen (2016 € 95 miljoen) uitgeleend.

S6. Verzekeringstechnisch risico

Het verzekeringstechnisch risico omvat de risico's van negatieve resultaten op de actuariële kanssystemen. Het belangrijkste verzekeringstechnische risico is de ontwikkeling van de levensverwachting van de verzekerden. Ouderdoms- en partnerpensioen worden levenslang uitgekeerd. Naarmate verzekerden langer leven zal de voorziening pensioenverplichtingen hoger uitvallen. Door toepassing van de Prognosetafel AG2016 met correcties op de sterftekansen op basis van ervaringssterfte is het langlevensrisico verdisconteerd in de technische voorzieningen.

S7. Liquiditeitsrisico

Het liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het pensioenfonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen. De korte termijn liquiditeitsbehoefte is in belangrijke mate afhankelijk van de waardeontwikkeling van de derivaten. Van vrijwel alle derivatenposities wordt dagelijks het waardeverschil afgerekend in de vorm van collateralgelden. Gevolg is dat de benodigde liquiditeit afhankelijk is van de richting waarin de markten zich ontwikkelen. Zo genereren renteswaps bij een stijgende rente grote liquiditeitsbehoeften. Bij de valutatermijncontracten leidt vooral een stijgende US dollar tot liquiditeitsbehoeften. Het pensioenfonds beheerst het liquiditeitsrisico door periodieke analyse van de liquiditeitsvraag onder verschillende scenario's af te zetten tegen de capaciteit om aan deze liquiditeitsvraag te voldoen. Bij het samenstellen van de beleggingsportefeuilles wordt rekening gehouden met de mogelijkheid om snel en zonder veel kosten aan de liquiditeitsvraag te kunnen voldoen. Het liquiditeitsrisico wordt ieder kwartaal gerapporteerd aan het bestuur.

S8. Concentratierisico

Het concentratierisico is het risico dat ontstaat doordat de beleggingen onvoldoende gediversifieerd zijn. Het risico kan zich voordoen door een relatief groot deel van het vermogen te beleggen in één specifieke vermogenstitel, één specifieke vermogensbeheerder, één specifiek product of één specifieke tegenpartij in derivatenposities. In de beleggingsrichtlijnen die het pensioenfonds hanteert zijn concentratielimieten opgenomen. Hierover wordt maandelijks en per kwartaal gerapporteerd. Overschrijding van de limieten kan leiden tot maatregelen die leiden tot opheffing van de overschrijding.

Belangen groter dan 2% van het balanstotaal

Ultimo 2017 zijn in de beleggingsportefeuille de volgende posten van eenzelfde uitgevende instelling met een omvang van groter dan 2% van het balanstotaal aanwezig:

Concentratierisico

	31-12-2017		31-12-2016	
	Reële waarde	% balanstotaal	Reële waarde	% balanstotaal
Vastgoedbeleggingen	381	4,3	364	4,3
Altera Vastgoed				
Aandelen				
BlackRock	1.655	18,8	1.638	19,3
LSV Emerging Markets Equity Fund	179	2,0	-	-
Vastrentende waarden				
Nederlands Hypotheken Fonds	416	4,7	380	4,5
Aegon Dutch Mortgage Fund	409	4,6	248	2,9
Deutsche Bank AG	383	4,3		
Oostenrijkse staat	200	2,3	-	-
Nederlandse staat	-	-	229	2,7
Morgan Stanley	-	-	175	2,1
Derivaten				
Total return swap	257	2,9	230	2,7

S9. Operationeel risico

De niet-financiële risico's hebben betrekking op processen, systemen, integriteit, juridisch/compliance (contracten, compliance aan wet- en regelgeving), ICT (onder andere beveiliging en continuïteit) en het uitbestedingsrisico. Het pensioenfonds heeft deze risico's opgenomen in haar risicobeheerraamwerk. Er is een risicoanalyse verricht waarin de risico's zijn geïdentificeerd en beheersmaatregelen zijn benoemd en operationeel gemaakt. De beheersmaatregelen worden uitgevoerd en beoordeeld op effectiviteit. Dit proces wordt ondersteund met behulp van een daartoe ingerichte applicatie. Periodiek wordt gerapporteerd over de effectiviteit van de beheersing van de niet-financiële risico's inclusief de status van, eventuele zich voorgedane, operationele incidenten.

Vermogensbeheerprocessen

De beheersmaatregelen met betrekking tot het vermogensbeheer zijn er op gericht dat de implementatie van het beleggingsbeleid overeenstemt met de strategie en de risicohouding van het pensioenfonds, dat beleggingsmandaten binnen de beleggingsrichtlijnen worden beheerd, dat transacties marktconform en met geautoriseerde tegenpartijen worden afgesloten en dat transacties tijdig, juist en volledig worden afgewikkeld. Voorts zijn beheersmaatregelen ingericht opdat de beleggingen juist worden geadmistreerd en gewaardeerd.

Pensioenbeheerprocessen

Ten aanzien van het pensioenbeheer zijn beheersmaatregelen getroffen die moeten waarborgen dat de pensioenaanspraken en -rechten juist, volledig en tijdig worden vastgelegd in de pensioenadministratie, dat de pensioenbetalingen juist, volledig en tijdig plaatsvinden, dat de pensioenpremies evenzo worden geïncasseerd en dat de pensioenverplichtingen juist worden gewaardeerd. Voorts zijn maatregelen genomen opdat het pensioenfonds haar verzekerden tijdig en adequaat informeert.

Rapportageprocessen

Het rapportageproces zorgt er voor dat de rapportages voldoende inzicht verstrekken in de prestaties en risico's van het pensioenfonds. Doel is 'reporting the right things good'. Het bestuur houdt zicht op de realisatie van de plannen door maand- en kwartaalrapportages. Om te komen tot betrouwbare rapportages beschikt het pensioenfonds over een gestructureerd rapportageproces waarbij gebruik wordt gemaakt van verschillende informatiesystemen.

Integriteit

Integriteitsrisico's zijn gedefinieerd als het gevaar van aantasting van de reputatie van het pensioenfonds of het gevaar van aantasting van het vermogen of het resultaat van het pensioenfonds als gevolg van een ontoereikende naleving van wet- en regelgeving of hetgeen als maatschappelijk betamelijk geldt. Deze aantasting kan zich voordoen door gedragingen van de organisatie zelf, haar medewerkers dan wel van de leiding van de organisatie, alsmede haar uitbestedingspartners en zakelijke relaties. Om deze risico's te beheersen voert het pensioenfonds periodiek een SIRA uit. De SIRA is de basis voor het vaststellen van het integriteitbeleid van het pensioenfonds en het invoeren van passende beheersmaatregelen en procedures om de integriteitrisico's van het pensioenfonds te beheersen. Eén en ander heeft tot doel te zorgen voor een beheerste en integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds, dat op haar beurt tot doel heeft het vertrouwen in het pensioenfonds en het financiële stelsel als geheel te waarborgen.

Juridisch en compliance

Het pensioenfonds wil minimaal voldoen aan bestaande wet- en regelgeving. Het pensioenfonds beschikt over juridische expertise. Mogelijke veranderingen in wet- en regelgeving worden nauwlettend gevolgd. Overeenkomsten met derden worden schriftelijk aangegaan waarbij de contracten voldoende afdwingbaar moeten zijn en de aansprakelijkheid helder is afgebakend. Contracten worden vooraf beoordeeld. Voor vermogensbeheermandaten wordt gebruik gemaakt van een gestandaardiseerde overeenkomst. Het bestuur wordt periodiek geïnformeerd via een compliance-rapportage.

ICT

Data en informatie zijn een belangrijk bezit voor het pensioenfonds en essentieel voor de bedrijfsvoering. Risico's als beveiligingsinbreuken of een langdurige uitval van systemen kunnen leiden tot financiële schade bij deelnemers en/of reputatieschade bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens. Het pensioenfonds onderscheidt vijf ICT-risico's. Dit zijn beschikbaarheid (continuïteit van de bedrijfsprocessen), integriteit en betrouwbaarheid (borging datakwaliteit), vertrouwelijkheid en toegankelijkheid (beveiliging data in systemen), aanpasbaarheid (wendbaarheid als omstandigheden wijzigen) en bewustzijn (is het pensioenfonds zich bewust van de ICT-risico's).

Om op een gestructureerde wijze invulling te geven aan zowel de eisen vanuit wet- en regelgeving als de (aanvullende) eisen vanuit de interne organisatie heeft Stichting Pensioenfonds Hoogovens een ICT-risicobeleid opgesteld. In het beleid zijn de 54 control objectives van het DNB toetsingskader Informatiebeveiliging gedetailleerd uitgewerkt om zo op een passende wijze (proportioneel in uitleg van DNB) uitvoering te kunnen geven aan het waarborgen van de voortdurende beschikbaarheid, integriteit en beveiliging van de geautomatiseerde gegevens. Het ICT-risicobeleid wordt periodiek getoetst op actualiteit en effectiviteit.

Uitbesteding

Dit is het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden uitbestede werkzaamheden dan wel de door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel wordt geschaad.

Het bestuur heeft een uitbestedingsbeleid vastgesteld waarin de uitgangspunten omtrent uitbesteding zijn opgenomen. Het pensioenfonds besteedt diensten uit op het gebied van pensioenbeheer, vermogensbeheer (externe vermogensbeheerders, effectenbewaring en aanverwante dienstverlening) en ICT.

Selectie, aanstelling, monitoring en ontslag van uitbestedingsrelaties vindt uitsluitend plaats op basis van zakelijke gronden en via gestructureerde processen. Een due diligence onderzoek en/of onderzoek naar de identiteit en reputatie van sleutelfiguren kan daar deel van uitmaken. De dienstverlening wordt schriftelijk overeengekomen, het kwaliteitsniveau wordt waar nodig geacht vastgelegd in een service level agreement (SLA). Er wordt periodiek getoetst en gerapporteerd over of de uitvoering plaatsvindt conform de afspraken. Het uitbestedingsbeleid wordt periodiek geactualiseerd.

S10. Actief beheer risico

Het actief beheer risico is geïntroduceerd onder het nFTK en geldt in eerste instantie alleen voor het aandelenrisico. Het vereist eigen vermogen voor actief beheer wordt bepaald als het maximale verlies door actief beheer dat met een waarschijnlijkheid van 2,5% binnen een jaar kan optreden. De mate van actief beheer wordt gemeten als de afwijking tussen het rendement van de portefeuille en het rendement van de benchmark voor die portefeuille (in jargon is dit de tracking-error). Alleen beleggingsportefeuilles met een tracking-error groter dan 1% worden meegenomen in de berekening van S10. Een van de beleggingsovertuigingen is dat het pensioenfonds een voorkeur heeft voor passief beheer, tenzij redelijkerwijze verwacht en toegelicht kan worden dat actief beheer een extra bijdrage levert ten opzichte van het additionele risico en kosten. Ultimo 2017 was 46% (ultimo 2016: 42%) van de beleggingen in aandelen belegd in passieve fondsen.

Gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

IJmuiden, 29 mei 2018

Bestuur (ter vaststelling)

ir. drs. J.M. (Jack) Buckens MFE, voorzitter
drs. J.J. (Jaap) Borst RT, secretaris
drs. A.J. (Aernout) van Citters RA
ir. B.M. (Bas) Neelis
W. (Wouter) Roubos, plv. voorzitter
J.H. (Josette) van Soest
dr. A. (André) van Vliet

Raad van Toezicht (ter goedkeuring)

mr. J.P.W. (Flip) Klopper, voorzitter
drs. M.E.A. (Marlies) van Boom
H.J.P. (Henk Jan) Strang RA

Overige gegevens

Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Hoogovens te Beverwijk is aan Towers Watson Netherlands B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2017.

Onafhankelijkheid

Als waarmede ik actuariaal ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Hoogovens, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds. Omdat Willis Towers Watson beschikt over een door de toezichthouder goedgekeurde gedragscode, is het toegestaan dat andere actuarissen en deskundigen aangesloten bij Towers Watson Netherlands B.V. wel andere werkzaamheden verrichten voor het pensioenfonds.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds.

Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 18,5 miljoen. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 1,8 miljoen te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. De door het pensioenfonds verstrekte administratieve basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- de technische voorzieningen, het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen toereikend zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

De technische voorzieningen zijn, overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten, als geheel gezien, toereikend vastgesteld.

Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum lager dan het wettelijk vereist eigen vermogen, maar niet lager dan het wettelijk minimaal vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet, met uitzondering van artikel 132 van de Pensioenwet.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is lager dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen, maar ten minste gelijk aan de dekkingsgraad bij het minimaal vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Hoogovens is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening niet voldoende, omdat het aanwezig eigen vermogen lager is dan het vereist eigen vermogen.

Amstelveen, 5 juni 2018

drs. H. Zaghdoudi AAG

Verbonden aan Towers Watson Netherlands B.V

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het bestuur van Stichting Pensioenfonds Hoogovens

Verklaring over de jaarrekening 2017

Ons oordeel

Naar ons oordeel geeft de jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het stichtingskapitaal en reserves van Stichting Pensioenfonds Hoogovens op 31 december 2017 en van het saldo van baten en lasten over 2017 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

Wat we hebben gecontroleerd

Wij hebben de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds Hoogovens te IJmuiden ('de stichting') gecontroleerd. De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2017;
- de staat van baten en lasten over 2017; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en overige toelichtingen.

Het stelsel voor financiële verslaggeving dat is gebruikt voor het opmaken van de jaarrekening is Titel 9 Boek 2 van het in Nederland geldende Burgerlijk Wetboek (BW).

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de paragraaf 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Onafhankelijkheid

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Hoogovens zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening en de accountant-scontrole

Verantwoordelijkheden van het bestuur voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor:

- het opmaken en het getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW; en voor
- een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of de stichting in staat is om haar werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van het genoemde verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om de stichting te liquideren of de bedrijfsactiviteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Ons controleoordeel beoogt een redelijke mate van zekerheid te geven dat de jaarrekening geen afwijkingen van materieel belang bevat. Een redelijke mate van zekerheid is een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle afwijkingen ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Amsterdam, 5 juni 2018

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Origineel getekend door drs. H.C van der Rijst RA

Bijlage bij onze controleverklaring over de jaarrekening 2017 van Stichting Pensioenfonds Hoogovens

In aanvulling op wat is vermeld in onze controleverklaring hebben wij in deze bijlage onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening nader uiteengezet en toegelicht wat een controle inhoudt.

De verantwoordelijkheden van de accountant voor de controle van de jaarrekening

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel-kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze doelstelling is om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening vrij van materiële afwijkingen als gevolg van fouten of fraude is. Onze controle bestond onder andere uit:

- Het identificeren en inschatten van de risico's dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude, het in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.
- Het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de stichting.
- Het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan.
- Het vaststellen dat de door het bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de stichting haar bedrijfsactiviteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een organisatie haar continuïteit niet langer kan handhaven.
- Het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen en het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Wij communiceren met het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Bijlagen

Bijlage 1: Personalia (situatie per 3 juni 2018)

Bestuur

	<i>in functie sinds</i>
voorzitter ir. drs. J.M. (Jack) Buckens MFE *	2017
namens werkgever drs. J.J. (Jaap) Borst RT *, secretaris drs. A.J. (Aernout) van Citters RA J.H. (Josette) van Soest	2013 2017 2017
namens werknemers ir. B.M. (Bas) Neelis W. (Wouter) Roubos *, plv. voorzitter	2014 2016
namens pensioengerechtigden dr. A. (André) van Vliet drs. J. (Janwillem) Bouma	2018 2018
* leden dagelijks bestuur	

Balans- en beleggingscommissie

Jaap Borst, voorzitter	
Josette van Soest	
André van Vliet	
drs. H. (Henny) Kapteijn RA	2010
drs. G.R.C. (Gijsbert) de Lange	2017

Audit- en risicocommissie

Aernout van Citters, voorzitter	
Bas Neelis	
Josette van Soest	

Geschillen- en klachtencommissie

Aernout van Citters	
Bas Neelis	

Raad van Toezicht

mr. J.P.W. (Flip) Klopper (voorzitter)	2016
drs. M.E.A. (Marlies) van Boom	2016
H.J.P. (Henk Jan) Strang RA	2016

Verantwoordingsorgaan

namens werkgever

ir. A.E. (Annemarie) Manger	2017
drs. E. (Erik) Nachbar RA	2017
ir. A. (Annemarie) Schouw	2016

namens werknemers

J. (Johan) Boezewinkel	2016
G. (Gerrit) de Groot	2016
P.M. (Petra) van Zijtveld - Stam	2016

namens pensioengerechtigden

drs. P.R. (Piet) Geukes	2016
mr. G.J. (Gerard) Heeres, voorzitter	2008
drs. G.H. (Gerard) Horn	2016
S. (Sjoerd) Krotjé	2014
S.C.M. (Simon) de Ruijter RA	2011

Directeur

mr. drs. J.J. (Hans) van de Velde

Afdelingshoofden

dr. ir. J. (Jelle) Beenen, *Directeur Beleggingen*
drs. R.F. (Richard) den Bult RA RE, *Pensioenen*
drs. P.G. (Piet) van der Graaff MBA, *Secretariaat & Juridische Zaken*
H.T.M. (Harry) Lensen FC, *Finance & Control*

Accountant

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.

Actuaris

Willis Towers Watson

Bijlage 2: Overige functies (situatie per 3 juni 2018)

Naam bestuurslid	Overige functies
De heer J.J. Borst	<ul style="list-style-type: none"> • Pension Expert Tata Steel Nederland • Voorzitter van het bestuur van de afdeling Voorst van het CDA
De heer J.M. Buckens (voorzitter)	<ul style="list-style-type: none"> • Lid Raad van Commissarissen Rabobank Tilburg en omstreken • Voorzitter Raad van Commissarissen Willem II • Bestuurder van Stichting Vrienden Sterk Huis • Voorzitter Raad van Toezicht Theaters Tilburg
De heer A.J. van Citters	<ul style="list-style-type: none"> • Adjunct-secretaris, Tata Steel Nederland • Secretaris, Tata Steel Netherlands Holdings • Voorzitter Johanniter Orde en Johanniter Hulpverlening
De heer B.M. Neelis	<ul style="list-style-type: none"> • Principal Researcher Tata Steel • Bestuurslid VHP Tata Steel • Lid Werkgroep Pensioenen van vakcentrale VCP • Bestuurslid Vereniging VSE
De heer W. Roubos	<ul style="list-style-type: none"> • HR Business Partner Manufacturing (Tata Steel HR Strip MLE)
Mevrouw J.H. van Soest	<ul style="list-style-type: none"> • Head of Basel Centre, ABN AMRO Bank N.V. (central risk management, central regulations & policies)
De heer A. van Vliet	<ul style="list-style-type: none"> • Bestuurslid Stichting Pensioenfonds ABP • Bestuurslid van de APF "Het nederlandse pensioenfonds"
De heer J. Bouma	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzitter Raad van Toezicht Stichting Pensioenfonds ANWB • Bestuurslid Federatie van Nederlandse Pensioenfondsen • Voorzitter PensionsEurope • OPSG van EIOPA
Naam lid Raad van Toezicht	Overige functies
Mevrouw M.E.A. van Boom	<ul style="list-style-type: none"> • Lid visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds HaskoningDHV • Lid Beleggingsadviescommissie Pensioenfonds Horeca & Catering • Lid Adviesraad Pensioenen Institute for International Research (IIR)
De heer J.P.W. Klopper (voorzitter)	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzitter Raad van Toezicht Pensioenfonds Metaal en Techniek PMT • Lid Visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds HAL • Voorzitter Raad van Advies Stichting Pensioenopleidingen (SPO) • J.P.W. Klopper Belegging & Beheer B.V. (persoonlijke B.V.)
De heer H.J.P. Strang	<ul style="list-style-type: none"> • Voorzitter raad van toezicht Stichting Pensioenfonds Wonen • Voorzitter raad van toezicht Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Levensmiddelen • Lid raad van toezicht Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor het Schilders-, Afwerkings- en glaszetbedrijf • Lid raad van toezicht Stichting Bedrijfstakpensioenfonds voor de Agrarische en Voedselvoorzieningshandel • Bestuurslid, Stichting Bedrijfstakpensioenfonds Waterbouw • Lid visitatiecommissies Stichting Pensioenfonds VNU, Stichting Pensioenfonds Lloyd's Register Nederland, Stichting Pensioenfonds Transavia (SPTGC en SPTV), Stichting Arcadis Pensioenfonds, Stichting Pensioenfonds Hewitt Nederland • Kerndocent Stichting Pensioen Opleidingen (SPO) • Adviseur, coach, begeleider, trainer van verantwoordingsorganen, besturen en raden van toezicht, Elystar Professional Services B.V. • Coördinator werkgroep cursussen IVN Eemland • Lid werkgroep Gedrag en Toezicht Vereniging Intern Toezichhouders Pensioensector • Medevoorzitter werkgroep Internationaal Stichting Kring van Pensioenspecialisten • Bestuurslid Kring van Pensioenspecialisten

Bijlage 3: Begrippenlijst

ABTN	In de Actuariële en bedrijfstechnische nota ligt vast op welke wijze het pensioenfonds is georganiseerd en hoe invulling wordt gegeven aan het beleid gericht op het behalen van de (wettelijke) doelstellingen.
AFM	Autoriteit Financiële Markten.
Beleidsdekkingsgraad	Het 12-maands gemiddelde van de dekkingsgraad.
Beleggingsresultaten	De directe en indirecte opbrengsten uit het belegd vermogen.
Benchmark	Een maatstaf, bijvoorbeeld een beursindex of rentecurve, waarmee door het pensioenfonds behaalde rendementen kunnen worden vergeleken.
CAO-verhoging	De procentuele en structurele wijzigingen van de lonen conform de CAO van de sociale eenheid IJmuiden.
Collateralgelden	In geld ontvangen of verstrekte zekerheden ter dekking van verplichtingen die voortkomen uit bepaalde beleggingstransacties.
Consumentenprijsindex	Maatstaf die de stijging van de consumentenprijzen (prijsinflatie) in Nederland weergeeft (niet geschoond voor belastingeffecten). Het pensioenfonds hanteert voor toeslagverlening de door het Centraal Bureau voor de Statistiek vastgestelde consumentenprijsindex voor alle huishoudens over twaalf maanden, van oktober tot oktober, voorafgaand aan de beslissing over toeslagverlening.
CSA	Credit Support Annex. CSA is een bijlage bij de overeenkomst waarin afspraken zijn vastgelegd die tot doel hebben het kredietrisico tussen de partijen te elimineren of te verlagen.
Dekkingsgraad	De verhouding tussen enerzijds de nominale voorziening pensioenverplichtingen plus het eigen vermogen en anderzijds de nominale voorziening pensioenverplichtingen, uitgedrukt in een percentage.

Dekkingsgraadsjabloon

Het dekkingsgraadsjabloon bevat een kwantitatieve uitwerking van ontwikkeling van de dekkingsgraad naar oorzaken. De mutaties van de dekkingsgraad die voortkomen uit deze oorzaken, en kortweg M1 t/m M6 zijn genoemd, worden alle uitgedrukt in procentpunten van de dekkingsgraad.

M1 = Δ DG(premie)

Het gaat om de combinatie van enerzijds nieuwe aanspraken die in dat jaar ontstaan door salariscroei en groei van deelnemingsjaren en anderzijds de daar tegenover staande premie-inkomsten. Ook andere premie-inkomsten worden in M1 meegenomen, zoals herstellpremies en bijstortingen door de sponsor.

M2 = Δ DG(uitkeringen)

Het effect M2 in het dekkingsgraadsjabloon is een maat voor de solvabiliteitsvrijval, uitgedrukt als percentage van de voorziening.

M3 = Δ DG(indexatie)

Hierbij gaat om de impact van de voorwaardelijke indexatie en kortingen. In het geval de voorwaardelijke indexatie (mede) wordt gefinancierd uit de premie-inkomsten, ontstaat er een verband tussen M1 en M3.

M4 = Δ DG(rentetermijnstructuur)

Oorzaak M4 betreft de impact die een mutatie van de technische voorziening, enkel als gevolg van een wijziging van de rentetermijnstructuur, heeft op de dekkingsgraad.

M5 = Δ DG(overrendement)

Hierbij gaat het om het bepalen van het effect van het extra rendement dat wordt gegenereerd door de beleggingsportefeuille ten opzichte van het benodigde rendement ten behoeve van de technische voorziening (deze is gelijk aan de éénjaars rente in de rentetermijnstructuur).

M6 = Δ DG(overig)

M6 behelst de overige veelal incidentele oorzaken van een mutatie in de hoogte van de dekkingsgraad en een correctie voor het weglaten van alle kruiseffecten tussen de verschillende oorzaken, dus:
 $M6 = \Delta$ DG(overige oorzaken) + Δ DG(kruiseffecten). De overige oorzaken hebben vooral betrekking op de kosten van stijging van de levensverwachting.

Derivaten

Van effecten afgeleide beleggingsproducten, zoals futures, opties en swaps.

Diversificatie-effect

Het effect dat het totale risico kleiner is dan de som van de afzonderlijke risico's doordat de betreffende gebeurtenissen slechts zelden tegelijk optreden.

DNB

De Nederlandsche Bank.

Duration

Duration is de kasstroom gewogen looptijd van een verzameling van toekomstige kasstromen uitgedrukt in jaren.

Eigen vermogen

De netto bezittingen van het pensioenfonds minus de voorziening pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen is de buffer van het pensioenfonds om negatieve ontwikkelingen op te vangen.

Ervaringssterfte	Ervaringssterfte is de verhouding in de verwachte sterfte tussen enerzijds de pensioenfondspopulatie en anderzijds de gehele Nederlandse bevolking. Het is in feite een verzamelnaam voor alles wat een verschil in sterferisico tussen de beide groepen kan veroorzaken. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan kenmerken als opleiding, beroep, inkomen, medische historie en persoonlijke leefstijl. Als gevolg van de ervaringssterfte kan het noodzakelijk zijn dat er een correctie wordt toegepast op de bevolkingssterftekansen in de overlevingstafels. De correctiefactoren in 2016 voor ervaringssterfte zijn bij Stichting Pensioenfonds Hoogovens voor mannen tot 60 jaar gelijk aan 62,0%; lineair oplopend tot 100% op 100 jaar; daarna 100%. Voor vrouwen zijn de factoren tot 60 jaar 76,8%; lineair oplopend tot 100% op 100 jaar; daarna 100%.
Feitelijke premie	De premie die in rekening is gebracht.
Financieel Toetsingskader (FTK)	Het FTK is het onderdeel van de Pensioenwet waarin de wettelijke financiële eisen aan pensioenfondsen zijn vastgelegd.
Gedempte kostendekkende premie	De kostendekkende premie wordt berekend met een rente afgeleid van het op de lange termijn verwachte reële rendement.
Groeivoet van de verplichtingen	De rentetoevoeging en waardeverandering van de voorziening pensioenverplichtingen in het boekjaar berekend op basis van de rentetermijnstructuur zoals door DNB gepubliceerd, uitgedrukt in een percentage van de gemiddelde voorziening pensioenverplichtingen. Het is daarmee een maatstaf om het rendement op beleggingen te toetsen. Het pensioenfonds streeft ernaar op langere termijn een rendement op beleggingen te behalen dat ruim 2% hoger ligt dan de groeivoet van de verplichtingen. Dit overrendement kan worden gebruikt voor toeslagverlening, de financiering van onder andere de kosten van langlevens of reservevorming.
Inflatiegerelateerde obligaties	Obligaties waarvan de couponbetaling en de hoofdsom worden gecorrigeerd voor inflatie.
Inflatieswap	Overeenkomst tot ruil van inflatiestromen of inflatierisico's met een andere partij. Het pensioenfonds gebruikt inflatieswaps om het risico van onverwachte inflatie af te dekken.
Jaarinkoop	De verhoging van de opgebouwde pensioenaanspraken als gevolg van de toename van de opgebouwde pensioenjaren in het boekjaar van een deelnemer.
Kostendekkende premie	Op grond van de Pensioenwet vastgestelde premie die actuarieel benodigd is in verband met de inkoop van pensioenverplichtingen, op basis van een nominale marktrente in enig jaar, inclusief de opslag voor het in stand houden van het vereist eigen vermogen en de opslag nodig voor uitvoeringskosten.
Kritische dekkingsgraad	De kritische dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad waarbij het pensioenfonds niet door middel van een herstelplan kan aantonen dat zij in staat is binnen een termijn van 10 jaar te voldoen aan het Vereist Eigen Vermogen.
Looninflatie	De procentuele en structurele wijzigingen van de lonen conform de CAO van Tata Steel IJmuiden in een kalenderjaar.
Matching	Het proces waarbij de verwachte kasstromen die voortvloeien uit het pensioenvermogen worden afgestemd met de verwachte kasstromen uit hoofde van toekomstige uitkeringen.

Minimaal vereist eigen vermogen	Het minimaal vereist eigen vermogen is de ondergrens van het eigen vermogen. Indien het pensioenfonds een eigen vermogen heeft dat lager ligt dan het minimaal vereist eigen vermogen (er is dan sprake van een dekkingstekort), dan moet het DNB hierover onverwijld informeren en een kortetermijnherstelplan opstellen. Een langdurig dekkingstekort kan ertoe leiden dat het pensioenfonds pensioenaanspraken en -rechten moet korten.
Minimaal vereiste dekkinggraad	De dekkinggraad die hoort bij het minimaal vereist eigen vermogen.
Mismatchrisico	De kans dat het rendement op beleggingen lager is dan de groeivoet van de verplichtingen. Voor dit risico dient het pensioenfonds buffers aan te houden in de vorm van een vereist eigen vermogen. Het pensioenfonds verwacht dat het nemen van mismatchrisico leidt tot overrendement waardoor invulling kan worden gegeven aan de ambities van het pensioenfonds.
OTC	Over the counter. Engelse term voor onderhandse (dat wil zeggen buiten een effectenbeurs om) handel in effecten, derivaten, valuta's of andere financiële producten.
Overlevingstafel	Geeft aan wat de overlevingskansen zijn per leeftijd van mannen en vrouwen in Nederland. Wordt gebruikt bij de berekening van de kasstromen van de opgebouwde pensioenen.
Overrendement	Verskil tussen het rendement op beleggingen en de groeivoet van de verplichtingen. Het overrendement kan worden gebruikt om toeslagen te verlenen of reserves te vormen.
Pensioengevend salaris	Dat deel van het salaris waarover pensioen wordt opgebouwd.
Pensioenresultaat	Pensioenuitkeringen zoals geïndexeerd en gekort conform pensioenfondsbeleid/pensioenuitkeringen (bij volledige pensioenopbouw) geïndexeerd volgens ambitie/prijsinflatie.
Premiedekkinggraad	De feitelijke premie verminderd met de opslag voor uitvoeringskosten in het boekjaar gedeeld door de toename van de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van de aangroei van onvoorwaardelijke toegekende pensioenaanspraken van deelnemers in het boekjaar uitgedrukt in een percentage.
Reële dekkinggraad	De reële dekkinggraad is gelijk aan de beleidsdekkinggraad per ultimo verslagjaar gedeeld door de TBI-dekkinggraad per ultimo verslagjaar.
Rendement op belegging	De beleggingsresultaten uitgedrukt in een percentage van het gemiddeld belegd vermogen.
Renteswap	Overeenkomst tot ruil van rentestromen of renterisico's met een andere partij. Het pensioenfonds gebruikt renteswaps om de rentegevoeligheid van de beleggingen af te stemmen op de rentegevoeligheid van de voorziening pensioenverplichtingen.
Rentetermijnstructuur	Rentepercentage per looptijd. Wordt gebruikt bij het berekenen van de voorziening pensioenverplichtingen om te anticiperen op toekomstige opbrengsten uit beleggingen. Voor het vaststellen van de voorziening pensioenverplichtingen gebruikt het pensioenfonds de rentetermijnstructuur die door DNB is gepubliceerd.
Resultaat op beleggingen	Verskil tussen de beleggingsresultaten en de benodigde rentetoevoeging plus de waardeverandering als gevolg van verandering van de rentetermijnstructuur van de voorziening pensioenverplichtingen.

Rijpingsgraad	De rijpingsgraad geeft een indicatie voor de mate van vergrijzing van het pensioenfonds en komt overeen met het aandeel van de pensioengerechtigden in de totale voorziening pensioenverplichtingen.
Solvabiliteit	Het vermogen van het pensioenfonds om op langere termijn aan de pensioenverplichtingen te kunnen voldoen.
Swapoverlay	Swapoverlay is het gebruik van renteswaps om de duratie voortkomend uit de fysieke vastrentende waardenportefeuille aan te vullen tot het duratieniveau dat voor de rente-afdekking vereist is.
TBI-dekkingsgraad	De TBI-dekkingsgraad is de beleidsdekkingsgraad vanaf welke volledig mag worden geïndexeerd en een start kan worden gemaakt met het inhalen van niet toegekende toeslagen. TBI staat voor 'toekomstbestendige indexatie (toeslagverlening)'.
Termijncontract	Een overeenkomst waarbij de koper zich verplicht op een bepaalde datum een vermogenstitel van de verkoper te kopen tegen een vooraf vastgestelde prijs.
Toeslagen	Verhogingen van de pensioenen van deelnemers met de looninflatie alsmede de pensioenen van pensioengerechtigden en gewezen deelnemers met de prijsinflatie.
Total return swap	Overeenkomst tot ruil van verschillende typen rendementen of risico's met een andere partij. Het pensioenfonds gebruikt total return swaps (TRS) voornamelijk om het rendement op obligaties te ruilen voor variabele rente (zoals Euribor) plus een opslag.
Vereist eigen vermogen	Het vereist eigen vermogen is het eigen vermogen waarover een pensioenfonds ten minste moet beschikken. De omvang van het vereist eigen vermogen is afhankelijk van het risicoprofiel van het pensioenfonds. Hoe meer mismatchrisico het pensioenfonds neemt, des te meer eigen vermogen vereist is als buffer voor dit risico. Indien een pensioenfonds een eigen vermogen heeft dat lager is dan het vereist eigen vermogen (er is dan sprake van een reservetekort), dan moet het een langetermijnherstelplan indienen bij DNB.
Vereiste dekkingsgraad	De dekkingsgraad die hoort bij het vereist eigen vermogen.
Voorziening pensioenverplichtingen	De kasstromen van de opgebouwde pensioenaanspraken en -rechten contant gemaakt tegen een rentetermijnstructuur.
Waardeoverdracht	Het overdragen van de waarde van verkregen pensioenaanspraken door de pensioenuitvoerder van de oude werkgever aan de pensioenuitvoerder van de nieuwe werkgever, die voor deze waarde nieuwe pensioenaanspraken toekent.
WGA	Regeling werkhervatting gedeeltelijk arbeidsgeschikten. Deze regeling maakt deel uit van de Wet werk en inkomen naar arbeidsvermogen (WIA).

